

ΠΑΝΔΩΡΑ

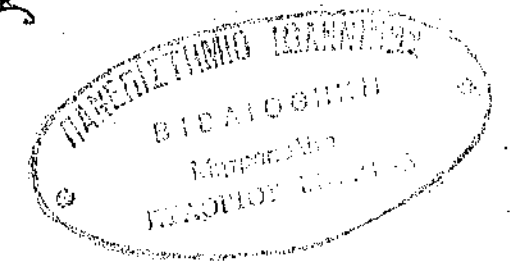
ΣΥΝΕΦΑΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

—1863—

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ.

ΑΠΟ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1862 ΜΕΧΡΙΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1863.

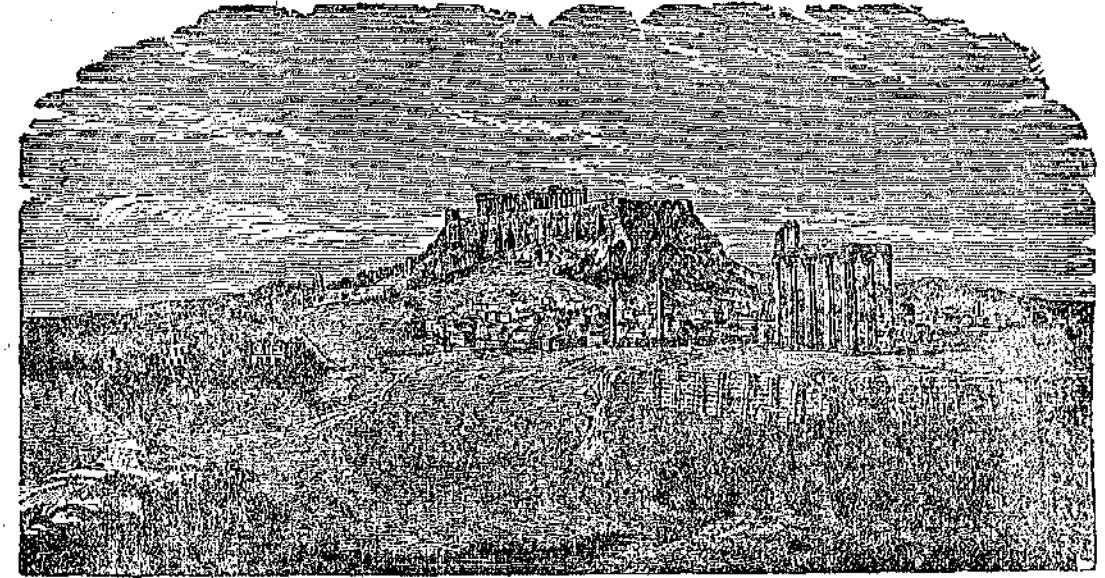

ΑΘΗΝΗΣΙΝ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΝΔΩΡΑΣ.

(Οδός Περραιφής.)

1863.

ΠΑΝΔΩΡΑ

15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ, 1862.

ΤΟΜΟΣ ΙΓ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 300.

Π Ε Ρ Ι
ΤΩΝ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ἢ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΕΛΑΣΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΧΑΪΚΗΣ
ΠΕΡΙΟΔΟΥ.

Ἡ ἱστορία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εὐλόγως διαι-
ρεῖται εἰς δύο διακεκριμένα μέρη ἀκριβῶς κεχωρι-
σμένα ἀπ' ἀλλήλων διὰ τῶν Τρωϊκῶν. Τὰ δὲ ὁμη-
ρικὰ ποιήματα, ἃ τινα ἐξήμνησαν τὰ Τρωϊκά, καί
τοι ποιηθέντα ἰκανῶς μετὰ ταῦτα, ὡς ἀρχαιότατον
ὅμως Ἑλληνικὸν σύγγραμμα ἰκανῶς ἐξηγοῦν τὴν ἐπι-
τὴν Τρωϊκῶν καὶ μετὰ ταῦτα κατάστασιν τῆς Ἑλ-
λάδος, ἴστανται ὡς μεταίχμιον τῶν δύο τῆς ἱστορίας
μεγάλων μερῶν. Τεθέντος λοιπὸν, ὅτι ὁ Τρωϊκὸς πό-
λεμος, ὅπως δὴ ποτε ἱστορικὸν γεγονός, ἐπερατώθη τῷ
1184 π. Χ. (1) ἡ Ἑλλ. ἱστορία διαιρεῖται εἰς δύο

(1) Περὶ τοῦ πολέμου τούτου ὑπὸ ἱστορικὴν ἔποψιν ἔ-
πιθε Θεοκ. Α', 9. Schömann griechische Alterthümer, I Band
S. 20. Περὶ δὲ τῆς ἐποχῆς, ὑπάρχουσι διαφωνίαι καὶ
κατὰ μὲν τὸν Ἐρατοσθένη συνέθη τῷ 1184 ἢ 1183
π. Χ. κατὰ δὲ τὸν Ἡρόδοτον τῷ 1270· κατ' ἄλλους δὲ
ἄλλως. Κ. Παπαρ. Γεν. Ἱστορ. ἀρχ. τόμ. Α', σελ. 69
ἐν σημειώσει.

μέρη α') εἰς χρόνους προϊστορικοὺς δηλ. πρὸ τῶν
Τρωϊκῶν, καὶ β') εἰς χρόνους ἱστορικοὺς δηλ. μετὰ
τὰ Τρωϊκά μέχρις ἀλώσεως τῆς Κορίνθου τῷ 146 π. Χ.

Τούτων θέλω πραγματευθῆ τὸ πρῶτον, τὸ περὶ
τῶν προϊστορικῶν χρόνων δηλ. τὸ πρὸ τῶν Τρωϊ-
κῶν· αὐτὸ δὲ εἶναι τὸ ἀσαφέστερον, τὸ ὑπὸ αἰότους
κεκαλυμμένον, εἰς διαφώτισιν τοῦ ὁποῖου τὰ ὑπάρ-
χοντα μέσα δὲν ἐπαρκοῦσιν, ὡς λέγει ὀρθῶς ὁ Schü-
ppah· τὸ πολὺ δυνάμεθα περὶ ἐκατέρων, ἐπὶ καὶ πρὸ
τῶν Τρωϊκῶν, μάλλον ἢ ἦττον πιθανὰς εἰκασίας νὰ
ἐκφέρωμεν, ἔπερ ἅπαντες οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα δεινὴ
ὁμολογοῦσι μὲν, οὐκ ἀποδυσπετοῦσι δὲ φιλοκρινούν-
τες οὖν καὶ οἷον διῶλίζοντες τὰ τε σποράδιον παρὰ
τοῖς ἀρχαίοις ποιηταῖς καὶ συγγραφεῦσιν ἀναφερé-
μενα περὶ τῶν χρόνων τούτων, ἔτι δὲ τὰ περιωθέντα
μνημεῖα καὶ τὰς παραδόσεις, ἐπειράθησαν, ὅπως δι-
εισδύσωσιν εἰς τὰς ὄντως σκοτεινὰς ἐκείνας τῆς ἀρ-
χαιότητος τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου· ὁμολογοῦσιν ἅπαν-
τες σχεδόν τι, ὅτι τὰ ἐξαγόμενα εἰσι συμπεράσματα
μάλλον ἢ ἦττον πιθανά· τοῦτο ὅμως οὐδὲν ἀπο-
τρέπει αὐτοὺς τῆς περαιτέρω ἐρεύνης καὶ ἐξυκριθί-
σεως. Τούτων τισὶ, τοῖς νεωτέροις ἰδίᾳ κατὰ ἐπέμ-
νος, πειράσονται οὐχὶ βεβαίως, ἵνα ἀνεγείρω ἢ ἀνακα-
λύψω τὰς σκοτεινὰς ἐκείνας περιόδους, πολλοῦ γε
καὶ δεῖ· ἀλλὰ μόνον, ἵνα τὸ ἐπ' ἐμοὶ ἐκφέρω σκέψεις
τινάς ἐπὶ τῆς πρὸ τῶν Τρωϊκῶν, ὡς εἶρηκα, κατα-

στάσεως του Ἑλληνικοῦ, ἤτοι περὶ τῶν προϊστορικῶν χρόνων τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Ἑλλάς ὠκλήθη πρόπαλαι ὑπὸ λαῶν ὀνόματα φερόντων διάφορα τῆς ἄπασαι μετέπειτα ἐκκησάσης κινήσεως τῶν Ἑλλήνων προσηγορίας. Ἦλλον δ' ἐξ Ἀσίας εἰς ἐποχὰς ὑπὸ τῆς ἱστορίας ἀδιορίστους, καὶ ἀνήκον εἰς τὸν μεγάλην Ἀσίαν ἢ Ἰνδοευρωπαϊκῆν ὁμοφυλίαν τῆς μεγάλης λευκῆς ἢ καυκασίας φυλῆς διήρτητο δὲ οἱ τὴν Ἑλληνικὴν οἰκήσαντες χερσονήσον εἰς ἄρεις γενικωτέρους κλάδους: α) τὸν θρακικὸν πρὸς ἀνατολάς· β) τὸν ἰλλυρικὸν πρὸς δυσμὰς παρὰ τὸν Ἀδρίαν· γ) τὸν πελασγικὸν πρὸς μεσημβρίαν ἐν τῇ ἰδίῳ Ἑλλάδι. Οἱ σύντρεις δὲ οὗτοι λαοὶ ἐκ τῆς συγγενείας τῆς γλώσσης συνανήκοντες εἰς τὴν Ἀσίαν ἢ Ἰνδοευρωπαϊκῆν ὁμοφυλίαν, ἐάν τε ὑποτεθῆ, ὅτι αὐτὴ πρώτη ἔθετο πᾶσα ἐν τῇ Ἑλλ. χερσονήσῳ, ἐάν τε, ὅτι ἐξεδίωξαν ἐτέρας προϊκησάσας καλτικὰς φυλάς — ὅπως δὴ ποτε αὐτοὶ μνημονεύονται ὡς ἀρχαῖοι καὶ κάτοικοι. (ἴντες δὲ, ὡς ἔοικεν, ἐπὶ τῆς εἰσοικίσεως αὐτῶν λίαν συγγενεῖς ἀλλήλοις κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ τῆλα, διήρτητο εἰς πλῆθος ἐτέρων μικρῶν λαῶν, ἐχόντων ὅτῃ μὲν ἐχθρικούς πρὸς ἀλλήλους, ὅτῃ δὲ τινες αὐτῶν προῶμως ὑπερέτησαν τῶν λοιπῶν κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ὑπέταξαν αὐτούς· διὸ δὴ τὰ ὀνόματα τῶν ἰσχυροτέρων καὶ ἀκμαιοτέρων ἐπεβλήθησαν τοῖς ὑποταγείοις καὶ ἀσθενεστέροις, ἔτι δὲ μείζονα σημασίαν ἔχουσιν ἐν ταῖς ἀφαιρήσει τῶν μετέπειτα χρόνων.

Ὡς δὲ ἐξ Ἀσίας ἐλθόντες εἶχον μόρφωσιν τινα, ἀνατολικὴν χαρακτῆρα ἔχουσαν καὶ λίαν διάφορον τῆς τῶν μετὰ ταῦτα ἐπὶ μᾶλλον ἀνεπτυγμένων Ἑλλήνων, ἥτις ἀποδεικνύεται ὅσα καὶ πρὸ τῆς ἐκείθεν ἀπογορήσεως αὐτῶν ἐκ τῶν κοινῶν λέξεων εἰς ἀπάσας τὰς εἰς τὴν αὐτὴν ὁμοφυλίαν ἀνηκούσας φυλάς, Ἰνδοίαν, Ζανδικὴν (Περσικὴν, Ἀρμενικὴν), Ἑλληνολατινικὴν (Λατινικὴν καὶ ἄλλας Ἰταλικὰς), Γερμανικὴν, Κελτικὴν καὶ Σλαβικὴν· διὰ τῶν λέξεων τούτων τῶν κοινῶν εἰς πάσας τὰς προειρημένας γλώσσας δηλοῦται ἡ γυνῆσις ἄλλων τε καὶ τοῦ ἀργέρον αὐτοῦ· πᾶσα ἡμῶς καὶ πᾶς ἀπ' ἀλλήλων ἐγνωρίσθησαν καὶ ἐκείθεν ἐξεχώρησαν, μέγαν ἔρωσάμεν ὅτι δὲ πρόπαλαι, εἰς ἐποχὰς ἀδιορίστους, καὶ ὅτι διὰ τοῦ Κοινάσου, τοῦ Ποσπύρου, τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τῶν ἄλλων μορφῶν πιθανῶς τότε ἔχοντος Αἰγαίου, ἔτι ἀναμφίβολον.(1)

(1) Τούτου ἕως ἀνίσταται Διοδ. ὁ Σικελ. ἐν Βιβλ. ε', 47 λέγων περὶ τοῦ γενομένου ὄφθην ἔκπαισι κατακλιτισμοῦ. « Οἱ δὲ Σαμοθράκις ἱστοροῦσι πρὸ τῶν παρὰ ταῖς ἄλλαις γενομένων κατακλιτισμῶν, ἕτερον ἐκεῖ μέγαν γενέσθαι, τὸ μὲν πρῶτον τοῦ περὶ τὰς Κουανέας στόματος βαγίντου, μετὰ δὲ ταῦτα, τοῦ Ἑλλησπόντου· τὸ γὰρ ἐν τῇ Πόντιν πύλας λίμνης ἔχον τῶν, μέχρι τοσούτου πεπληρωθεὶ διὰ τῶν εἰσερέοντων ποταμῶν, μέχρι ὅτου διὰ τὸ πλῆθος παρεκλύθη τὸ

τῶν δὲ τριῶν τούτων μεγάλων καὶ ἀλλήλοις συγγενῶν λαῶν, τῶν τὴν Ἑλληνικὴν οἰκησάντων χερσονήσον, τῶν Θρακῶν, ἰλλυρικῶν καὶ Πελασγῶν, ἐν τῇ παρούσῃ πραγματεῖᾳ μόνον περὶ τῶν τελευταίων, τῶν Πελασγῶν, ὁ λόγος ἡμῶν γενήσεται. Πελασγοὶ οἱ μετέπειτα Ἕλληνας ἐκάλουσαν τοὺς ἀρχαιοτάτους κατοίκους τῆς χώρας τῆς μετὰ ταῦτα κληθείσης Ἑλλάδος. Μετὰ παρέλευσιν ἑκατονταετηρίδων τινῶν τὸ ὄνομα τοῦτο σχεδὸν ἐκλείπει, ἀντ' αὐτῶν δὲ ἕτερον ἐξέρχεται τὸ τῶν Ἀχαιῶν, ὅπου καταλαμβάνει τὴν θέσιν τοῦ πρώτου, καὶ δι' οὗ καλοῦνται ἅπαντες οἱ τὴν Ἑλλάδα οἰκούντες λαοὶ μὲν Ἀχαιοὶ, ἢ χώρα δὲ Ἀχαιὶς γαῖα, ἐπὶ τῶν Τρωϊκῶν καὶ ἐς ὕστερον, ὅτε ἀντὶ τούτου ἐξῆλθε τὸ τῶν Ἑλλήνων (900 περίπου π. Χ. ἐπὶ Παιῖδου). Ὡστε εὐλόγως, οἶμαι, τὸ πρὸ τῶν Τρωϊκῶν μέρος τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας ἐκ τῶν ἐκκησάσων κοινῶν ἐπωνυμιῶν ὑποδικραῖται εἰς δύο περιόδους α) τὴν Πελασγικὴν καλουμένην, ἐν ἣ ἐπικρατέστερον ὄνομα ἦν τὸ τῶν Πελασγῶν μέχρι τοῦ 1400 περίπου π. Χ. καὶ β) τὴν Ἀχαικὴν ἢ ἡρωϊκὴν ἄλλως λεγομένην, ἐντεῦθεν μέχρι τοῦ 900 π. Χ. ὕστερον τῶν Τρωϊκῶν. (4) Ἐκατέρων τῶν περιόδων τούτων θέλω θεωρῆσαι ἰδίᾳ αὐτίκα δὴ ἐν ταῖς ἐξῆς.

Α'. Πελασγικὴ περίοδος.

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ 1400 π. Χ.

Ἀνέκαθεν ἐν Ἑλλάδι λέγονται οἰκοῦντες οἱ Πελασγοί. ἕτερον ὄνομα τοσούτων ἐκτεταμένον καὶ διά-

ίημα λάβουσι ἐξέπεσε εἰς τὸν Ἑλλησπόντον, καὶ πολλὴ μὲν τῆς Ἀσίας τῆς παρὰ θάλασσαν ἐπέκλυσε, πᾶν ὄλιγον δὲ καὶ τῆς ἐπιπέδου γῆς ἐν τῇ Σαμοθράκῃ θάλασσαν ἐποίησε καὶ διὰ τοῦτο ἐν ταῖς μεταγενεστέροις καιροῖς εὐνοῖας τῶν ἀλλοῦν ἀνεσπασμένοι τῆς δικτύουσι λήθησι κινδύρανα, ὡς καὶ πόλεον κατακεκυρωμένον. Ἦδὲ εἰς Preller Gr. Mythologie I. Band S. 666. « Die Sage begann mit einer grossen Fluth in dem sich die Gewässer des Pontos über diese hängenden ergossen und dadurch eine grosse Katastrophe herbeigeführt hätten, wie davon auch sonst oft die Rede ist. » τὰμ. αὐτῶν σημείωσιν.

(1) Βιβλίον: ἡ ἡρωϊκὴ περίοδος ἄρχομένη ἀπὸ τοῦ 1300 ἢ 1400 π. Χ. πρέπει νὰ καταλήγῃ μέχρι τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἄρχεται ἡ κερκὶς ἱστορικὴ περίοδος, δηλ. μέχρι τῆς ἀρχῆς τῶν Ὀλυμπιαδῶν. Κ. Παπ. Ἑλ. ἱστ. Α', 56. Β', 123—124. Ἐπειδὴ ἡμῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὸ ὄνομα τῶν Ἑλλήνων ἦν καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα σχεδὸν διαδεδομένον, ἤρρισε δὲ νὰ φαίνεται ἐπικρατέστερον καθ' ὅλην τὴν μετὰ τὰ Τρωϊκὰ (Ἰλ. Β', 530. ἱστ. ἔργ. 526), πᾶσι μὲν ὅριον τῆς ἀρχαῖης περιόδου τὸ 900 π. Χ. μετὰ τὴν καθόδον τῶν Ἡρακλειδῶν ἐπὶ τῆς πηλοπὸν ἑποχῆς τοῦ Ἡσίοδου καὶ τῆς συντάξεως τοῦ Νηῶν καταλόγου. Τὴν ἐπιπέδον αὐτῆν δέχεται καὶ ὁ Schlosser Weltgeschichte, I. Band, S. 469. ἕτεροι τὴν ἡρωϊκὴν περίοδον καταδιόκουσι μέχρι τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν (1104. π. Χ.).

φορον τούτου δὲν φαίνεται. Οὕτε χώρα τῆς χέρσου Ἑλλάδος, οὔτε νῆσος ὑπάρχει, ἐνθα οὐ μνημονεύονται οἱ Πελασγοὶ ὡς οἱ πρότεροι κάτοικοι. Εὐρίσκομεν αὐτοὺς καὶ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐν ταῖς ἀκταῖς τῆς ἐλάσσονος Ἀσίας. Ἐν ταῖς ὁμηρικαῖς ἔπεσιν ἀναφέρεται διαφρήδην τὸ τῶν Πελασγῶν ὄνομα καὶ αἱ ἔδραι αὐτῶν ἐν Ἰλ. Β, 681 ἀναφέρεται « Νῦν αὖ (λέξω ἢ ἐσπετέ μοι, Μοῦσαι) τοὺς ὕσσι τὸ Πελασγικὸν ἄργος ἔναιον, οἱ τ' ἄλλον, οἱ τ' Ἀλόπην, οἱ τε Τρηχίαν ἐνέμοντο, οἱ τ' εἶχον Φθίην ἢ δ' Ἑλλάδα καλλιγόναικα. Μυρμιδόνες δ' ἐκαλέοντο καὶ Ἕλληνες καὶ Πελασγοί » ἐνθεν δηλοῦται τὸ πελασγικὸν τῆς Θεσσαλίας· ἐν Ἰλ. Π. 233 « Ζεὺ ἄνα, Δωιδωναίε, Πελασγικὴ, τηλόθι ναίων, Δωιδώνης· μεδέων δυσχειμέρου, ἀμφὶ δὲ Σελλοῖ, σοὶ ναίουσιν ὑποφῆται, ἀνιπέποδες, χαμαιαῖνοι » ἐνθεν δηλοῦται τὸ πελασγικὸν τῆς Ἠπείρου (πρβλ. Schömann Griechische Alterthümer, 2 Band. S. 290) ἐπὶ Ἄβελ. Μακεδ. Σελ. 33, 404—402. Δημ. Σεμιτέλου Ἠπειρ. § 10, 44, 43, Κ. Παπαρ. Β', 460—462. Ἠρ. Β, 52—57.) Ἐν Ὀδ. Ι, 477 « Κρήτη τις γὰρ ἐστὶ, μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ, καλὴ καὶ πείρα, περιβήρυτος ἐν δ' ἄνθρωποι πολλοὶ ἀπειρέσιοι καὶ ἐννεήκοντα πόλεις—ἄλλη δ' ἄλλων γλῶσσαι μεμιγμένη (4) ἐν μὲν Ἀχαιοῖς, ἐν δ' ἑτερόφροντες μεγαλήτορες, ἐν δὲ Κύδωνες, Δωριεῖς τε τριχάτας, οἰοῖτε Πελασγοί. » ἐνθεν δηλοῦται τὸ πρὸς τοῖς ἄλλοις πελασγικὸν τῆς Κρήτης. Ἐν Ἰλ. Β, 840 « Ἰππόβοος δ' ἄγε φύλα Πελασγῶν ἐγγεσιμώρων, τῶν οἱ Λάρισσαν ἐπιβόλακα ναυστάσασεν, » ἐνθεν δηλοῦται τὸ πελασγικὸν τῆς ἐν τῇ ἐλάσσονι Ἀσίᾳ Αἰολίδος. (πρβλ. Ἠρ. Γ', 437. Ε', 26. Ἰλ. Κ, 429).

Ὁ Στράβων Η', 3 λέγει « Τοὺς δὲ Πελασγοὺς (ἐν Αἰολίδι τῆς Ἑλ. Ἀσίας) εὐλόγον τούτοις (Κλιεῖν) ἐφεξῆς τιθέναι ἐκ τε τῶν ὑφ' Ὀμήρου λεγομένων καὶ ἐκ τῆς ἄλλης ἱστορίας. Ὁ μὲν γὰρ (Ὀμηρος) οὕτω φησὶν « Ἰππόβοος δ' ἄγε φύλα Πελασγῶν ἐγγεσιμώρων . . . ἐξ ὧν πλῆθος τι ἐμφαίνει ἀξιόλογον τὸ τῶν Πελασγῶν· οὐ γὰρ φύλον, ἀλλὰ φύλα ἔφη, καὶ τὴν οἰκίαν ἐν Λαρίσση φράζει· πολλοὶ μὲν οὖν αἱ Λάρισσαι ». Ἐφεξῆς δὲ ὁ Στράβων λέγει « ὅτι δὲ οἱ Πελασγοὶ μέγα ἦν ἔθνος, καὶ ἐκ τῆς ἄλλης ἱστορίας οὕτως ἐμαρτυρεῖσθαι φασί. Μενεκράτης γοῦν ὁ Ἑλλάτης ἐν ταῖς περὶ κτίσεων, φησὶ τὴν παραλίαν τὴν νῦν ἰωνικὴν πᾶσαν ἀπὸ Μυκάλης ἀρχαμένην ὑπὸ Πελασγῶν οἰκίσθαι πρότερον καὶ τὰς πηλοπὸν νήσους. » Ἦσαν, φαίνεται, πρὸ παλαι ἰδρυμένοι οἱ Πελασγοὶ ἐν ταῖς τῆς Ἑλ. Ἀσίας ἀκταῖς, ἐκβληθέντες δὲ ὑπὸ τῶν ὕστερον ἀποικισάντων ἐκείσε Ἑλλήνων, ἀπεώσθησαν καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα, ἐνθα τῶν Λυδῶν δουλοὶ ἐγένοντο, γεωργοῦντες τὴν τούτων χώραν καὶ θη-

(4) Περὶ τῆς μίξεως τῶν γλωσσῶν.

τεύοντες καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν συντελέσαντες τοσούτον, ὅστε συνέβη ἐκκλησθῆναι τοὺς Λυδοὺς τοὺς αὐτοὺς ἢ συγγενεῖς ταῖς Πελασγοῖς. Ἰδὴ δὲ ὑπὸ τοῦ Κουρτίου ἀπεδείχθη, ὅτι οἱ Ἴωνες ἀνέκαθεν ἰδρυνο ἐν τῇ κατὰ τὴν ἐλάσσονα Ἀσίαν Ἰωνίᾳ (Die Ionier vor der Ionischen Wanderung· ἐπὶ δὲ Schömann Gr. Alterth. 2, 78—79) καὶ τὴν αὐτῶν σημαίωσιν. Φιλίστ. Τεῦχ. 1—2, Σελ. 9—10).

« Λέσβιοι δὲ, ἐξακολουθεῖ ὁ Στράβων, ὑπὸ Πυλαίῳ τετάχθαι λέγουσι φάσι, τῇ ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ λεγομένῳ τῷ τῶν Πελασγῶν ἄργοντι. . . Καὶ Χίῳ δὲ οἰκιστὰς ἑαυτῶν Πελασγοὺς φασί τοὺς ἐκ τῆς Θεσσαλίας· πολὺπλασιον δὲ καὶ ταχὺ τὸ ἔθνος πρὸς ἐπαναστάσεις, πρὸς τὴν ἐπὶ πολὺ, καὶ ἀθροῖον ἔλαβε τὴν ἐκλείψιν, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν Αἰολίαν καὶ Ἰώνων περῶσιν εἰς τὴν Ἀσίαν. » Ὁ αὐτὸς δὲ Ε', 2 « Τοὺς δὲ Πελασγοὺς, ὅτι μὲν ἀρχαῖον τι φύλον κατὰ τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν ἐπεπόλασε καὶ μάλιστα παρὰ τοῖς Αἰολεῦσι τοῖς κατὰ Θετταλίαν, ἐμολογοῦσιν ἅπαντες σχεδὸν τι νομίζουσι δὲ φησὶν Ἐφορος τὸ ἀνέκαθεν Ἀρχαῖας ὄντας ἐλέσθαι στρατιωτικὸν βίον, εἰς δὲ τὴν αὐτὴν ἀγωγὴν προτρέποντας πολλοὺς, ἅπασαι τοῦ ὀνόματος μεταδοῦναι καὶ πολλὴν ἐπιφάνειαν κτήσασθαι καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησι καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις, παρ' ὕσσι ποτὲ ἀριγμένοι τετυχῆσαι· καὶ γὰρ τῆς Κρήτης ἐποίκοι γεγονάσιν, ὡς φησὶν Ὀμηρος (ἐνθα ἀνωτέρω), καὶ τὸ Πελασγικὸν ἄργος ἢ Θεσσαλία λέγεται—διὰ τὸ ἐπάρχει τῶν τόπων τούτων Πελασγοὺς.—Πολλοὶ δὲ καὶ τὰ Ἠπειρωτικὰ ἔθνη Πελασγικὰ εἰρήκασιν, καὶ τοῖς ἐν Τρωάδι Κλιεῖν Ὀμηρος εἶρηκε τοὺς ὀμόρους Πελασγοὺς.— Αἰσχύλος δὲ ἐκ τοῦ περὶ Μυκῆνας ἄργους φησὶ τὸ γένος αὐτῶν (ἐν ἱετίσιν ἢ Δαναῖσι) καὶ τὴν Πελοπόννησον δὲ Πελασγίαν φησὶν Ἐφορος κληθῆναι. Καὶ Εὐριπίδης δὲ ἐν Ἀρχελαῶ φησὶν, ὅτι « Δαναὸς δὲ ὁ πεντήκοντα θυγατέρων πατήρ, ἐλθὼν εἰς Ἄργος, φησὶν ἰνάχου πόλιν. Πελασγίωτας δ' ὀνομασμένους τὸ πρῖν, Δαναοὺς καλεῖσθαι νόμον ἔθηκε. »— Ἀντικλειδῆς δὲ πρώτους φησὶν αὐτοὺς τὰ περὶ Ἀγμονοῦ καὶ Ἰμβρον κτίσαι· καὶ δὴ καὶ τούτων τινὰς μετὰ Τυρρηνῶν τοῦ Ἄττους εἰς Ἰταλίαν συναρῶν· καὶ οἱ τὴν Ἀπθίδα συγγράψαντες ἱστοροῦσι περὶ τῶν Πελασγῶν ὡς καὶ Ἀθήνησι γενομένων τῶν Πελασγῶν. Ὁ Ἡρόδοτος Ζ', 94 λέγει « Οἱ (ἐν Ἑλ. Ἀσίᾳ) Ἴωνες ὄσον μὲν χρόνον ἐν Πελοπόννησῳ οἰκεῖον τὴν νῦν καλομένην Ἀχαιίαν—ἐκαλέοντο Πελασγοὶ Λίγιαλέως· ἐπὶ δὲ Ἴωνος τοῦ Σούθου Ἴωνες. » Κατὰ δὲ τὸν ἱστορικὸν (αὐτῶν) καὶ οἱ νησιῶται ἐπίσης ἐκαλούντο Πελασγοί. « Νησιῶται δὲ ἐπτακαίδεκα παρῆλθοντο νῆας ὑπλισμένοι ὡς Ἕλληνες· καὶ τοῦτο Πελασγικὸν ἔθνος, ὕστερον δὲ Ἴωνικὸν ἐκλήθη κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ οἱ δυοδεκαπόλιες Ἴωνες

οὐ ἀπ' Ἀθηναίων. » Καθόλου δὲ ὁ Ἡρόδοτος βεβαίως, ὅτι ἢ ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτοῦ χάρακα καλουμένη *Ἑλλάς* ἐκλείτο πάλαι ποτὲ *Πελασγία* « τῆς νῦν Ἑλλάδος πρότε δὲ *Πελασγίας* καλουμένης » (Ἠρ. Β', 36). Ἀλλὰ καὶ δὲ (II', 44) λέγει, ὅτι ἢ Ἑλλάς κατείχετο ὑπὸ τῶν Πελασγῶν, « Ἀθηναῖοι δὲ ἐπὶ μὲν *Πελασγῶν* ἐχόντων τὴν νῦν *Ἑλλάδα* καλεομένην ἦσαν Πελασγοί. » Συνελόντι δ' εἰπεῖν ὅπου Πελασγοί, ἐκεῖ καὶ Ἄργος (Στέρ. Βυζ. ἐν λ. Ἄργος καὶ Ἄργουρα), ἐκεῖ καὶ ἀποπόλεις καλούμεναι Λάρισσαι ἢ Λάσσαί καθ' Ἠσύχιον, ἐκεῖ ὀνόματα ὀρέων εἰς—ησσός,—ησσός,—ασσός. Τὸ πλῆθος τῶν ὀνομάτων λέγει ὁ L. Ross (Ἄρχ. τ. τεχ. Σελ. 84 § 61 Σημ. 2.) κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ Μικρὰν Ἀσίαν μαρτυρεῖ τὴν ἐκτασιν καὶ τὴν ἀρχαίαν συγγένειαν τῶν κατοίκων τῶν τόπων ἐπειρῶν. (πρὸς Γ. Γ. Γεωγρ. τόμ. Α', 649 Β', 95, 114).

Τίνες δὲ ἦσαν οἱ πολυπλοκοὶ οὗτοι Πελασγοί καὶ πῶς εἶχον πρὸς τοὺς μετὰ ταῦτα Ἕλληνας; Τὸ ζήτημα τοῦτο βεβαίως ἐστὶ δυσκολώτατον· αἱ περὶ αὐτοῦ μάλιστα εἰδήσεις τῶν ἀρχαίων μᾶλλον μᾶς ταράττουσι· διότι τινες μὲν ἀποκαλοῦσι αὐτοὺς βαρβάρους, ἐπομένως ἢ οὐδόλους ἢ μακρόθεν μόνον συγγενεῖς τοῖς Ἕλλησιν· ἄλλοι δ' ἄλλως. Οὐδὲν ἔλαττον καὶ οἱ νεώτεροι πολλὰς περὶ αὐτῶν ἐξήνεγκαν γνώμας. Ἐν δὲ τοιαύτῃ ἀμφιβολίᾳ καὶ συγχύσει γνώμων ὁ ἐρευνητὴς βεβαίως διιγχιᾶ, πειρώμενος δὲ συνδυάζει τὰ πολλὰς ἀντιφάσκοντα καὶ πρὸς ἀλλήλα διάφορα παρὰ τῶν ἀρχαίων ἀναφερόμενα καὶ τῶν νεωτέρων πρὸςθευθέντα, περιπίπτει καὶ ἄκων εἰς ἀδιεξίτητον λαβύρινθον, καὶ κλίνει γόνυ ἀπέναντι τῆς ἀβεβαιότητος. Ὁ Schömann λέγει, ὅτι ὁ συνετὸς καὶ εὐσυνειδήτος ἐρευνητὴς ἀνυποστόλως ὁμολογεῖ τὴν ἄγνοιάν του.

Τὸ ἐπ' ἐμοὶ μηδεμίᾳ ἀντιποιοῦμενος ἀξιώσεως, ἐκτιθεὶς δ' ἀπλῶς τὰ ὁπωσδήποτε περὶ αὐτῶν εἰρημνέα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων, ἀπ' αὐτοῦ μὲν ὀλίγιστα σφόδρα θέλω εἰπεῖ, ἀρκούμαι δὲ πρῶτον μὲν τοῖς ὑπὸ τοῦ Baehr εἰρημένους, ὅστις ἐν τῇ νεωτάτῃ αὐτοῦ τοῦ Ἡρόδοτου ἐκδόσει ἀπάντων μονοῦ τὰς γνώμας περιέλαβεν, εἶτα δὲ τοῖς ὑπὸ L. Diefenbach ἐν τῇ νεωτάτῃ ἐθνολογικῇ αὐτοῦ συγγράμματι.

Ὁ Ἡρόδοτος ἐν Α'. 56— λέγει « Ἱστορίαν δὲ (Κροίσος) εὗρισκε Λακεδαιμόνους καὶ Ἀθηναίους πρόεχοντας, τοὺς μὲν (Λακ.) τοῦ Δωρικῆς γένους τοὺς δὲ (Ἀθ.) τοῦ Ἰωνικοῦ. Ταῦτα γὰρ (Λακ. καὶ Ἀθ.) ἦν τὰ προκεχωμένα, ἔοντα τὸ ἀρχαῖον τὸ μὲν (Ἀθ.) Πελασγικόν, τὸ δὲ (Λακ.) Ἑλληνικὸν ἔθνος· καὶ τὸ μὲν (Ἀθ.) οὐδαμῶς καὶ ἐξεχώρησε. Θουκ. Α'. 2. « τὴν γόνυ Ἀττικὴν ἐν τῷ ἐπὶ πλείστον διὰ τὸ λεπτόγεον ἀστασίαν οὐσα, ἀνθρωπῶν οἶκον οἱ αὐτοὶ αἰεῖ », τὸ δὲ (Λακ. Σπαρτιᾶται [Δωρικεῖς]) πολυπλόκον κάρτα. (Θουκ. Α', 42, 18) ». Ἐκ τῆς ῥήσεως ταύτης καταφαίνεται, ὅτι τὸ Πελασγικὸν καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος εἰσι δύο ἔθνη διάφορα. Ἐκ τούτων δ' ἀμφότερων κατήγοντο ἐκ μὲν τοῦ Πελασγικοῦ οἱ Ἀθηναῖοι, ἐκ δὲ τοῦ Ἑλληνικοῦ οἱ Λακεδαιμόνιοι. Τὰ δύο ἔθνη καταγόμενα ἔθνη, οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι, σημειωτέον ἐνταῦθα, ὅτι ἐν τοῖς χρόνοις, οὓς ἀναφέρει ὁ Ἱστορικός, οὐδεμίαν φυλετικὴν διαφορὰν ἔχουσι, οὐδ' ἑτερόφυλοι καὶ ἑτερογενεῖς φαίνονται, ἀλλ' ἔμπαλιν ὁμογενεῖς καὶ ὅμοιοι.

Προῖόν ἔθνος ὁ Ἱστορικός, λέγει ὅτι « τὸ Ἑλληνικὸν γένος (τὸ πολυπλόκον κάρτα) ἐπὶ Δευκαλίωνος βασιλείας οἶκε γῆν τὴν Φθιώτιν, ἐπὶ δὲ Δώρου τοῦ Ἑλλήνος τὴν ὑπὸ τὴν Ὀσσάν τε καὶ Οὐλυμπον χώραν, καλεομένην δὲ Ἰστιαϊώτιν· ἐκ δὲ τῆς Ἰστιαϊώτιδος ἔξανεστη ὑπὸ Καδμείων, οἶκας ἐν Πίνδῳ, Μακεδόνων καλεούμενον. Ἐνθεῦτεν δὲ αὐτοὶ εἰς τὴν Ἀρσοπίδα μετέβη καὶ ἐκ τῆς Ἀρσοπίδος οὕτως εἰς Πελοπόννησον ἔλθον Δωρικὸν ἐκλήθη ». Ἐκ τούτου φαίνεται, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν οἶκον τὴν Φθιώτιν πρῶτον (ἐν Θεσσαλίᾳ, τῇ ἄλλως καλουμένη Πελασγικῇ Ἄργει, ἔνθα καθ' Ὀμ. Ἰλ. Β, 681. ἀναφέρονται οἱ Ἕλληνας μετὰ τῶν Πελασγῶν καὶ Μυρμιδόνων), καὶ ἐκεῖ περὶ τοῦ πλανήθεν καὶ τέλος εἰς Πελοπόννησον ἐγκαταστὰν, δὲν φαίνεται κατὰ γε ταῦτα ὡς ἔπληθυσεν λαὸς, ἀλλὰ μᾶλλον ἐξ αὐτῶν τῶν ἐγκατῶν τοῦ Πελασγικοῦ. Ἐφεξῆς ὁ Ἱστορικός λέγει ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν ἀποικισθὲν μὲν τοῦ Πελασγικοῦ, ἐὼν ἀσθενὲς, ἀπὸ σμικροῦ τεο ἀρμεύμενον αὐξήσεται εἰς πλῆθος, τῶν ἑθνῶν πολλῶν προσκεχωρηκότων αὐτῷ· ἐκ τούτου ἐξάγεται, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν γένος, ὃν πρότερον μικρὸν καὶ ἀσθενὲς, ἀπεμείσθη τοῦ Πελασγικοῦ.

Περὶ δὲ τῶν Πελασγῶν λέγει τὰ ἐξῆς· προῖόν « ἦν τινα δὲ γλώσσαν ἴσαν οἱ Πελασγοί, οὐκ ἔχον ἀτρεκέως εἰπεῖν. Εἰ δὲ χρῶν ἐστὶ τεκμαιρόμενον λέγειν τοῖσι νῦν ἐπιβοῶσι Πελασγῶν, τῶν ὑπὲρ Ἰουραίων Κρηστῶνα πόλιν οἰκούντων, αἱ ὁμοιοὶ ποτε ἦσαν τοῖσι νῦν Δωριεῦσι καλεομένοισι, οἶκον δὲ τῆνικαῦτα γῆν τὴν νῦν Θεσσαλιώτιν καλεομένην, καὶ τὴν Πλακίην τε καὶ Σκυλακίην Πελασγῶν οἰκισάντων ἐν Ἑλλησπόντῳ, οἱ σύνοικοι ἐγένοντο Ἀθηναῖοι, καὶ ὅσα ἄλλα Πελασγικὰ ἔοντα πολιέματα, τὸ ὄνομα μετέβαλε, εἰ τούτοις τεκμαιρόμενον δεῖ λέγειν, ἦσαν οἱ Πελασγοὶ βάρβαροι γλώσσῃσι ἰέντες. Εἰ τούτων ἦν καὶ πᾶν τοιοῦτο τὸ Πελασγικόν, τὸ Ἀττικὸν ἔθνος, ἐὼν Πελασγικόν, ἅμα τῇ μεταβολῇ τῇ ἐς Ἕλληνας καὶ τὴν γλώσσαν μετέμαθε. Καὶ γὰρ δὴ οὐτε οἱ Κρηστωνιῆται οὐδαμῶσι τῶν νῦν σφραγισμένων τῶν εἰσι ὁμόγλωσσοι, οὐτε οἱ Πλακίηνοι, σφίσι δὲ ὁμόγλωσσοι· δηλοῦσι τε, ὅτι τὸν ἠνεύκοντο γλώσσαις

χαρακτῆρα μεταβαίνοντες ἐς ταῦτα τὰ χωρία, τοῦτον ἔχουσι ἐν φυλακῇ. Τὸ δὲ Ἑλληνικὸν γλῶσση μὲν, ἐπεὶ τε ἐγένετο, αἰεὶ ποτε τῇ αὐτῇ διακρίεται, ὡς ἐμοὶ καταφαίνεται εἶναι, ἀποσχισθὲν μὲν τοῖ ἀπὸ τοῦ Πελασγικοῦ, ἐὼν ἀσθενὲς, ἀπὸ σμικροῦ τεο τὴν ἀρχὴν ὀρμεύμενον, αὐξήσεται εἰς πλῆθος τῶν ἑθνῶν πολλῶν, μάλιστα προσκεχωρηκότων αὐτῷ καὶ ἄλλων ἑθνῶν βαρβάρων συχῶν πρὸς δὴ ὧν ἔμοι γε δοκεῖ οὐδὲ τὸ Πελασγικὸν ἔθνος, ἐὼν βάρβαρον, οὐδαμᾶ μεγάλως αὐξήθησιν. » Ἐκ τούτων φαίνεται, ὅτι ἰκανὴ διάκρισις μεταξὺ Πελασγῶν καὶ Ἑλλήνων γίνεται· τὸ δὲ ζήτημα ὑπὸ διπλῆν ὄψιν εὐθὺς παρίσταται. α') εἰ οἱ Πελασγοί, ὄντες οἱ ἀρχαιότατοι τῆς Ἑλλάδος κάτοικοι, ἦσαν ἐπομένως οἱ προπάτορες τῶν Ἑλλήνων καὶ λίαν συγγενεῖς αὐτοῖς, οἵτινες ἠδύνατο νὰ παραχωθῶσιν ἐκ τῶν Πελασγῶν ἐνικυτῶν περιτελλομένων, ἢ δὲ γλῶσσαι αὐτῶν, ἄμορφος οὔσα καὶ βάρβαρος τὸ ἀνέκκεθεν, εἰ ἐγένετο ἢ βάσις καὶ μήτηρ τῆς μετέπειτα Ἑλληνικῆς· καὶ β') εἰ οἱ Ἕλληνας συγγενεῖς ὄντες τῶν Πελασγῶν ἀποσχισθῶσιν ὁμοῦ ἐν Ἀσίᾳ, καὶ ἦλθον μετέπειτα εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὡς φυλάξαντες τὴν αὐτὴν γλῶσσαν ἐπεὶ τε ἐγένοντο καθ' Ἡρόδοτον. Ταῦτα θέλομεν ἀναπτύξει ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἀπὸ τοῦ πρώτου ἀρχόμενοι.

Α'. Ὁ Baehr εἰπὼν, ὅτι ὁ Ἡρόδοτος (αὐτόθι) primum diserte monet, diversi generis esse Pelasgos atque Hellenes » προστίθεισιν, ὅτι εἰς τοῦτο ἔχει ἐκτυπούμενον διονύσιον τὸν Ἀλικαρνασσέα, ὅστις ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ αὐτοῦ Ἀρχαιολογίᾳ Α', 17 λέγει « ἦν γὰρ δὴ καὶ τὸ τῶν Πελασγῶν γένος Ἑλληνικὸν ἐκ Πελοποννήσου τὸ ἀρχαῖον ». Τὴν μαρτυρίαν τοῦ Διονυσίου ἄλλοι τε τῶν σοφῶν ἀπεδέξαντο καὶ Herbert δικτανώμενος, ὅτι εἰ τε Πελασγοὶ καὶ Ἕλληνας τῆς αὐτῆς ῥίζης ἐκλήπτεσι εἰσίν. Τούτοις ἀμοσγέτως προσήγγισεν ὁ Γαλιᾶτης Raoul Rochette ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ Histoire de l'établissement des colonies grecques. Tom. I. pag. II, ἔνθα λέγει, ὅτι δὲν ὑπάρχει τοσαύτη διαφορὰ μεταξὺ ἐκατέρων τῶν ἑθνῶν, τῶν τε Πελασγικῶν καὶ Ἑλληνικῶν, ὡς τοῖς πολλοῖς φαίνεται. Ἀλλὰ καὶ δὲ Tom. I, 141 ὁ αὐτὸς ἠγήσατο, ὅτι οἱ Πελασγοὶ εἰσι λαὸς τῆς Ἑλλάδος Ἰθαγενῆς, ἢ τοῦλάχιστον ὁ πρῶτος, οὐπερ ἐν τοῖς πικραρχαίσις χρόνοις μνεῖα γίνεται.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἡρόδοτος ποιεῖται φανεράν διάκρισιν τῶν δύο γένων, μετὰ προφυλάξεως ἐπραγματεύθη τὸ πρᾶγμα ὁ Becker (im Allgemeine Weltgeschichte I, S. 348, 807—) εἰπὼν πρῶτον μὲν, ὅτι ἐκάτερον τῶν φύλων εἶναι διαφόρου ῥίζης συνιδᾶ τῷ Titmann (de Amphictyon. p. 113—), μετὰ ταῦτα ὁμοῦ διουχυρίζεται, ὅτι ἀνεπίστανται οὐκ ὀλίγα τῆς ἀμοιβαίας συγγενείας σημεία· διότι ἀπὸ πρότερον τὸ

Πελασγικὸν ὑπὲρ τὰ ἄλλα διέπρεψε, τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ ἐγένετο κοινὸν εἰς πλείστα ἔθνη ἄλλα τῆς Ἑλλάδος, μετὰ δὲ ταῦτα κρίνει, ὅτι τῶν Ἑλλήνων ὄνομα ἐπέδωκε καὶ ἐξενήκεσεν οὐχὶ διὰ τῆς βίας καὶ τῶν ὀπλων, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τῆς ἐπιμιξίας (τῇ ὁμιλίᾳ μᾶλλον καλεῖσθαι Ἕλληνας). Ἐξ οὗ δηλοῦται κατὰ Θουκυδίδην (Α', 3) τοῦλάχιστον λέγοντα « Κατὰ δὲ ἔθνη ἄλλα τε καὶ τὸ Πελασγικὸν ἀπ' αὐτῶν ἐπωνυμίαν παρέχεσθαι. Ἕλληνας δὲ καὶ τῶν παίδων αὐτοῦ ἐν τῇ Φθιώτιδι Ἰσχυσάντων καὶ ἐπαγομένων αὐτοῦ ἐπ' ὠφελίᾳ εἰς τὰς ἄλλας πόλεις, καθ' ἐκάστους μὲν ἦδη τῇ ὁμιλίᾳ μᾶλλον καλεῖσθαι Ἕλληνας » δηλοῦται, οἴμαι ὅτι βία τις ἐξώθη εἰσβολῇ τῶν Ἑλλήνων ὡς ἔθνος ἰδίον, οὐκ ἐγένετο· ἀλλ' ὅτι οἱ Ἕλληνας ἐξήλθον ἐκ τῆς Φθιώτιδος, ὡς καὶ ὁ Ἡρόδοτος ἐπίστευε, ἢ οἱ κάτοικοι μετὰ τῶν λοιπῶν τῆς Θεσσαλίας ἐκαλοῦντο καθ' Ὀμηρον (Ἰλ. Β, 681) Μυρμιδόνες καὶ Ἕλληνας καὶ Πελασγοί. Συνάμα δὲ καὶ τὴν Πελασγικὴν γλῶσσαν οὐχὶ διάφορον τῆς Ἑλληνικῆς νομίζουσι, τὸ δ' ἕτερον γένος ἐκ τοῦ ἑτέρου παράγουσι. Ἐν τούτοις ἐστὶν ὁ Hermann (Griechische Staatsalterthümer § 7—), ὅστις προσήγαγε ἀπάσας ἀρχαίων καὶ νεωτέρων τὰς περὶ τούτου μαρτυρίας. Νεωστὶ περὶ τούτου ἐπραγματεύθη ὁ W. Mure, λέγει ὁ Baehr, (ἐν τῇ Critical history of the language and Literature of Greece. I. 51), iis facile carere poterimus.

Μᾶλλον δὲ πεφυλαγμένως φαίνεται ὁ G. Grote ἐν τῇ περιβοήτῳ αὐτοῦ Ἑλ. Ἱστορίᾳ Τόμ. Β' Σελ. 315—316 μὴ ἀπομακρυνόμενος τοῦ Ἡρόδοτου. Τούτου ἕνεκα καὶ ὁ ἡμέτερος Παπαβήρηγόπουλος ἐν τῇ νεωτάτῃ αὐτοῦ Ἑλ. Ἱστορίᾳ Βιβλ. Α. Σελ. 60—, ὅτι ἐγγύτατα τοῦ Γρότε ἐχόμενος, ὅστις εἰδὼς τὰ ποιητικὰ καὶ ἀντιφατικὰ περὶ Πελασγῶν συστήματα, δὲν ἐπεχείρησε νὰ λύσῃ τὸ δύσλυτον τοῦτο πρόβλημα, λέγει, « Ἄλλ' οἱ πλείστοροι τῶν ἱστορικῶν τῆς Ἑλλάδος, παλαιῶν τε καὶ νεωτέρων, ἠθέλησαν νὰ ἀνατρέξωσιν εἰς χρόνον ἀρχαιότερον καὶ αὐτῶν τῶν Ὀμηρικῶν, καὶ ἠξίωσαν, ὅτι πρὸ τῶν φυλῶν, τὰς δόποιας ὕμνησεν ὁ Ὀμηρος, εἶχον κατοικήσει εἰς τὴν Ἑλλάδα φυλαὶ ἕτεραι, ὀνομαζόμεναι Πελασγοί, Ἀελεγεῖς, Κουρήτες, Καύκονες, Ἄσες, Τέρμικες, Ἰάντες, Τελχίνες, Τηλεβοῖαι, Ἐφοροί, Φλεγγίαι, κτλ. κτλ. ὅτι ἐπισημοτάτη τῶν φυλῶν τούτων ἦτον ἡ τῶν Πελασγῶν, ὅθεν καὶ ὅλη αὐτὴ ἡ παναρχαία ἐποχὴ, ὀνομαζομένη Πελασγικὴ πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι αἱ φυλαὶ αὐταὶ ἦσαν μὲν συγγενεῖς τοῦ ἐπειτα ἐπικρατήσαντος Ἑλληνικοῦ ἔθνους, δὲν εἶχον ὁμοῦ τὸν ἠρωϊκὸν καὶ μάχιμον τοῦτου χαρακτῆρα, ἀλλὰ διήγον μᾶλλον βίον εἰρηλικὸν καὶ γεωργικόν, καὶ σώζοντα ἔχον τινα τῶν δουλικῶν Θεσμῶν καὶ ἔξωθεν τῶν ἀνατολικῶν ἑθνῶν. Ὁ Γεώργιος Γρότε δὲν νομίζει, ὅτι τὰ συμπε-

μάσματα ταῦτα στηρίζονται ἐπὶ ἀσφαλούς τινος ἱστορικῆς βάσεως. Ὁ ἀρχαιότατος τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας μάρτυς εἶναι ὁ Ὅμηρος, ὁ δὲ Ὅμηρος παρίστησι τὴν Ἑλλάδα κατοικουμένην ὑπὸ τοῦ ἔθνους, τὸ ὅποιον εὐρίσκωμεν ἐνταῦθα καὶ ἐπὶ τῶν πρώτων ἱστορικῶν χρόνων.— Ὅτι τὰ προμνημονευθέντα ὀνόματα τῶν Πελασγῶν, τῶν Αἰγέγων κτλ. ἦσαν ὀνόματα πραγματικῶς ὑπαρχάντων ἔθνων, ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ἀληθῆ, ἀλλ' εἰς τοῦτο περιερίζεται ἡ περὶ αὐτῶν γνώσις μας· διότι οὐδένα ἔχομεν ἀξιόπιστον μάρτυρα τῆς ἐποχῆς, καὶ ἦν ἡκμασαν, τῆς γῶρας, ἦν κατεῖχον, τῶν πράξεων αὐτῶν καὶ τοῦ χαρακτῆρος, οὐδὲ γνωρίζομεν μέχρι τίνος ἐταυτίζοντο μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ἢ ἦσαν διάφοροι αὐτῶν.— Ὁ ἐπιθυμῶν νὰ ὀνομάσῃ *Πελασγικὴν* τὴν προηγουμένην τῆς Ἑλληνικῆς περίου, εἶναι ἐλεύθερος νὰ πράξῃ τοῦτο ». Ἀκολούθως ἐκθεῖς τὰ τοῦ Ἡρόδοτου, λέγει « ἐξ οὗ καθίσταται πρόδηλον, ὅτι οὐδὲν εἶχεν (ὁ Ἡρόδοτος) τεκμήριον ὁμοιοῦν βέβαιον περὶ τοῦ ἔθνους τούτου ».

Ὅπωςδὲποτε τῷ Baehr ἰσχυροτέρα φαίνεται ἡ μαρτυρία τοῦ Ἡρόδοτου, ὡς ἀρχαιότερου, ἢ ἡ τοῦ πολλῶ μεταγενεστέρου Διονυσίου· ὅθεν ἠγείται τοῦς Πελασγοῦς καὶ Ἑλλήνας καλῶς διακριτέους εἶναι, ὡς καὶ ὁ Kruse (Hellas) (1). Καὶ ὁ Θουκυδίδης (Α, 3.) διακρίνει καλῶς Πελασγοῦς καὶ Ἑλλήνας· καὶ Ἐκαταίος δὲ ὁ Μιλήσιος φαίνεται διακρίνας αὐτοὺς, εἰπὼν, ὅτι πρὸ τῶν Ἑλλήνων κατώκησαν τὴν Πελοπόννησον βάρβαροι (δηλ. Πελασγοί) κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος Ζ, 7. « Ἐκαταίος δὲ ὁ Μιλήσιος περὶ τῆς Πελοποννήσου φησὶν ὅτι πρὸ τῶν Ἑλλήνων ὤκησαν αὐτὴν βάρβαροι » ὅτι δὲ οἱ βάρβαροι οὗτοι εἴησαν ἂν Πελασγοί, μαρτυρεῖται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Στράβωνος Κ', 2, « Τούς δὲ Πελασγοῦς, ὅτι μὲν ἀρχαίον τι φύλον κατὰ τὴν Ἑλλάδα πάλαι ἐπεπόλασε καὶ μάλιστα παρὰ τοῖς Αἰθαλοῦσι τοῖς κατὰ Θεσσαλίαν, ὁμοιογενῶσιν ἅπαντες σχεδὸν τι (ἴδε καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν) ».

Διακρίνων δὲ τοῦς Πελασγοῦς τῶν Ἑλλήνων ὁ Baehr λέγει, περὶ τούτου τελευταῖον αὐταῖς λέξεσι τὰδε. « Pelasgi igitur, qui antiquissimi Graeciae incolae perhibentur, cum ad barbaros ab Herodoto acque atque ab Hecataeo referantur, i. e. ad eas gentes quae non graecae, sed peregrinae stirpis sint, profecto ab ipsis Hellenibus discernendi erant, ex orientis terrae regionibus praeo admodum aevo in Europam adeoque Graeciam transgressi, sive Arios dicas e superioris Asiae terris profectos, ut statuit Kortium (griechische geschichte I, 9—), sive Phoenices ex Aegypto pulsos Philistaeosque homines stirpis semiticae, ut Røthio placet,

(1) Ἡρόδ. Φιλιστ. τευχ 1 ἐν ἀρχῇ.—

sive denique, quod ipsum quibusdam placuit, ad Indiam usque regrediaris indeque repetas Pelasgorum gentem Indogermanicam ».

Τὴν φυλετικὴν τῶν δύο γενῶν φαίνεται, ὅτι ἀναγνωρίζει καὶ ὁ Θουκυδίδης λέγων περὶ τῶν κατὰ τὸν Ἄθω πόλεων « τὰς δὲ ἄλλας Θύσσον καὶ Κλεωνῶν καὶ Ἀκροθώους καὶ Ὀλόφυζον καὶ Δίον. αἱ οἰκοῦνται ζυμμίκοις ἔθνεσι βαρβάρων διγλώσσων, καὶ τι καὶ χλκιδικὸν ἐν βραχί, τὸ δὲ πλείστον *Πελασγικὸν* τῶν καὶ Ἀθηνῶν ποτε καὶ Ἀθήνας Τυρσηνῶν οἰκησάντων καὶ Πισσαλικῶν καὶ Κρησιωνικῶν καὶ Ἰεθῶνας. » (Α', 109). (1)

Τὴν διάκρισιν ταύτην ποιεῖται καὶ ὁ Ἡρόδοτος ἐν Β', 51— λέγων. « Τοῦ δὲ Ἑρμῆος τὰ ἀγάλματα . . . ἀπὸ Πελασγῶν βεβαυθήκασι πρώτοι μὲν Ἕλληνας ἀπάντων Ἀθηναῖοι παραλαβόντες, παρὰ δὲ τούτων ἄλλοι. Ἀθηναῖοι γὰρ, τῆνικαὶτα εἰς Ἑλλήνας τελέουσι, Πελασγοὶ σῶνοικοι ἐγένοντο ἐν τῇ χώρᾳ, ὅθεν περ καὶ Ἕλληνας ἤρξαντο νομισθῆναι ». Ἐκ τούτων ὁ Baehr νομίζει, ὅτι ἦν, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν συγκαταλέγοντο μετὰ τῶν Ἑλλήνων, δηλ. δὲν ἐκαλοῦντο Ἕλληνας, οὐκ ἐτίθειν τοῖς Ἑλλήνοισι, ὑπερβεβαυτοῖς Ἡρόδοτος (ἐνθα ἀνωτέρω Α', 56), ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι κατήγοντο ἀπὸ τῶν Πελασγῶν. Οἱ δὲ σῶνοικοι, Πελασγοί, σῶνοικήσαντες Ἀθηναῖοις ἤδη εἰς Ἑλλήνας τελέουσι, πρέπει μᾶλλον νὰ θεωρηθῶσιν, ὅτι ἐπέλθον ὕστερον καὶ συνώκησαν Ἀθηναίους καὶ τὰ ἱερά καὶ τὰ ἀγάλματα ἐκ Σαμοθράκης ἔφερον. Ἰσπερ διακριτέα εἶναι λέγει ὁ Πηλασγῶν γένος ἐν Ἀθήναις, τὸ ἀρχαῖον, καὶ ταῦτα δὲ τὸ ἐπιπέδον ὕστερον· οὗτοι δὲ ἦσαν οἱ οἰκοδημήσαντες τὸ *Πελασγικὸν* καλούμενον πᾶσις, λαβόντες χώραν καὶ οἰκησιν ὑπὸ τῷ Ἰμμητῷ, καὶ διωχθέντες ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων (2). περὶ ὧν ἰδίῃ ὁ Ἡρόδοτος διαλέσκει (Ε', 64. Α'. 145. Γ', 137—139). Ἄλλ' ἐνταῦθα μόνον περὶ τῶν ἀρχαίων Πελασγῶν ἡμῖν ὁ λόγος ἔσται.

(*Ἔπιται ἀνέχεται.)

(1) Τὰς πόλεις τούτας ἴδε Η. Kiepert Atlas von Hellas καὶ No XVI. Πηθῶνις οὗτοι μετέβαινον εἰς Πλακίην καὶ Σουλᾶκην περὶ τῶν ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος.

(2) Τούτους ἐν μέσῃ τῇ Ἀττικῇ οἰκοῦντας ὁμοιάζει ὁ Kruse (Hellas 1, 416) τοῖς ἐν μέσῃ τῇ Γερμανίᾳ Βένδοις (Wenden) τὰ ἀρχαῖα ἤθη καὶ ὀνόματα διατηρήσας· περὶ τῶν ἴδε Allgemeines Real Encyclopädie, Band 15 (2) Σελ. 165.

ΘΑΟΙΠΟΡΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ.

Ἀπὸ Ὀδησοῦ εἰς Ταῖρᾶνιον διὰ τῆς Κριμαίας

Κατὰ τὸ ἔτος 1860.

Α'. ΑΠΟΠΛΟΥΣ.

Κορεσθεῖς πλέον τοῦ πνιγηροῦ καὶ ὄχληροῦ κονιορτοῦ καὶ τοῦ ἐπι ἀηδεστέρου καὶ ὄχληροτέρου βορβοῦρου τῶν ἀγνῶν τῆς Ὀδησοῦ, τοῦ ἐμπορικῶς τούτου ἐπιπέου τῆς μεσημβρινῆς Ρωσσίας ἐνθα ἐπὶ τινὰς μῆνας εἶχον διαγάγει τὸν βίον ἐν μέσῳ φιλτάτων συγγενῶν, ἀπεφάσιμα ἅμα ἐπελθόντος τοῦ ἔαρος καὶ μετὰ τὰς ἀγίας τοῦ Πάσχα ἔορτὰς νὰ κάμω ἐκδρομὴν εἰς τὴν κλασσικὴν καὶ ἱστορικὴν συνάμα γῆν τῆς Κριμαίας, καὶ νὰ ἐπεκτείνω, τοῦ χρόνου ἐπιτρέποντος καὶ τοῦ θεοῦ συγχωροῦντος, τὸν πλοῦν μου μέχρι τῆς Ἀζωφικῆς θαλάσσης, τῆς τὸ πάλαι Μαιτίτιδος καλουμένης λίμνης. Ἐσκόπευον νὰ μεταβῶ τὸ θέρος εἰς τὰς κλεινάς Ἀθήνας, καὶ δὲν ἐπεθύμουν νὰ ἐγκαταλείψω τὴν Ρωσσίαν χωρὶς νὰ ἐπισκεφθῶ καὶ τὸν ἀνθαστεφῆ τῆς κήπων, τὴν Κριμαίαν.

Τὸ πᾶσχα εἶχε παρέλθει, τὰ ἐρυθρὰ δὲ εἶχον ἐξαντληθῆ καὶ οἱ ἔμποροι τῆς Ὀδησοῦ εὐθυμήσαντες ἀρκούντως εἶχον ἀναλάβει τὰς σοβράς αὐτῶν ὑποθέσεις, καὶ πρὸς τὴν φωσφόρον αὐτῶν ἐστραμμένοι Μόσκων, τὸν πλοῦτον, ἐπλάττον νέα σχέδια ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων. Τί ἐζήτουν ἐγὼ πλέον ἐν μέσῳ αὐτῶν; Ἡ θέσις μου δὲν ἦτο πλέον ἐκεῖ. Τὰ νέα καὶ ζωηρὰ τῶν δένδρων φύλλα, ἡ χλιαρὰ τοῦ ἔαρος πνοή, τὰ ἄσματα τῶν πτηνῶν, τῶν γλυκυφθόγγων τούτων αἰοιδῶν, τὰ πάντα τέλος μὲ ἔλεγον στενωπῶς τῆ φωνῆ Ἄπελθε νὰ γευθῆς τῆς καλλονῆς τῆς φύσεως! Ἄπελθε ν' ἀναπνεύσῃς τὸν καθρὸν ἀέρα, νὰ ζήσης βίον ποιητικῶν ἐπὶ τοῦ ποιητικῶ ἐδάφους τῆς ταυρικῆς χερσονήσου, ἀνακαλῶν εἰς τὴν μνήμην σου τὴν ὠραίαν τῆς Ἀρτέμιδος ἰσθμίου, τὴν Ἰουγένειαν, τὸν ἐρωτόληπτον Θάοντα, τὴν κλεινὴν ἐκαίνην δυάδα, ἀντιπρόσωπον τῆς ἀκραιφνοῦς καὶ ἀδόλου φιλίας, Ὀρέστην καὶ Πυλάδην, τὸν μεγαλοπρεπῆ βασιλέα τοῦ Πόντου Μιθριδάτην, τὰς ὠραίας ἐκαίνας μορφὰς, αἱ εἰ νεοαῖς ἡλικίας ἐδιδάχθης νὰ θαυμάζῃς καὶ ν' ἀγαπᾷς! Φύγε! φύγε! Ἐνταῦθα ἡ ἀτμοσφαῖρα εἶναι πνιγηρὰ, ἐνταῦθα αἱ ἔδοι γέμουσιν ἀνθρώπων, θηρευόντων συμφέροντα ὕλικά, καὶ ἐν ταῖς οἰκίαις ὁ ἦχος τῶν καλλήρων μόνον ἀκούεται, ἐνταῦθα ἡ ὕλη κατατρέφει πᾶσαν ποίησιν! Ἄπελθε!

Ἦτο δυνατόν νὰ μὴ ὑπακούσω εἰς τὰς ἐντόνους ταύτας προτροπὰς; Ἦτο δυνατόν νὰ μείνω κωφὸς ἀπέναντι τῆς κραταιᾶς ταύτης φωνῆς, ἥτις ζωηρῶς

ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἀντήχει; Ἐλεύθερος ὡς τὸ πτηνὸν τοῦ οὐρανοῦ, πλήρης νεότητος καὶ ὕψους, καὶ πρόθυμος νὰ γευθῶ βίου εὐαρέστου ἦτο δυνατόν νὰ μείνω ἀκόμη ἐν Ὀδησῶ; Ὅχι βέβαια. Τὸ ἔδαφος ἔκαιεν ὑπὸ τοῦς πόδας μου, ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου ἐπεκάθητο ὁ οὐρανὸς τῆς ἐμπορικῆς πόλεως ὡς μολύβδινον κάλυμμα. Ἦθελον ν' ἀναπνεύσω, ἤθελον νὰ πῶ ἀμυστι ἀέρα καθαρὸν, ἑαρινὸν, ἐλεύθερον· μεταβαίνων εἰς τὴν Ἀττικὴν, τὴν ἀρχαίαν τῆς ποιήσεως καὶ τῶν παραδόσεων πατρίδα, ἤθελον νὰ ἐφοδιασθῶ με ποίησιν καὶ παραδόσεις, ἵνα μὴ με θαμβώσῃ τὸ στιλπνὸν καὶ ἀνέμελον τοῦ ἀττικῶ οὐρανοῦ, τοῦ ἑλληνικοῦ κλίματος τὸ τερπνὸν, τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας τὸ μεγαλεῖον, τῶν ἑλληνικῶν παραδόσεων τὸ ζωηρὸν. Ἦθελον νὰ μιμηθῶ τὸν Ὀρφεύτην, ὅστις, πρὶν εἰς Θήραν ἀπέλθῃ, ἐφοδιάζεται με πυρίτιδα καὶ μολύβδον, ἵνα μὴ εὐρεθῆ ἔσπερημένος τούτων ἔταν ἡ ὄρα τῆς Θήρας ἠγήση καὶ μὲν χείνων καὶ ἀπρακτος ἐν μέσῳ τοῦ δάσου. Ἐφοπλισμὸν διανοητικῶν ἐζήτουν, καὶ τοῦ νὰ εὐρω τοῦτον κάλλιον ἢ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ καὶ ἱστορικῇ ταυρικῇ χερσονήσῳ;

Τὸ ἀπεφάσιμα καὶ τὸ ἐξετέλεσα. « Τὸ γοργὸν καὶ χέριν ἔχει », λέγει ἀρχαῖον τι ῥητὸν, καὶ ταῦτο ἰσχύει πρὸ πάντων διὰ τὰς ἐκδρομὰς. Συσφίγγας ἐνδύματά τινα ἐντὸς τῶν στενῶν ὀρίων τοῦ δερματίνου μου σάκκου, ἐφοδιασθεὶς με τ' ἀναγκαῖα χρυσᾶ νομίσματα, τὴν δυστυχῶς! παντοδύναμον τοῦτον μοχλὸν πάσης ἀνθρωπίνου ἐνεργείας, καὶ ἀποχαιρετίσας φίλους καὶ συγγενεῖς, οἵτινες (ἐν παρόδῳ εἰρησθῶ) με ζηλότυπον με προσέβλεπρον ὄμμα, ἐπέβην τὴν 14ην τοῦ Ἀπριλίου περὶ τὴν τρίτην μ. μ. ὦραν ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου, τὸ ὅποιον ἔπαξ τῆς ἐβδομάδος ἔκαμνε τὸν περίπλου τῆς Κριμαίας. Ἀνέμελος ἦτο ὁ οὐρανὸς, ἡ θάλασσα λεία ὡς ἀτόπτρον ἢ μᾶλλον ὡς τὸ μέτωπον ἀθλοῦ παιδὸς, τοῦ ὅποιου ἡ καρδία δὲν ἐδοκίμασεν ἔτι τὸν σάλον τῶν παθῶν καὶ τῶν φροντίδων, ὅστις ῥυτιδοῖ τὸ μέτωπον τοῦ ἀνδρός, ὡς ἡ θύελλα ῥυτιδοῖ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ἡ μαύρη θάλασσα ἦτο κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἀζία τοῦ ἀρχαίου τῆς ὀνόματος τοῦ Εὐξείνου Πόντου, διότι τὰ πάντα προσημύουν πλοῦν ἡσυχον καὶ εὐχάριστον, καὶ τὸ πρόσωπον τῶν ἐπιβατῶν ἐδείκνυε τὴν ἄφροντιν ἐκαίνην εἰρήνην, ἀπαύγασμα τῆς γαλήνης τῶν στοιχείων. Μετ' οὐ πολὺ ἠκούσθη ἡ φωνὴ τοῦ πλοίαρχου διδόντος διαταγὰς, ἡ ἄγκυρα ἀνεσύρθη, τὰ ξινόμακτρα τῶν ἐπὶ τοῦ πλοίου εὐρισκομένων καὶ τῶν ἐπὶ τῆς προκουμίας ἱσταμένων οἰκείων ἐπέθησαν εἰς κίνησιν, οἱ τροχοὶ τοῦ ἀτμοπλοίου ἀνέλαβον τὰ ὀρθῶδη αὐτῶν καθήκοντα, καὶ τὸ σκάφος, εἰς τὸ ὅποιον ἔκατοντάς ἀνθρώπων εἶχον ἐμπιστευθῆ τὴν πολύτιμον αὐτῶν ζωὴν, διέσχισε τὴν ἄλμυρὸν ὁδόν.

Κατ' ὀλίγον ἡ Ὀδησσεύς, οἱ δυο λιμένες της, αἱ οἰκίαι της, τὰ δένδρα της ἐσμικρύνοντο, ἕως οὐ ἔγειναν ἄφρατα εἰς τὸν ὀρίζοντα, ὥστε ὅταν ὁ ἥλιος, μεγαλοπρεπῆς ὡς ἦρας Ὀνήσκων, ἔδωκε, δὲν ἐβλέπομεν ἢ οὐρανὸν καὶ θάλασσαν, καὶ τὴν μὲν καὶ τὸν δὲ ἀπέραντον καὶ ἀχανῆ. Πόσον μαγυτικῆ, πόσον μεγαλοπρεπῆς ἦτο ἐκεῖνη ἡ στιγμή! Τίς ποτε ἐν τοιαύτῃ στιγμή ἔδεν ἀισθάνεται ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸ μέγα λειὸν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ ἐξάίσιον τῆς φύσεως, δὲν θαυμάζει δι' ἀφ' ἑτέρου τὴν εὐφυΐαν τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦς, ὅστις καὶ τὴν θάλασσαν αὐτὴν, τὸ ἀτίθασσον στοιχεῖον, δαμάζει;

Οἱ εἰς τὰς διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ὁδοιπορίας ἐξησκημένοι καλῶς γινώσκουσιν, ὅτι ἐν τῶν πρωτίστων καὶ σπουδαιότερων ἔργων τοῦ ὁδοιπόρου εἶναι, ἀφ' οὗ τοποθετήσῃ τὰ πράγματά του καὶ εὖρη θέσιν συνάδουσιν πρὸς τὴν διάθεσιν καὶ τὰς ἐξῆς του, νὰ κάμῃ γενικὴν ἐπιθεώρησιν τῶν συνοδοιπόρων του, πρὸς οὓς ἐπὶ τινὰς ὥρας ἢ καὶ ἡμέρας κοινῆ τὸν συνδέει τύχη, κοινὰ αἱ δισκαδεάσεις, κοινὸς πολλὰκις καὶ ὁ κίνδυνος. Διότι ἡ περιέργεια εἶναι ἔμφυτος τοῦ ἀνθρώπου ἀδυναμία. . . Καὶ ἐν μὲν τῷ τμήματι τῆς ἀτμαμάξης; ἢ ἐν τῷ ταχυδρομικῷ τεθρίππῳ, περιορισμένων ὄντων τῶν ὀρίων, ἢ ἐπιθεώρησις αὐτὴ εἶναι εὐκαλὸς ἐπὶ τοῦ πλοίου ὅμως, ἐφ' οὗ οἱ συνοδοιπόροι εἶναι συνήθως πολυάριθμοι καὶ ἡ ἔκτασις μεγαλειότερα, ἢ ἐργασία αὐτὴ πλείονος δεῖται χρόνου.

Ὅλος βεβουλισμένος εἰς τὴν λαμπρὰν θέαν τοῦ δύνοντος ἡλίου καὶ εἰς τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν περικυκλούντων ἡμᾶς στοιχείων εἶχον ἀμελήσει κατ' ἀρχὰς νὰ ῥίψῃ τὰ βλέμματά μου ἐπὶ τῶν συνοδοιπόρων μου· νῦν ὅμως, διατελέσας ἀρκούντως εἰς τὸν ἀφρημένον κόσμον τῆς ποιήσεως καὶ τῆς φαντασίας, ἀπεφάσισα νὰ φροντίσω καὶ περὶ τῶν ἐπιγείων, καὶ ἐκλέξας θέσιν κατάλληλον καὶ ἀναψὰς τὸ μίγρῳ μου ἀνεδέχθην ἔργον Θεοῦ. Τὸ κατάστρωμα τοῦ Κερκεῖου (τοιοῦτον ἔφερον ὄνομα τὸ μικροσκοπικὸν μας ἀτμόπλοιο) ἦτο πλήρες ἐπιβατῶν, ὧν οἱ μὲν ἀνήκοντες εἰς τὴν εὐπορωτέραν τῶν Ὀνητῶν τάξιν ἐκάθητο ἐπὶ σκαμνίων συνδιαλεγόμενοι, γελῶντες καὶ εὐθυμοῦντες, οἱ δὲ, ταῖς ὁποῖαις φειδωλῶς ἢ βάσκανος Αἰαῖρα ἔδωκε τὸ χρυσίον, ἔκειντο τῆδε κάκεισαν ἐξηπλωμένοι ἐπὶ ταπήτων ἢ ἐφαπλωμάτων, τόπων ἔχόντων τραπέζης, αἰθούσας καὶ κλίνης. Ἐδῶ ἦτο ῥωσικὴ τις οἰκογένεια, συνισταμένη ἐκ τοῦ πατρὸς τῆς μητρὸς καὶ τριῶν θυγατέρων, ὧν ἡ πρωτότοκος δὲν ὑπερέβαινε τὸ δέκατον τῆς ἡλικίας ἔτος. Ἐμικλον μετὰ ταῦτα ὅτι ὁ οἰκογενειάρχης ἦτο τελωνιακὸς ὑπάλληλος, ὅστις μεταστειθεὶς ἀπὸ Ὀδησσοῦ εἰς τινὰ λιμένα τῆς Ἀζωφικῆς μετέβαινε εἰς τὴν νέαν θέσιν τοῦ ἢ ἰύχη ἄστατος τῶν ἀπανταχοῦ ὑπαλλήλων! Ἐκεῖ ἐκάθητο ἀνὴρ σοβαρῶς τεσσαρα-

κοντούτης τὴν ἡλικίαν, ξανθὸς, ἀμύστακος, ἐσθῆτα στακτόχρουν ἐνδεδυμένος, κρατῶν εἰς χεῖρας ἐρουροῦν βιβλίον, πιστὸν ὀδηγόν του. Ἐκ πρώτης ὀψεως ἐγνώριζες τὸ ἀπαθὲς τέκνον τῆς ψυχρᾶς Ἀθιόνοας. Ἐδῶ ἴστατο πάλιν ἀνὴρ ὑψηλοῦ ἀναστήματος, πεντηκοντούτης ἴσως, ὅστις παρετήρει μετὰ προσοχῆς τὴν θάλασσαν, ὡς νὰ ἐξήτει νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὰ βάθη της— ἴσως πρὸς ἀνεύρασιν νέου εἶδους ἐστράκων ἢ νέου, ἀγνώστου εἶδους θαλασσίων φυτῶν. Ἢ στάσις του, ἢ ὄψις του, τὸ βλέμμα του καὶ αὐτὴ ἡ ἐνδυμασία του σοὶ ἐδείκνυν τὸν γερμανὸν καθηγητὴν, τὸν ξηρὸν τοῦτον καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σχολαστικὸν διδάσκαλον, τοῦ ὁποῖου ὁ κόσμος εἶναι τὸ σπουδαστήριόν του. Πλησίον δὲ αὐτοῦ ἐκάθητο τὰ πάντα ἐπιβλέπων, τὰ πάντα ἐξετάζων καὶ εἰς ὅλα ἐνδιαφερόμενος νέος ὡς εἰκοσιπενταετής, στύλιν ῥώσσου ἀξιοματικῶν φορῶν. Τὸ βλέμμα μου ἔμα περὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου πολέμιστοῦ, ἡσθάνθη ἀλλοτριὸν τινὰ καὶ εὐχάριστον ἐντύπωσιν, ὁποῖαν προσεβί ἢ θεὰ ὠραίας τινὸς εἰκόνας; ἢ ἀνδριάντος; τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης. Ἰλυκὶ τι καὶ ἀθῶον μειδιᾶμα ἔστεφε τὰ ῥοδόχροα χεῖλη του, τὰ ὅποια λεπτὸς τις καὶ ἀνθηρὸς ἐπεσκίαζε μύσταξ, τὸ ὄμμα του εἰδείκνε γαλήνην ψυχῆς καὶ καρδίας εἶχε τὸ ἦρμενον καὶ ἀγαθὸν βλέμμα, τὸ ὁποῖον παρατηροῦμεν εἰς τὰς καλὰς εἰκόνας τοῦ Θεοανθρώπου· ἐνὶ δὲ λόγῳ ὁ νέος οὗτος ἦτο ἐξ ἐκείνων τῶν ἐμφανίσεων, περὶ ὧν κοινῶς νομιζομεν ὅτι γινῶνται ἐν τῇ φαντασίᾳ τοῦ ποιητοῦ μόνον. Παρὰ τοὺς πόδας δὲ τοῦ ἀγγελολόφου τούτου ἀνδρὸς ἔκειτο ἡ ἐφθάλμιονοφανεστέρη ἀντίθεσις, δυσσευθὴς τις καὶ ἐλεεινὸς Ἰουδαῖος, εἰκὼν τῆς ῥυπαριώτερας αἰσχροκερδείας. Τὸ ἐξῆστυδιωμένον πρόσωπόν του, τὸ παρημελημένον τὸν γένειον, καὶ ἡ κόμη του, φωλεὰ μυριᾶδιον ἀηδεστάτων ζωῶντων, τὸ μακρὸν ἐνδυμᾶ του, στιλπνὸν καὶ πλήρες κηλίδων ὡς ἐκ τῆς πολυκαυρίας καὶ τῆς χρήσεως, καὶ μέχρι τοῦ λαμποῦ κεκλεισμένον, ἴνα σκεπᾶσθ ὑποκάμισον, πρὸ ἐνὸς ἴσου; ἔτους στερεοτύπως τὸ δυσώδεις του σώμα καλύπτον, τὰ ὑποδήματά του, ἀφ' ὧν ἀπέσταξεν ἔτι ὁ ὑγρὸς βῆρυχος τῶν ὀδῶν τῆς Ὀδησσοῦ—τὸ ὅλον τέλος εἰκὼν τοῦ θεομισήτου ἀπογόνου τῶν μακρῶν ἐκείνων Ἰουδαίων, οἵτινες ἐτόλμησαν ποτε νὰ ἐπιθέσῃσι βέβηλον χεῖρα ἐπὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Τὸ ἀναίδες συνάμα καὶ ἐντρομιον βλέμμα ἀνῶπι ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν ὁ Ἰβραῖος ἐπὶ τοῦ νέου ἀξιοματικῶς, ὅστις προσηλωμένος εἰς τὴν θέαν τῶν τριῶν ζωηρῶν κρησίων τοῦ ὑπαλλήλου μεταγχολικῶς ἐμειδία, ἐνθυμούμενος ἴσως φιλότατος ἀδελφῆς; δακρυούσας καὶ τελλιμιμένας εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν ἐγκατέλιπε. Ὁ δὲ ὑπάλληλος καὶ ἡ σύζυγός του, ὁ τύπος αὐτῆ τῆς οἰκονόμου οἰκοδεσποίνης, τὰ πάντα μετὰ περιεργείας ἐξήταζον, καὶ ἐφαίνετο ὅτι

πρῶτον ἤδη ἐπλεον τὴν περιβόητον μαύρην θάλασσαν, καὶ ὅτι εἰς ὅλως ξένον εὐρίσκοντο κόσμον.

Μακρότερον ὀλίγον ἴσαντο δύο ἄνδρες, ἡλιοκαυμένοι τὴν ὄψιν, μέλανες καὶ θασεῖς τὴν κόμην καὶ τοὺς μύστακας, συνδιαλεγόμενοι περὶ σπουδαίων βεβλῶς ἀντικειμένων, διότι μήτε κἄν περὶ αὐτοὺς ἔβλεπον. Ἐν ἢ δ' ἐγὼ παρατηρῶν αὐτοὺς εὐρισκόμην εἰς ἀμφιβολίαν τίνα πατρίδα νὰ τοῖς δώσω καὶ εἰς ποῖον γένος νὰ τοὺς κατατάξω, ἐπειδὴ καὶ Γάλλοι μοὶ ἐφαίνοντο καὶ Ἴταλοὶ καὶ Ἰσπανοὶ καὶ Ἕλληνες ταυτοχρόνως, βλέπων τὸν ἕνα ἐξ αὐτῶν ἐργίλως τὸν ἄλλον προσβλέποντα καὶ ὡς ζητοῦντα ἐξηγήσεις· ἀφνης τὰ χεῖλη τοῦ ἑτέρου, δικαιολογουμένου πρὸς τὸν παρωργισμένον σύντροφον, δύο μόνον ἐπρόφερον λέξεις, αἵτινες πᾶσαν ἄλλην περὶ τοῦ γένους των ἀπόδειξιν κηλίστων περιττήν. « Βρὲ ἀδελφέ! » εἶπεν ὁ δικαιολογούμενος γωνωνίᾳ τῇ φωνῇ. Ἕλληνες λοιπὸν ἦσαν οὗτοι, Ἕλληνες, τέκνα ζωηρὰ καὶ εὐερέθιστα τῆς εὐηλίου καὶ ἀρχαίας τῶν φώτων πατρίδος.

Περὶ τῶν λοιπῶν ἐπιβατῶν τοῦ ἀτμοπλοίου θέλω σιωπήσει, διότι ὀλίγον καὶ ἐμὲ τότε ἐνδιέφερον, ὀλιγώτερον ἐπομένως καὶ τὸν ἀναγνώστην μου νῦν ἐνδιαφέρουσι. Δύο ὅμως λέξεις πρέπει νὰ εἶπω ἀκόμη περὶ τίνος Ἀμερικανοῦ ἐκ Φιλαδελφείας, μεθ' οὗ συνῆδσα μετὰ ταῦτα φίλιαν καὶ τὸν ὁποῖον εἶχον πιστὸν μου σύντροφον κατὰ τὰς περὶ τὴν Σεβαστοπόλιν ἐκδρομὰς μου. Ἦτο οὗτος τὸ γνήσιον τέκνον τῆς Ἀμερικῆς, ἀνὴρ εὐπορος, περιορχόμενος τὴν Εὐρώπην πρὸ ἐτῶν ἤδη περιεργείας χάριν καὶ κρατῶν περὶ τῶν περιεργότερων ἀντικειμένων τακτικῆς σημειώσεως, δὲ ἔμελλε μεταβῆς εἰς τὴν πατρίδα του νὰ ἐκδώσῃ.—

Ἐν τούτῳ εἶχον ἐπέλθει ἡ νύξ, νύξ ὠρσία, ἐκρινῆ, φωτιζομένη ἀμυδρῶς ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τῆς νέας σελήνης, νύξ ὁποῖαν ἐθαύμασα ἐν τῷ Αἰγίῳ Πελάγει ἢ ἐν τῷ Κορινθικῷ κόλπῳ· ἦτο νύξ ὅλως ἑλληνικῆ. Ἦξ κρῶτος κατ' ὀλίγον ἔπαισε, τὰ χεῖλη εἰσήσαν καὶ ἔκαστος, ἐπιθυμῶν ν' ἀκολουθήσῃ ἀνέτως τὸ νῆμα τῶν συλλογισμῶν του, ἐξήτει θέσιν πρὸς τοῦτο κατ' ἄλληλον. Τὸ πλοῖόν μου ἐξηκολούθει τὴν τακτικὴν του καὶ ἦτοχον πορείαν, καὶ αὐτὸς ὁ ῥῶσος παιδαλιούχος, ἀμείμνος καὶ ἴσως καὶ ὀλίγον ἐν οἶνοπνευματικῇ εὐριπτόμενος κατανύξει, ἔλειεν ἐνίοτε τοὺς ἐφθάλμους ἐπὶ τοῦ πηδαλίου στηριζόμενος. Ἐγὼ δὲ εἰς τὴν προτέραν μου ἀκόμη ἐκαθήμην θέσιν, τὸ σχέδιον τοῦ πλοῦ τακτοποιῶν καὶ ἀνακαλῶν εἰς τὴν μνήμην μου ἔτι περὶ τῶν μερῶν, τὰ ὅποια προὔθεμην νὰ ἐπισκεφθῶ, ἐκ τῶν διαφόρων περιγραφῶν ἐγνώριζα. Πρὸ πάντων ἐπισχόλει τὸν νοῦν μου τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ σπαρταζικάρδιον ἐκεῖνο δρᾶμα, τοῦ ὁποῖου σκηνὴ ὑπῆρξεν ἐσχάτως ἡ Σεβαστοπόλις καὶ ἡ περὶ αὐτὴν χώρα, ὁ γιγαντιαῖος ἐκεῖνος πόλεμος,

ὁ τῆς Κριμαίας λεγόμενος, κατ' ὅν ἀγέρωχος ἀφ' ἐνὸς ἰδέα καὶ ἀσύγγνωστος ἀφ' ἑτέρου ἐπιμονῆ

Πολλὰς ἰφιόμους ψυχὰς ἄϊδι προΐαφεν Ἡρώων....

Ἐμελλον νὰ πατήσω τὸ ἔδαφος ἐκεῖνο, τὸ ὑπὸ τοσούτου ἀίματος βαφῆν, ἔμελλον νὰ ἴδω ἐκ τοῦ πλοῖου τὴν τρομερὰν ἐκείνην καὶ μοναδικὴν καταστροφὴν, ἣν διὰ χρωμάτων ζωηροτάτων ὁ εὐφυὴς τοῦ ἀγγλικῶ « Χρόνου » ἀνταποκριτῆς περιέγραψεν, ἔμελλον νὰ σταθῶ ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν πεδίων τῆς μάχης, τῆς Ἄλμας, τοῦ Ἰγναριαν καὶ ἐπὶ τοῦ πολυκρῶτου ἐκείνου λόφου τοῦ Μαλακῶφ, ὅστις καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ δικαίωσεν, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἐξ ἐφόδου κυριεύσαντος αὐτὸν στρατάρχου καὶ τῶν περὶ αὐτὴν ἐδόξασε. Πῶς νὰ κατέλθω ἐν τοιαύτῃ στιγμή πρὸς ἀναζήτησιν τῆς κλίνης μου καὶ νὰ παραδοθῶ εἰς τὰς ἀγᾶλας τοῦ Μορφῆως, ἐν ᾧ συμβάντα τοσοῦτον πρόσφατα καὶ πολύκοστα μ' ἐπησχόλου, ἐν ᾧ εἰς τὰ ὠτά μου ἀντήχει ἔτι ὁ βροντώδης κρῶτος τῶν πυροβόλων καὶ ὁ καταπληκτικὸς πάταγος ἐφόδου γενναίας; Πῶς νὰ εὖρω ὕπνον, ἐν ᾧ μετ' ὀλίγας ὥρας ἔμελλον νὰ ἴδω τὴν κόλιν ἐκείνην, ἐφ' ἧς ἡ οἰκουμένη σύμπασα ἐπὶ ἐν ὀλόκληρον ἔτος εἶχε προσηλωμένα τὰ βλέμματά της; . . . . .

« Μὲ συγχωρεῖτε, Κύριε, ν' ἀνάψω τὸ σιγάρον μου; » αἱ γαλλιστὶ προσφερόμεναι λέξεις αὗται διέκοψαν ἀφνης τῆς φαντασίας μου τὴν ἐργασίαν. Ὑψωσα τὴν κεφαλὴν μου καὶ εἶδον ἐνώπιόν μου τὸ τέκνον τοῦ Ἀρεως ἴστάμενον. Τῷ ἔδωκα τὸ σιγάρον μου, αὐτὸς δὲ ἀράψας τὸ ἰδιόν του ἐκάθησε πλησίον μου, καὶ τότε ἔλαθε χώραν μετὰξὺ ἡμῶν διάλογος, ὅστις ἀρχίσας διὰ τῶν συνήθων καὶ στερεοτύπων φράσεων. « Πῶς διευθύνεσθε; — Πρῶτον ἤδη ἐπισκέπτεσθε τὴν Σεβαστοπόλιν; — Θέλετε διαμείνει ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐκεῖ » καὶ τὰ τοιαῦτα, ἔλαθε μετ' ὀλίγον χαρακτηριστὴρ ζωηρότερον καὶ αἰκείότερον, ὅστε ὅταν μετὰ τὸ μυστονάκιον ἐχωρήσθημεν εἰχομεν σχετισθῆ, ὡς εἰαν συνέδεν ἡμᾶς φιλίας πολυχρονίου δεσφᾶ. Ἐμαθον παρὰ τοῦ ἀξιοματικῶς τούτου ὅτι ἀνῆκεν εἰς ἀριστοκρατικὴν τῆς Πολωνίας οἰκογένειαν; ὅτι μετέβαινε εἰς Τιφλίδα ὡς ἀξιοματικὸς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ στρατάρχου Β', ὅτι πρῶτον ἤδη ἐγκατέλειπε τὴν γῆν τῆς γεννήσεώς του, ὅτι ὡς Πολωνὸς ἔπνεε μίσος ἀδιάλλακτον κατὰ τῶν Ῥώσων, οὓς ἀνόμαζε τυράννους, καὶ ἀνυπομόνως περιέμενε νὰ λάμψῃ καὶ διὰ τὴν δεδουλωμένην πατρίδα του ἡ ἡμέρα τῆς ἐλευθερίας, ὅπως εἶχε λάμψει πρὸ ἐτῶν ἤδη διὰ τὴν Ἑλλάδα, περὶ τῆς ὁποίας μετ' ἐνθουσιασμοῦ μεγάλου ὠμίλει. Καὶ πρὸ πάντων μοὶ ἔλεγεν ὅτι ἡσθάνετο θαυμασμὸν ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν ἀγᾶτος, καὶ ὑπὲρ τῶν προμάχων ἐκείνων καὶ μαρτύρων τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, τῶν ὁποῖων τὰ πατριωτικὰ χεῖλη εἶχον εἶπει

Καλλίτερα μᾶς ὕρας ἐλευθέρη ζοῆ
παρὰ σαράντα χρόνια σκλαβιά καὶ φυλακή.

Πολλοὶ ἔκαστα τὴν Οὐβαν τὸντι παρατήρησαν ὅτι πολλοὶ ξένοι, μὴ ἰδόντες ποτὲ τὴν Ἑλλάδα, γνωρίζουσι τὰ καθ' ἕκαστα καὶ τὰ πρόσωπα τῆς ἑθνικῆς ἡμῶν ἐπαναστάσεως καλλίτερον πολλῶν Ἑλλήνων, αἵτινες, καίτοι γεννηθέντες καὶ ἀνατραφέντες ἐν Ἑλλάδι, ὀλίγον ἐνδιαφέρονται διὰ τὰς γυναικίαις ἐκείνας· σκηνᾶς, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ καταπληκτικὸν δῶμα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, τὸ ὅπου πληροὶ τὰς εὐγενεστέραις· οὐλοῦσι τῆς ἱστορίας. Ἀυτὴν τὸντι εἶναι τὸ τοιοῦτον, οὐχ ἕπτον ὕρας καὶ ἀλαθές!

Ρίψας ἐν τελευταίον βλέμμα ἐπὶ τῆς μαρτυρικῆς νεκρῆς κατ' ἄλλοις νὰ κοιμηθῶ. Μετὰ τινὰς στιγμὰς βαθῆς ἐπὶ τῶν βλεφάρων μου ἐπεκάλυπτο ὕπνος, ἐν ᾧ τοῦ ἀτραπλοῦ μου ἡ πρόφα διεθνήτο πρὸς τὸν πρότον ἐπὶ τῆς κρηματικῆς γῆς σταθμῶν, τὴν Εὐπατορίαν.

Β. ΕΥΠΑΤΟΡΙΑ.

Ὁ ὄρθρος τῆς καταπιετούσης ἀγῶνης διέκλυεν αἶφνης τὸν βαθὺν καὶ νήδουμον ὕπνον μου.

Ἐνθὺναις ἐν βίᾳ ἀνέβην ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ἐνθα τὰ πάντα πλέον εὐρίσκοντο εἰς κίνησιν, κούται, καταβιβάζοντες λέμβους, ὀδοιπόροι τακτοποιοῦντες τὰ πράγματα τῶν, λευθοῦχοι, καὶ βιστάζοι, προσκαλοῦντες διὰ ζωηρῶν φωνῶν τοῦ ἐπιβάτας. Ὁ ἥλιος ἔχεν ἤδη ἀνατελεῖν, καὶ αἱ ἀκτίνες τοῦ ἐχρῆσαν τοὺς λόφους τῆς ταυρικῆς χερσονήσου. Ἐνώπιόν μου δὲ ἔκειτο ἐν ἑλῆ τῆ ἔξωτερικῆ τῆς μεγαλοπρεπέως ἡ πόλις τῆς Εὐπατορίας.

« Μετὰ τέσσαρας ὕρας ἀναχωροῦμεν πάλιν, » εἶπεν ὁ πλοίαρχος. Ἐίργαμεν λοιπὸν τεσσάρων ὥρων καιρὸν, τὸν ὅπου ἀπεφάσισα νὰ μεταχειρισθῶ πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς ἱστορικῆς ταύτης πόλεως. Ἐπέβην ἐπὶ μίαν λέμβον τοῦ ἀτραπλοῦ καὶ μετὰ τινὰς στιγμὰς ἐπάτη ὁ ποὺς μου κατὰ πρότον τὴν γῆν τῆς κρηματικῆς.

Ἡ Εὐπατορία, ὡς καὶ τινες ἄλλαι πόλεις τῆς ταυρικῆς χερσονήσου, εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τρία διάφορα ὀνόματα, τὰ ὅπου τῆ ἐδόθησαν ὑπὸ τῆς πολυουμάντου καὶ θελλώδους ἱστορίας τῆς χώρας ταύτης. Οἱ Τάταροι, αἵτινες κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἦσαν οἱ θεμελιωτὰ αὐτῆς καὶ ἐπὶ πολὺ κατέβηον τὸν ἐμπορικώτατον τοῦτον λιμένα τοῦ ἑξῆς ἡμῶν Πόντου, ὠνόμαζον αὐτὴν Γιουδαίαν, ὅπερ οἱ Ῥώσοι μετασχηματίζουσι εἰς Κουλόφ. Ἀφ' ἑτοῦ δὲ ἡ μεγάλη τῆς Ῥωσσίας αυτοκράτειρος Αἰκατερίνη κατέκτησε τὴν Κρημαίαν, αἱ πλεῖστοι τῶν πόλεων αὐτῆς, ἔλαβον πάλιν τὰ ἀρχαῖα αὐτῶν ὀνόματα, καὶ ὅπου αἱ ἀρχαῖαι πόλεις εἶχον ἐκλείψει τὰ ὀνόματά των ἐδίδοντο εἰς

ἄλλας πόλεις, πολὺ· πολλὰκις τῶν ἀρχαίων ἀπεχούσαι. Οὕτω καὶ ὁ Γιουδαῖος μετανομασθῆ ἐπὶ Αἰκατερίνης· Εὐπατορία εἰς ἀνάμνησιν τῆς ὀμονομίου πόλεως, ἢν Μιθριδάτης ὁ Εὐπάτωρ, ὁ τοῦ Πόντου βασιλεὺς, εἶχεν ἀνεγείρει εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, ὅπου καίτοι τὴν σήμερον τὴ χαίρειον Ἰγκουμάν, τὸ ὅπου μετὰ τὸν τελευταῖον ἀνατολικὸν πόλεμον κατέστη ἱστορικὸν διὰ τὴν πεισματωδῆ μάχην. καθ' ἣν οἱ συμμάχοντες Ἀγγλο-Ἑλλοὶ τὴν λαμπρὰν καὶ κασίγνωστον κατὰ τὸν Ῥώσον ἐπέλασαν νίκην.

Ἡ Εὐπατορία ἦτο ποτε καὶ ἰσχυρὴ καὶ πλουσία πόλις, καὶ διὰ τῶν μεγαλοπρεπέων τῆς τῆμερον, τῶν ὅπου οἱ ὑψηλοὶ μνημεῖοι μακρῶν ἦσαν ὀρατοὶ, καὶ διὰ τῶν λουτρῶν τῆς, καὶ διὰ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας τῆς ἡμιλλῆτο ἐπιτυχῶς πρὸς τὰς πλουσιωτέρας καὶ πολυανθρωποτέρας τῆς κρηματικῆς γῆς πόλεις. Ὁ λιμὴν τῆς, καίτοι ἀνοικτὸς καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐατελομένους εἰς τὴν ἐπιβόρῃ τῶν σφοδρῶν ἀνέμων καὶ τῶν ἀγρίων κυμάτων, ἐπισκέπτετο ὑπὸ πλείστον ὕψων πλοίων, ἐξ ὧων τῶν μερῶν τῆς Ἀνατολῆς καταπλεόνοντο.

Τῆς ἀρχαίας τῆς ὕρας λαμπρότητας καὶ μεγαλοπρεπέως ὀλίγη μόνον σφύζονται ἐρείπια. Ἡ ἔκτασις τῆς εἶναι μὲν καὶ τὴν σήμερον μεγάλη, ἀλλ' οἱ ἔδοι εἶναι καὶ στενοὶ καὶ ἀκαθάρτοι, πολλὰ ἀκαθάρτα κατὰ μνηστικὰ καὶ καὶ παραμελημένα, καὶ αἱ καταξέσταται καὶ καθ' ἑκάστην καταξέσταται οἰκίαι μακρυνούσι τὸ περιγεγεῆ, ὅτι τὸ ἀρχαῖον τῆς πόλις μεγαλεῖον ἀπολέσθη ἀναπιστωρῆσθαι. Οἱ κάτοικοι τὸ πλείστον μένος Τάταροι καὶ Ἰουδαῖοι Καραῖται (*) εἶναι ἄνθρωποι βιοπάλακα καὶ ἐμπορικῆς, καὶ πρὸ πάντων οἱ Καραῖται, αἵτινες, ἐπιτόθου χουσοῦχοι, ἐργάζονται τὰ λαυτὰ χρῆμα κοσμήματα τῶν Ἰουδαίων καὶ τατάρων γυναικῶν. Πολλοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν εἶναι καὶ ἀροῦντο· εὐνοροὶ, ὅπου νὰ μὴ ἔχωσι ἄλλαν ἐργασίαν ἢ νὰ κἀθῆται εἰς τὰ κερνοῦκα ἢ πρὸ τῆς ὕρας αὐτῶν καὶ νὰ κίνουσι ἐν ἑλῆ τῆ ἀνατολικῆ ἀνάσει καὶ ἀνακίσει τὸ τζαμποῦκαί των.

Τὰς ἱστορικὰς ταύτης καὶ στατιστικὰς πληροφορίας μοὶ ἔδωκε Καραῖταις τῆς ἐν τῷ κερνοῦκα, ὅπου εἰσῆλθον ν' ἀναπαυθῶ ὀλίγον. Ὁ ἀνὴρ αὐτὸς ὅστις καὶ τὴν γλώσσαν μου ἀρετὰ καλὰ ἐγνώριζε, διότι ἐμπροσθεν πρὸ χρόνον μὲ τὴν ἀνατολὴν εἶχε διαμῖνει ἐπὶ τινὰ ἔτη ἐν Ἰερύσση καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, εὐγενέστατα προσεφέρθη νὰ μὲ διηγήσθαι πρὸς τὸ ἐπισημώτερον τῆς πόλεως μνημεῖον τὸ τζαμῖον Τσομα Τσαρῆ, τὸ ὅπου κατὰ τὴν ἑσπερίαν

(*) Ἀῖρεσις Ἰουδαίων, ἣτις πιστοὶ μὲν εἰς τὴν Γραφὴν ἀλλὰ δὲν παραδέχεται τὴν παράδοσιν τοῦ Τάλημου. Ἡ αἵρεσις αὕτη ἐκαστήθη περὶ τὰ μέσα τῆς 8ης μ. γ. ἑκατονταετηρίδος ἐν Βαβυλωνίᾳ ἔθεν ἐξηπλώθη εἰς διάφορα τῆς Ἀνατολῆς μέρη.

τοῦ ἦτο ποτε τὸ λαμπρότερον ἀνεμόμνημα τῆς Κρημαίας, καὶ οὐδαί· τῶν περιγεγεῆν πρέπει ν' ἀμελήσῃ νὰ ἐπισκεφθῇ. Καὶ πραγματικῶς δὲν μετενόησα δεχθῆς τὴν πρότασιν τοῦ Καραῖτου· διότι καὶ τὰ ἐρείπια ἀκόμη τοῦ μεγαλοπρεπέως· τοῦτου καὶ διεγείρουσι εἰς τὸν ὑπέτατον βαθμὸν τὸ ὀχυρωμένον μου. Ἐσοδομήθη δὲ τὸ τζαμῖον κατὰ τὰ 1852 ὑπὸ τοῦ ἰσχυροῦ ἡγεμόνος τῆς ταυρικῆς χερσονήτου Δεβλιτ-Αεράι, καθὼς μαρτυροῖ τὸ ἐν τῷ κατ' ὀνομαζόμενον ἐπὶ πέργαμου χάρτου ἐγγράφον, ἐφ' οὗ οἱ διὰ δόχου τοῦ Δεβλιέτου, αἵτινες ἐκ τοῦ γένους τῶν Γερακίδων ἐκάλησαν ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Κρημαίας μέχρη τῆς συγγενείας αὐτῆς· μετὰ τοῦ θρησκευτικῆς κράτους, ἐνέγραψαν ἰδιοχρῶς τὰ ὀνόματά των. Εἶδον τὸ περιεργον τοῦτο ἐγγράφον, τὸ ὅπου καὶ τῆς δυναστείας τῶν Γερακίδων καὶ τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας ἐπέλασαν.

Ὅταν δὲ ἐπαρξόμεθα τοῦ νεοῦ ἔκαστα πρὸς τὸν ὄρθρον μου τὴν παρατήρησιν, πῶς δὲν φαίνονται γυναικῆς εἰς τὰς ὁδοὺς. Ἡμεῖς δὲ οὖν ὁ γέρον Καραῖταις καὶ μοὶ εἶπεν, ὅτι ἐν τῇ πόλει των τρεῖται ἐπὶ τὸ ἀρχαῖον τουρκικὸν ἔθνος, αἱ γυναῖκες νὰ μὴ ἐκτίθονται εἰς τὰ βέβηλα τῶν ἀνδρῶν βλέμματα· προσέθηκέν ὅμως ὅτι μετὰ τῶν τατάρων γυναικῶν ὑπέρχουσι τινες, ἐξαιτίας καλλονῆς, οἷα καὶ ἡ ζωηροτέρα τοῦ ἀνθρώπου φαντασίαν ὀδονταῖ νὰ πλάσῃ. Ἀνὴρ τῆς νὰ ἴδω τοιοῦτο δαίμα.

Ἀλλ' ὁ καιρὸς εἶχε παρελθεῖ· ἐξῆς σύριγμα ἐκ τοῦ ἀτραπλοῦ μοὶ ἀνάγγειλαν ὅτι ἡ ὕρα τοῦ ἀπλοῦ ἡγγικεν. Ἀφίγξας λοιπὸν τὴν χεῖρα τοῦ φιλοξένου μου ὀδηγῶ ἐπέβην πάλιν ἐπὶ τοῦ πλοίου, τὸ ὅπου μετὰ τινὰς στιγμὰς ἐγκατέλειπε τὸν λιμένα τῆς Εὐπατορίας, ἐν ᾧ ἐγὼ ἐκαθήμην ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ὅπως βεβουλισμένος εἰς τὴν ἀνάμνησιν τῶν παρελθόντων αἰώνων. Τὴν φαντασίαν μου ἐπασχόλουσι οἱ εὐγενεῖς· ἐκείνοι τῶν Τατάρων ἡγαβῶν μορφαί, καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἐκείνοι χρόνοι, αἵτινες εἶχον θέσει ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης τὴν ἀνεξάλεικτον τῆς ἱστορίας σφραγίδαν.

(Σχολουθεῖ).

I. II.

ΠΕΡΙ ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑΣ. (*)

Καθ' ἡμέραν βλέπομεν ἐν ταῖς ξένοις περιοδικῆς

(*) Εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ ἀρθρου τοῦτου δύο ἄρθρα τῆς γαλλικῆς Illustration εἶχον βοηθήματα· ἐκείθεν δὲ ἀνεγράψαμεν καὶ αἱ πλεῖστοι τῶν εἰκόνων. (ὄσ I. Illustration, Τόμ. ΚΒ'. ἄρθρ. 522 καὶ 524. ἄρθρ. Vents d' une collection de dessins etc, par A.—J. du Pays, καὶ les caricatures grecques et romaines, par Henri Lavigne.)

συγγραμμάτων εὐφυστάτας γελοιογραφίας (caricatures) καὶ γελοῦμεν ἀσπετον γέλωτα καὶ νομίζομεν αὐτὰς ξένου νοῦς, ἴσως γαλλικοῦ, ἐπινοήματα. Ἀπατώμεθα ὁμῶς καὶ ἡ ἀπάτη μεγάλη ἡ γελοιογραφία ἐντελῶς ἀφ' ἡμῶν ἀποξενωθεῖσα εἶναι γέννημα καὶ αὐτὴ τοῦ ἀκαμάτου τῶν προγόνων νοῦς. Ἀν εἶναι λοιπὸν πρωτότυπα τὰ εἰς τοσοῦτον γέλωτα ἐμβάλλοντα ἡμᾶς κωμικὰ τῶν ξένων ζωγραφήματα. Ἀλλ' ἐὰν δὲν ἦναι πρωτότυπα, δὲν εἶναι ὅμως καὶ μιμήσεις· εἶναι κατὰ παράδοσιν ἢ μάλλον εἰπεῖν, κατὰ φυσικὴν τῶν λογικῶν ὄντων ὁρπῆν, συνεχῆς τῶν ἀνθρώπων, καὶ αὐτοῦ τοῦ γελοιογράφου, δικαιοφθίας. Διότι καὶ ἐὰν δὲν ἐγελοιογράφουν οἱ ἀρχαῖοι, οὐδὲν ἦντο ὁ Χάμ καὶ ὁ

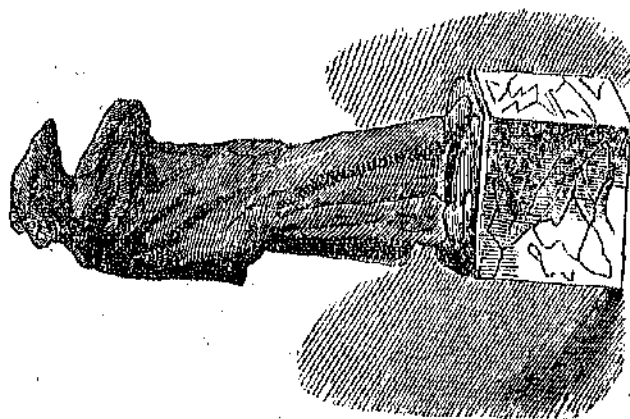
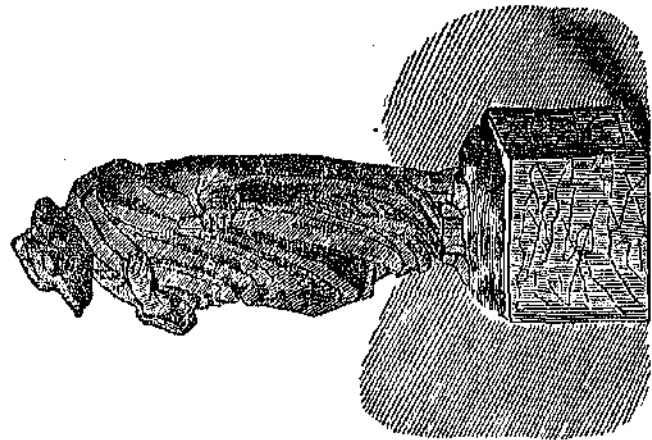

Γραμβίλλ ἤθελον τέρπει τοὺς συγχρόνους ἡμῶν, ὡς τέρπουσιν αὐτοὺς τῷ ὄντι. Καὶ εἶχε δίκαιον ὁ γάλλος ποιητὴς τοῦ 17 αἰῶνος·

Dès que je dis une chose nouvelle,
L'antiquité, toute en émoi,
Répond: Je l'ai dit avant toi.
C'est une étrange paronnelie!
Que ne venait elle après moi,
Et je l'aurais dit avant elle.

Βεβαίως τὸ πνεῦμα καὶ τὰ ἔργα τῶν νέων γελοιογράφων δὲν εἶναι κλοπιμαῖα, ἀλλ' ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου διέμεινε ἢ αὐτὴ, καὶ ἴσως ὁ Χάμ μετὰ γιλιὰδας ἐτῶν ἔγραψεν ἀγνωστῶν ὅ,τι ἄλλος εἶχε γράψει πρὸ αὐτοῦ.

« Ὁ λαὸς παρ' ᾧ ὁ Ἀριστοφάνης ἐλευθέρως ἐξήσκησε τὸν αἰσθρὸν του, εἶχε παρὰ τισὶ τῶν ἐπιτοῦ καλλιτεχνῶν ἀναλόγους σατυρικὰς τάσεις. Ἡ νέη γελοιογραφία εἶναι ἀκνέσις τῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων. Ἐν τῷ μνησίῳ τῆς Νεαπόλεως φαίνεται εἰκὼν ἐν ᾗ ὁ Αἰνείας, ὁ Ἀγγίσις καὶ ὁ Λοκάνος, πρὸς

ρουσι ακύλων κεφαλῆς, καὶ ἄλλη ἐν ἡ ψιττακός, ἐξουγμένος εἰς ἄρμα ἐλαύνεται ὑπὸ τέτιγος, εἰκὼν τοῦ Σενάκα, τὸν αὐτοκράτορα Νέρωνα διευθύνοντος. Καὶ ὁ μεσαιὼν δὲ, (*) ἐξήσκησε τὸ αἰώνιον σκιδώμα ἐπὶ τε θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων » (L' Illustration, Τόμ. ΚΒ'. Ἀριθ. 522).

Τετέλεσται οἱ γλύπται, οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ ποιηταὶ τῆς Ἑλλάδος εἰς πάντα τὰ ἀντικείμενα καὶ διὰ παντός τρόπου εἰργάσθησαν. Καὶ αὐτὸς δὲ Ὁράτιος ἐλυπεῖται διότι μόνον μιμητὴς ἦτο.

Γελοιογραφίαι τοιαῦται ἦσαν ἐκτεθειμέναι ἐν τῇ στοᾷ τοῦ Φαβριτίου, καὶ τινες ἐξ αὐτῶν, διασωθεῖσαι καὶ εἰς ἡμᾶς, καταδεικνύουσι τὴν κωμικὴν εὐφυΐαν καὶ ἐπιτηδεύτητά τῶν ποιησάντων (L' Illustration, Τόμ. ΚΒ'. Ἀριθ. 524.)

Τίνος πρόσωπον εἶναι ἐκεῖνο, τὸ μετὰ κωμικῆς ἀπλότητος καὶ ἀφελείας μηχανώμενον καὶ τίς ὁ φέρων μὲν αὐτὸ, παρὰ τοῦτον δὲ θεῶν ἀνδρὸς ἀμνηχανούτος ἔχων;

Ἔστι δῖπυον ἐπὶ γῆς καὶ τετράπυον, οὗ μίαν φωνή, καὶ τρίπυον ἄλλασσι δὲ φωνῆ μόνον, ἔσσι ἐπὶ γαστρὶ ἔρπετά γίνονται, ἀνά τ' αἰθέρα καὶ κατὰ κόντην. Ἄλλ' ὅπότεν πλείστοισι ἐπιγόμενον ποῖ βάλει, ἔθα τάχως γυλοῖσιν ἀφανοῦσάτων πέλει αὐτοῦ.

Ἀπορεῖ ὁ Οἰδίπους πρὸς τὸ αἰνίγμα τῆς Σφιγγὸς καὶ τὸ γένειον ἐπιμακρύνεται πρὸς τὰ ἄνω, ἀληθὴς μουσική, καὶ περιτετυλιγμένος κάθηται ἐν τῇ γλαυμίδι, ὡς ἐσπαργανωμένον νήπιον, μαντικὴν βάλυδον ἐν τῇ χειρὶ ἔχων ἔχει μέτωπον εὐφυὲς ὁ στρεβλόβρον ἢ δ' ἀπέναντι δασύκερκος καὶ σαινουρὶς ἀλώπηξ, ἀντὶ τῆς εὐφυΐας Σφιγγίδος, ὡς τῆς πονηρίας καὶ ἀγγυαίας σύμβολον κείται καὶ ἐμφαντικῶς ἐπαναλαμβάνει τὸ δύσκολον αἰνίγμα.

Τὰ δύο παρατιθέμενα ἐν γαλλοῦ εἰδῶλια ἀνήκουσαν εἰς τὸ νομισματικὸν μουσεῖον τῶν Παρισίων τὸ μὲν περὶ τῆς ἀρκτοῦ τὸ δὲ μὲν Ποντικῶν, περιβεβλημένους τὴν βρωμικὴν τήθεννον, ἀναμφιβόλως εἰκόνας γνωστῶν ἀνδρῶν, ἢν εἴτε τὸ ὄνομα εἴτε ὁ χαρακτὴρ ὠμοιάζω πρὸς τὸ ὄνομα ἢ τὸν χαρακτὴρα ἐκατέρου τῶν ζώων διότι, λέγει ὁ Φιλήμων

τοῖς μὲν Θηρίοις:
 ἔδωγ' ἑκάστην κατὰ γένος μίαν φωνήν·
 ἅπαντες οἱ λέοντες εἰσὶν ἄλιμοι·
 δεῖλοι' πάλιν ἐξῆς πάντες εἰσὶν οἱ λαγῆ.
 Οὐκ ἔστ' ἀλώπηξ ἢ μὲν εἴριον τῆ φύσει
 ἢ δ' αὐθέκαστος· ἀλλ' ἔάν τρισυμρίας
 ἀλώπηκας τις συναγάγη, μίαν φωνήν
 ἀπακαπασθὼν ἔφεται τρίπυον ὁ ἕνα.
 Ἦμῶν δ' ἕσα καὶ τὰ σῶμα· ἔστι τὸν ἄριθμόν
 καθενός, τοσαύτους ἔστι καὶ τρόπους ἰδεῖν.

(*) Καὶ αὐτὸς ὁ ὑπὸ τὸν Γουρκεϊκὸν ζυγὸν ἐλλησιασμός, ὡς π. χ. ἐν τῇ βιβλίῳ Ἡ ἀλήθεια κριτικῆς, περὶ ἧς ἴδε Πανδ. τόμ. Π'. φυλ. 178.

Πῶς ἡ ἄρκτος ἐκείνη ἔχει τὸ σοβαρὸν ὕψος συγκλητικῶς ἢ τραγικῶς ποιητοῦ! (Ἴδε τὸ ἐν τῷ διονυσιακῷ θεάτρῳ νεωστὶ ἀνακαλυφθὲν ἀκέφαλόν καλλιστης ἐποχῆς καὶ ἐργασίας ἀγαλλμα, τραγικῶς ποιητοῦ φαινόμενον) ἀλλὰ ποῖος ἀρά γε εἶναι; ἢ ἀπόκρισις δὲν εἶναι εὐκλὸς· πόσοι ἄγνωστοι συγκλητικοί! καὶ πόσοι οὐχὶ πλέον τούτων γνωστοὶ τραγικοὶ ποιηταί! πόσοι δὲ καὶ ὠμοιάζον, κατὰ τὸν χαρακτὴρα ἢ τοῦλάχιστον κατὰ τὸ ὄνομα! Ὁ Ποντικὸς ἐκεῖνος δὲν εἶναι τάχα ὁ τοῦ πολέμου τῶν Θηβῶν ποιητὴς, ἀπαγγέλων τοὺς στίχους του, ἢ ὁ ἐν τῷ Ἰουβενάλη, ἢ ὁ ἐν τῷ Μαρτιάλη ἀναφερόμενος; ἢ τάχα εἶναι ἀπλῶς στρατηγὸς ἐπ' ἀνδρείᾳ καὶ ἀρετῇ καυχώμενος, ὡς αὐτὸ τὸ σχῆμα καὶ τῆς χειρὸς τὸ κίνημα δεικνύει, δειλὸς δὲ ὡς τὸ ὠμόνυμον ζῶον. ἢ μήπως ἢ μὲν ἄρκτος παρίστασι τὸν Οὐαλέριον Φαβιανὸν ἐν χειρὶν ἔχοντα τὴν πλαστὴν διαθήκην τοῦ Βάλθου, ὁ δὲ μὲς τὸν συνεργάτην ἐκεῖνου Οὐαλέριον Ποντικὸν (Tac. Annual. βιβλ. XIV. 40 καὶ 41.

Ὁ τέστις οὗτος ὄρθιος ἐπὶ τῶν ἐπισθίων ποδῶν χαλκίην πλατῆχην ἐνὶ χειρὶ τινάσσων

καταδεικνύει ἴσως ἱστορικὸν τινα κῆνα, καρραξιδάμαν δικηγόρον τῆς ἀγορᾶς (Forum) ἀλλὰ μήπως ἦναι εἰς καὶ μόνος αὐτὸς ὁ δικηγόρος; πόσοι καὶ πόσοι! πῶς λοιπὸν νὰ τὸν ἀναγνωρίσωμεν μεταξὺ τῶν ἀπειροσθίων ἐντίμων συναδέλφων του;

Ἄλλ' ἡ ἔρως ἐκείνη ἢ διὰ διαστόμου πελέκειος διχοτομοῦσα τὸν ὑπ' αὐτῆς νικηθέντα ἀλέκτορα! ἢ τὴν γνωρίζω εἶναι ἡ Κλυταιμνήστρα, τὸν πολεμικὸν Ἀγαμέμνονα, τὸν φιλόμαχον Ἀλεκτρινα, δολοφονῶσα. « Ἡ Κλυταιμνήστρα, ἴσως κατ' ὑπαινιγμὸν εἰς τοῦ Αἰγισθοῦ τὸ ὄνομα ἔχει ἐστεμμένην τὴν κεφαλὴν κέρασι τράγου. Ἴδου πῶς περιφρονεῖται τὸ ποίημα τοῦ Δίσχυλου! Ἴδου πῶς μεταφράζεται, ὦ Ἰλέκτρα, ὁ ὄδυρός σου »

Ὅσα τὸν δόστηνον ἐμὸν ὀρνῶ
 πατέρ', ἐν κατὰ μὲν βάρβαρον αἶαν
 φοίνιος Ἄρης οὐκ ἐξένισεν,
 μήτηρ δ' ἢ μὴ χῶ κοινολεχίς·
 Αἰγισθος, ἔπει· δρῶν ὄλοτόμοι
 σχίζουσι κέρα φονίην πελέκει.

(L' Illustr. αὐτοῦ.)

Ὁ δακτυλιόβλος οὗτος ἀνήκει εἰς τὸ βασιλικὸν γραφεῖον τοῦ Βερολίνου.

Προστιθέμεθα ἐν τέλει τὸ ἑρμῶμα τῆς δεξιᾶς τῷ εἰσερχομένῳ εἰς τὸ Ὄησειον κεφαλῆς ἢ προσωπίδος, ἧτις ἀρόβως μυκτηρίζει πάντας τοὺς κακοῦς.

Οὐδὲν σιωπῆς ἔστι χρησιμώτερον.

Σ.

ΠΕΡΙ
 ΦΡΙΔΕΡΙΚΟΥ ΣΧΛΟΣΣΕΡ

ὡς ἱστορικοῦ καὶ ἐπιστήμονος ἐν γένει.

—ooo—

Δικαίως πενθεῖ ἡ Γερμανία καὶ μετ' αὐτῆς πάντες οἱ τῆς παιδείας ἐρασταὶ τὸν κατὰ τὸ παρελθὸν ἕτος ἐκμυστήσαντα τὸ ζῆν Φριδερίκου Σχλόσσερ, διότι καθ' ἑλὸν αὐτοῦ τὸν βίον ἐπῆρξε πνευματικὸς ὁδηγὸς τῶν Γερμανῶν, διότι κατετάσσαστο εἰς τοὺς μεγίστους ἱστοριογράφους τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, διότι ἐπῆρξε τὸ στόμα, οὕτως εἶπειν, δι' οὗ ἐξεφράζετο ἡ συνείδησις τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους. Ἐπερχόμεναι γενεαὶ θέλουσιν ἐννοῆσαι πάντα τὰ καθ' ἕκαστα κάλλιον, ἢ ὅσον ἐκπληροῦσι τοῦτο τὰ συγγράμματα τοῦ Σχλόσσερ ἀλλὰ τὸ πνεῦμα, ἐξ οὗ ἔσγον τὴν ἀρχὴν τὰ συγγράμματα αὐτοῦ, θέλει διαμένει ἀθάνατον.— Τὴν μεγίστην ἐπιβρόχην, ἣν εἶχεν ἡ φωνὴ τοῦ Σχλόσσερ ἐπὶ τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος, αἰσθανόμεθα ζωηρῶς, ἀλλ' ἀδυνατοῦμεν νὰ καταστήσωμεν ὀφθαλμοφανῆ καὶ διὰ μαθηματικῶν τεκμηρίων νὰ θέσωμεν ἐκτὸς ἀμφιβολιῶν. Οὐδὲ σχολὴν ἐθεμελίωσεν ὁ Σχλόσσερ, διότι τοῦτο ἀντεφώνει εἰς τὴν πάντη ἐλευθέραν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν. Εἰς πολιτικοῦς δὲ ἀγῶνας οὐδέποτε ἀνεμίχθη, ἀλλ' ἡ περὶ τὰ πολιτικὰ ἐνέργεια αὐτοῦ ἐξεδηλοῦτο διὰ τῆς συγγραφῆς καὶ τῆς ἀπὸ καθέδρας διδασκαλίας του.— Ἐγεννήθη ἐν Ἰέσερ, πόλει τοῦ μεγάλου δουκάτου Ὀλδεμβούργου κατὰ τὴν 17ην Νοεμβρίου 1776 ν. ἔ. Ὅτε ἐτελεύτησεν ὁ πατήρ του, ὅστις κατήγετο ἐκ τῆς ἄνω Γερμανίας καὶ ἐπηγγέλλετο τὸν δικηγόρον, κατέλιπε τὸν Σχλόσσερ ἐν μικρᾷ ἡλικίᾳ. Μόλις δὲ ἄγων τὸ δέκατον πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας ἀρραφανεῖθη καὶ τῆς μητρὸς του, εὐρεν ἑμῶς καταφυγὴν παρὰ τῇ ἐν Φελδερβέρφεν εὐπύρῳ θείᾳ του. Ἐκεῖ διδάχθει τὰ πρῶτα στοιχεῖα, εἰσήχθη μετὰ ταῦτα εἰς τὴν λατινικὴν σχολὴν (ἀντίστοιχον εἰς τὰ καθ' ἡμῶν ἐλλ.

καὶ σχολεῖα) τῆς Ἰεβερ. Ἀληθῆς μανία περὶ τὸ ἀναγνώσκαι κατέλαβεν αὐτόν. Ἀνεγίνωσκε πλείστα καὶ ὅσον τάχιστα ἠδύνατο. Ἐν δυοῖν ἔτεσιν ἀνέγνω ἕλα τὰ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἰεβερ βιβλία τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος. Σφοδρὰ ἔλασι; τοῦ εἰδέσθαι ἀνεξωπύρει αὐτόν. Ὅλα τὰ βιβλία τῆς ἐποχῆς του ἐγνώριζεν. Ἀπέθλασε δὲ εἰς τὸ ἄκουε εἰς αὐτῶν ἑρμῆς παραστάσεις, ἔπιτομάς; δὲν ἔκαμε, καὶ τοὶ λίαν συνήθεις ἐπὶ τῶν τότε χρόνων. Ἡ δὲ περίστασις αὐτῆς ἔσχε οὐ μικρὰν σημασίαν ἐπὶ τοῦ μετὰ ταῦτα συγγραφικοῦ τρόπου του. Θεωρούμενος δὲ τοῦ ἐπιπόνου ἔργου τῆς ἀντιγραφῆς; καθόρισε νὰ γίνῃται κάτοχος πολλῆς; ὕλης; καὶ νὰ διατηρῆ ἐν ἀπερισπάστῳ προσοχῇ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἔργου, ἐν ᾧ ἡ ἐξέτασις; ἰδιαιτέρων εἰδικότητων πολυτάξια; ἀποσπᾷ τὴν προσοχὴν ἀπὸ τῆς; κυρίας; υποθέσεως. Ἐκ σωρείας; σημειώσεων; δὲν ἔλαβον τὴν ἀρχὴν τὰ ἔργα; αὐτοῦ, ὡς πολλῶν ἄλλων; συγχρόνων; του λογίου. Ἡ ἀφήγησις; αὐτοῦ ἐπῆραξε; μᾶλλον; ἐξ ἐσώφειος; ἀποκαταστάσεως; διὰ πολλῆς; ἀναγνώσεως. Ἐκ δὲ τῆς; ἐξέτασεως; πλείστον ἀποφάνεσιν; τοῦ βίου; ἐρῆσαν; εἰς; ὁρισμένην; κατανόησιν; τῶν; πραγμάτων. Εἰς; μακροπρόθεσμα; χωρὶς; ἀπέδιδεν; ἰσχυρὰς; ἐπιρροὰς; καὶ; μεταχειρίζετο; αὐτὰ; μάλιστα; ὡς; παραδείγματα. Ἐν; δὲ; τῷ; σχολεῖῳ; συνεζήτη; προσετίθε; διακωλύων; πολλὰς; τὰς; ὁρὰς; τῆς; θεολογικῆς; διδασκαλίας. Καὶ; ὅμως; ὡς; τελικὸν; σκοπὸν; τοῦ; βίου; του; ἐθεώρει; τὸ; νὰ; γίνῃ; ἱεροκῆρξ; ἐν; Ἰεβερ, ὅρ; ᾧ; ἐνεγράφη; εἰς; τοὺς; φοιτητὰς; τῆς; θεολογικῆς; σχολῆς; τοῦ; ἐν; Ὑπότιγγῃ; Πανεπιστημίου; κατὰ; τὸ; 1798. Πρὸς; ταῦτα; θεολογικὰς; σπουδὰς; ἐμάνθανεν; ἀρχαίως; καὶ; νέας; γλώσσας; ἀσχελοῦμενος; ἔμα; καὶ; εἰς; τὴν; ἱστορίαν. Ἐκροῦτο; δὲ; τῶν; μαθημάτων; τοῦ; Πλατωνίου, Πλάτωνος, Πλάτωνος, Σχολαστικῆς, Καίτητος, Βλοσυροῦ, Ἰουάννου, Ἰουάννου, Μάνου, καὶ; ἄλλων, ἦτοι; τῶν; μεγίστων; ἰδρυστικῶν; τῆς; παρελθούσης; ἑκατονταετηρίδος. Ἐν; τῷ; αὐτῷ; ἀκαδημαϊκῷ; τριετίῳ; ἦτο; κενουσημένος; πολλὰς; καὶ; ποιητικῆς; γνώσεσιν; ἀλλ' εἰς; πορισμὸν; τῶν; πρὸς; τὸ; ζῆν; ἐπιτηδείων; ἐπαγγέλλθη; ἐπὶ; δέκα; ἔτη; τὴν; ἀποδιδακτικὴν; ἐν; Πάραλ (πόλις; τοῦ; μεγάλου; δουκάτου; Ὀλδερμבורγίου) κατὰ; τὴν; κόμητιν, ἐπ' Ἰση; καὶ; ἐν; Ἀρβούργῃ; καὶ; ἐν; Φραγκφούρτῃ; κατὰ; τὸ; 1800, σπουδάζων; ἐν; ταῦτά; πολλὰς; σχέσις; τοῦ; βίου. Καὶ; ἐν; μὲν; Πάραλ; ἐσπούδαζεν; τὰ; λείψανα; τῶν; κατακαρμαιωμένων; γενικῶν; πολιτειῶν, ἐν; δὲ; τῇ; Φραγκφούρτῃ; εἶδε; τοὺς; νικηφόρους; Γάλλους, τοὺς; περὶ; τὴν; Ναπολέοντα. Τρεῖς; ἀνέγνω; τὸν; Θουκυδίδην. Ἐκ; πάντων; δὲ, ὅσα; ἐμελέτησεν, ἐπενήργησεν; ἰσχυρῶς; εἰς; μὲν; φωνῶν; αὐτοῦ; τὰ; συγγράμματα; τῶν; δύο; Σχλεγγέλων.

Ἦγε; τὸ; τριακοντὸν; ἔτος; καὶ; οὐδὲν; ἔτι; εἶχε; δώσει; εἰς; δημοσίωσιν. Κατὰ; δὲ; τὸ; 1807; ἐδημοσίωσε; τὰς; ἀπορχλ; τῶν; σπουδῶν; του; « Ἀβαίλφρος; καὶ; δου-

κία, βίος; καὶ; ἰδέαι; ἐνθουσιαστοῦ; καὶ; φιλοσόφου; » καὶ; μετ' οὐ; πολὺ; τὸν; βίον; του; Βέζα. Ἀμέσως; δὲ; διανοήθη; νὰ; συντάξῃ; ἔργον, δι' οὐ; νὰ; ἐπιτόχη; καθηγεσίου. Ἀπὸ; τοῦ; 1808; ἔλαβε; θέσιν; ἐν; τῇ; σχολείῳ; τοῦ; Δονοῦ, καὶ; μετὰ; μικρὸν; προσεδιάσθη; συνδιουκοντῆς; μετὰ; μισθοῦ; ἐπτακοσίων; ταλῶν; ἑτησίως; καὶ; κατοικίας; ἐν; τῇ; σχολῇ. Ἀλλὰ; τὸ; ἐπιόν; ἔτος; παρετήθη; τῆς; εἰρημένης; θέσεως, ἕτε; διὰ; τὴν; πολύωρον; διδασκαλίαν; μὴ; εὐκαιρῶν; νὰ; σπουδάζῃ; ἰδιαιτέρως. Ἐν; ἴεσεν; ὑπέστη; τὴν; τοῦ; διδάκτορος; δοκιμασίαν; καὶ; προσεκήληθη; εἰς; Φραγκφούρτην; ἵ; ἀντικαταστήσῃ; τὸν; ἐκ; τοῦ; ἐκεῖθεν; Γυμνασίου; εἰς; τὸ; τοῦ; Βερολίνου; Πανεπιστημίου; κληθὲν; Κάρολον; Ρίττερον, τὴν; Στράβωνα; τῶν; νεωτέρων; χρόνων. Ὅχι; πολὺ; ὕστερον; διαρίσθη; Καθηγητῆς; ἐν; τῷ; ἐκεῖ; συσταθέντι; Λυκείῳ; (1812) λαθὼν; ἔμα; ἐντολήν; νὰ; διδάσκη; τὴν; ἱστορίαν; φιλοσοφικῶς, καὶ; ὅ; τὸν; τρόπον; ἐπραγματεύοντο; αὐτὴν; οἱ; Γάλλοι.—

Ἀλλ' εὐθὺς; ὡς; παρετήρησεν, ἕτε; γενικῶς; παρατηρήσεις; περὶ; τῆς; φορᾶς; τῶν; γεγονότων; δὲν; ἤθελον; ὠφελεῖ; τοὺς; νέους; οὐπω; εἰδότες; τὰ; γεγονότα; αὐτά, ἀπαράστω; χάριν; τῶν; εἰς; τὸ; Λύκειον; φοιτητῶν; νὰ; ἐπεξεργασθῇ; ἐγχειρίδιον; τῶν; γεγονότων; καὶ; τῶν; σημαντικωτέρων; χωρίων; τῶν; πηγῶν. Λαίπρον; ἐν; ἔτει; 1815; ἐφάνη; ὁ; α' τόμος; τῆς; παγκοσμίου; ἱστορίας; ἐν; συνδεσμένη; διαγῆσει; τῶν; γεγονότων. Ἦδὲν; δ' ἔτι; περὶ; τὴν; ἀρχαίαν; ἱστορίαν; προσέειπεν, ὅτι; ἕνεκα; τοῦ; μεγάλου; πολιτικοῦ; αἵλου; ἤθελε; κλισθῆναι; καὶ; τὸ; Λύκειον, καὶ; διαταραχθῆ; ἡ; εἰς; τὸ; συγγράφειν; δουχία. Καὶ; ὕστερ; διελέθη; τὸ; Λύκειον; ὁ; δὲ; Σχλόσσερ; διαρίσθη; ἔφορος; τῆς; ἐν; Φραγκφούρτῃ; βιβλιοθήκης. Μετακλιθὼν; δὲ; τὸ; σχέδιον; τοῦ; βιβλίου; προσέτιθετο; νὰ; συντάξῃ; πονηριώτερον; περὶ; πηγῶν; οὕτως, ὥστε; ἐν; τῇ; διηγήσει; νὰ; περιστάνῃ; τὰ; γεγονότα; ἐπὶ; τῇ; βάσει; ἰδίως; ἐσώφειος; τῶν; πηγῶν, καὶ; διὰ; σημειώσεσιν; νὰ; διδῆ; διεξοδικὰ; χωρὶς; αὐτῶν, ἔχει; πρὸς; ἀπόδειξιν, ἀλλὰ; πρὸς; ἐξήγησιν; καὶ; ἀκριβεστέρων; ἀνάπτυξιν; τῶν; ὑπ' αὐτοῦ; εἰρημένων. Ἰσως; ἐπηρεάζεν; αὐτόν; ὑπερφάνεια; τις; τοῦ; νὰ; δεῖξῃ, ὅτι; αὐτὸς; δὲν; ἐμελέτα; τὰς; πηγὰς; ἐνὸς; αἵματος, ἢ; ἐνὸς; ἔθνους; μόνον, ὡς; ἔκαμνον; ἄλλοι; ἱστορικοὶ, ἀλλ' ἐγνώριζε; τὰς; πηγὰς; ἑαυτοῦ; μεσαιῶνος. Ἀλλὰ; φυσικῶ; τῷ; λόγω; τὸ; ἔργον; ἦτο; προωρισμένον; νὰ; χρησιμεύσῃ; ὡς; ἐγχειρίδιον; διὰ; λόγους. Ἡ; καλουμένη; βρατορεία, λέγει; πού; αὐτὸς, ἀτέλως; ἤθελεν; ἐφαρμοσθῆ; ἐν; τοιαύτῃ; συγγραφῇ. Πολὺ; δὲ; ὀριστικῶς; ἀπεσῆναι; κατὰ; τῆς; μονοτονῆς; πολιτικοσοφιστικῆς; ἐπιδείξεως; καὶ; ἱστορικῆς; διακρορίας; τοῦ; Λε-Πράνδ, Σίσμάνδου; Ἀλλάμ, καὶ; ἄλλων, ἐν; ᾧ; τούναντιον; ἐπεδοκίμαζε; τὰς; μετέπειτα; ὑπὸ; Ρόμ; καὶ; Κόρτυμ; ἐκδοθείσας; ἱστορίας; τοῦ; μεσαιῶνος. Ἐν; πέντε; τόμοις, ἐκτυπωθῆσαι; μετὰ; τοῦ; 1817; καὶ; 1824, ἔφερον; εἰς; πέρας; τὸ; σχέδιόν; του; μέχρι; τοῦ; 1830.

τὴν; μετὰ; ταῦτα; 1830; καὶ; 1841; δημοσιουθεῖσαν; συνεχῆ; μέχρι; τοῦ; 1849; παρήτησε, διότι; ἐν; τῇ; μεταξὺ; ἀνέβη; ὑψηλοτέρων; βαθμίδων. Ἐκτός; δὲ; τοῦ; τοῦ; ἐξέλιπε; καὶ; ἡ; χρεὶς; τοῦ; συγγράφειν; κατ' ἐξοχὴν; διὰ; λόγους. Ἡ; ἀξίολογος; συγγραφὴ; αὐτοῦ; περὶ; Βιηκετίου; τοῦ; ἀπὸ; Βελοῦκων; (1819) τάσσεται; εἰς; ὅσα; ἔγραψε; περὶ; χαρακτηρισμοῦ; τοῦ; μεσαιῶνος, ὡσαύτως; καὶ; ἡ; ἐκτίμησις; τοῦ; προσφιλῶς; αὐτῷ; ποιητοῦ; Δάντου, ἡ; περιλαβὼν; ἐν; ἰδίῳ; βιβλίῳ; ἐξέδωκε; κατὰ; τα; τελευταῖα; ἔτη; τοῦ; βίου; του. Ἐκ; τοῦ; Δάντου; εἶχε; μάλιστα; διὰ; στόματος; τοὺς; ἐξῆς; στίχους:

Ma io appreso quel che, s'io vi dico
A molti fia favor di forte agonia;
Ma s'io al vero son timido amico,
Temo di perder vita tra coloro
Che questo tempo chiameranno antico.
(Paradiso XVI, 116—122.)

Ἦγε; ἐξηκοντούτης; ὁ; Σχλόσσερ, ὅτε; ἐξέδωκε; δεύτερον; καὶ; μετὰ; πλείονος; ἐπεξεργασίας; τὴν; ἱστορίαν; τῆ; 1845; καὶ; 1846; ἑκατονταετηρίδος; μέχρι; τῆς; πτώσεως; τῆς; γαλλικῆς; αυτοκρατορίας. Καὶ; πρῶτον; ἦ; δὲ; ἐπενήργησε; δι' αὐτῆς; ἐπὶ; τοῦ; λαοῦ. Ἡ; δημοσίευσίς; τῆς; βυβατόμου; ταύτης; ἱστορίας; κίπται; κατὰ; τὸ; 1836—1848, καὶ; ἐν; ἔτει; 1853; ἐγένετο; ἡ; τετάρτη; αὐτῆς; ἔκδοσις, ἀποπερατωθεῖσα; κατὰ; τὸ; 1860. Οὐδὲν; ἄλλο; διεξοδικῶς; Γερμανικῶν; συγγραμμα; ἔκαμε; τοιαύτην; ἐποχῆν, καὶ; ἔχει; τοσοῦτον; μέγιστον; ἐπιρροὴν; ἐπὶ; τοῦ; καρότος; αἵματος. Δικαίως; ὀνομάζεται; νὰ; ὀνομασθῇ; μεγαλοῦργημα. Τὸ; πνεῦμα; τῆς; ἀναξωπυρήσεως, ὑπερ; κατίσχυσεν; ἀπὸ; τῆς; ἐν; Βιέννη; συνόδου, ὑπερῆστο. Ἐπεκράτησε; δὲ; ὁ; δι' ἀναβολῆς; τρόπος; τοῦ; σκέπτεσθαι; καὶ; ψυχρὰ; ἐπιρροίς, ἥτις; ἐν; τῇ; ἀμβλιότητι; αὐτῆς; καὶ; ἀδιαφορίᾳ; ἐξησθένισε; τὰς; καλὰς; δυνάμεις; καὶ; τὸν; εὐγενῆ; ζῆλον. Ἡ; πολιτεία; καὶ; ἡ; ἐκκλησία; προσεβίβαζον; τὴν; ἀξιοθρήνητον; ταύτην; κατάπτωσιν; ἀπέναντι; τοῦ; ἀνωτέρου; σκοποῦ; τῆς; 18ης; ἑκατονταετηρίδος. Ἐξῆδωκε; συνίσταντο; εἰς; προσεσχῆν, τὸ; δὲ; πνεῦμα; τοῦ; λαοῦ; διεφθάρη. Ἀπὸ; τῆς; στραβῆς; ἐκτιμήσεως; τῶν; προκατόχων; καὶ; τῶν; δυνατῶν; τῆς; ἡμέρας; ἐπεξέπεθη; ἡ; φθορὰ; εἰς; τὴν; ἐποχὴν; τῆς; νεωτέρας; ἱστορίας. Ἠπειλεῖ; νὰ; καταστρέψῃ; ἐν; γένει; τὴν; πραγματεύσειν; τῆς; ἱστορίας. Ἦναι; ὅμως; ἀνεκτίμητος; σπουδαιότης; διὰ; τὴν; ὑγιᾶ; ἀνάπτυξιν; ἐνὸς; ἑκάστου; ἔθνους; τὸ; νὰ; θεωρηθῆται; ἐν; τοῖς; σπλάγγνοις; αὐτοῦ; ἡ; ἱστορία; ἀληθῶς; καὶ; ἐπαξίως; ὡς; ἐπὶ; ἠθασαίρισμα. Ἀμεθόδως; συντεταγμένα; βιβλία, ὡς; ἡ; ἀπὸ; πολλοῦ; λησμονηθεῖσα; προσαικῆ; ἱστορία; τοῦ; ἐν; Βερολίῳ; Καθηγητοῦ; Κέλβιγγ, δὲν; ἦσαν; ἰδίως; ἐπικίνδυνα; εἰς; σπουδῆν, πολὺ; ὅμως; ἐπιβλαβέστερον; ἐπενήργουν; ὡς; μεταθέσεις; εἰς; τὴν; κακὴν; τάσιν; αἱ; ἀσθένειαι; τοῦ; ἀρχαίου; καλοῦ; λεκτικοῦ; τῆς; ἱστορίας; τοῦ; Σχλόσσερ, Μύλλερ, Σχίλλερ,

Βάχλερ; καὶ; Μάνσωνος. Τὸ; ἔδαφος; τῆς; ἀναξωπυρήσεως; παρήγαγε; καρπὸς; τυφλῶν; ἀρετῶν. Πολυμάθεια, εἶδος; ἐκλεκτῶν, σχῆμα; εὐφυῆς; ἐπερνήσαν. Ἀλλ' ἔλιπέ; τι; πάντων; σπουδαιότατον! Ὡς; εὐγενέστατα; προϊόντα; τῆς; διανοίας; ἀνεπηρέατα; ἀπὸ; τοῦ; κακοῦ; πνεύματος; τῆς; ἐποχῆς; διακρέπουν; ἐν; τοῖς; συγγράμμασι; τῆς; ἀναξωπυρήσεως; τὰ; ἔργα; τοῦ; Βασουχάγην, Ἰνσο; καὶ; τοῦ; εὐφυοῦς; Βάγκε. Ὅσον; δὲ; ὑψηλὰ; ἴστανται; ὁ; Σχλόσσερ, ὡς; πρὸς; τὴν; κακὴν; τάσιν; τῆς; ἐποχῆς; ἐξεταζόμενος, μαρτυροῦσιν; ἀρκούντως; τὰ; συγγράμματα; αὐτοῦ.

Ἐν; Ἐρμουπόλει; Σόρον.
(Ἐπιτετα; τὸ; τέλος.)
N. ΠΕΤΡΗΣ.

A E T K H
Διήγημα; βρασικόν.

(Τέλος; ἴδε; φυλλῶδ; 298; καὶ; 299.)

Ἐφθάσαμεν; τέλος; εἰς; τὴν; κορυφὴν; τοῦ; Γοῦ; καὶ; ἐστάθημεν; πρὸς; στιγμὴν; διὰ; νὰ; θαυμάσωμεν; τὴν; λαμπρὴν; θέαν. Στακτόχρονον; νέφος; ὑπὲρ; τὰς; ἡμετέρας; κεφαλὰς; ἐπιπερήμενον; ἀνήγγιλλε; ὀθελαν; ἐπικαιμένην; ἀλλ' ἡ; ἀνατολή; ἦτο; τόσον; καθαρὰ; καὶ; ὠραία; ὥστε; οὐδὲ; κῆν; τὸ; ἐσπυλλογίσθηται. Ὁ; λογαγῆς; μόνον; τὴν; θαυμασίαν; ταύτην; σκηνὴν; ἔβλεπε, καὶ; παρετήρησα; ὅτι; αἱ; ἀπλοαὶ; καὶ; ἰσχυραὶ; καρδίαι; αἰσθάνονται; τὴν; καλλομένην; τῆς; φύσεως; πάλῳ; ζωηρότερον; ἡμῶν; τῶν; ἐνθουσιωδῶς; περιγραφόντων; τὰ; μαγικὰ; ταῦτα; θεάματα.

« Εἶπτε, Ουρβῶ, συνειθισμένως; εἰς; τὰς; καταπληκτικὰς; ταύτας; σκηνὰς, εἶπα.

— Μάλιστα, ἀπακίθη, ὅπως; συνειθίζομεν; τὸ; σφίγμα; τῆς; σφαίρας, τὸ; ὅπιον; προξενεῖ; συγκίνησιν; τὴν; ὅποιαν; δὲν; δεικνύομεν.

— Ἦκουσα; γέροντας; στρατιωτικοὺς; νὰ; λέγουν; ὅτι; ἀγαποῦν; πολὺ; τὴν; μουσικὴν; τῶν; σφαιρῶν.

— Ναί, ἐν; θέλετε, ἀλλὰ; τοὺς; ἀρέσει; διότι; αὐξάνει; καὶ; σφροδρῖνει; τοὺς; καλμοὺς; τῆς; καρδίας. Ἰδέτε; τί; τύπος; ! »

Ἐνώπιον; ἡμῶν; ἐξέτεινετο; ἡ; κοιλίς; τοῦ; Κοίχου; ἥτις; ἀρδαιεῖται; ὑπὸ; τοῦ; Ἀράργα; καὶ; ἄλλου; τινος; ποταμοῦ; δμοιαζόντων; πρὸς; ἀργυρὰς; ταινίας. Κυανίζουσα; ἐμύχλη; διακρίσθαι; παρὰ; τὰς; ὄχθας; αὐτῶν; φεύγουσα; εἰς; τὰς; γείτονας; φάραγγας, τὰς; χλιαρὰς; τῆς; πρώτης; ἀκτίνης; διέξῃ; καὶ; ἀριστερὰ; ὄρη; χιονοθῆς; τὸ; ἕλρον; τόσον; ὠκεῖος; καὶ; ζωηρῶς; ἐμφυχοῦμενον; ὑπὸ; τῆς; χροσαυγῆς; πρώτης, ὥστε; ἐφαίνετο; ὅτι; ἔπρεπε; νὰ;

μείνη τις και να εγκαταβιώσει εκεί θαυμάζων αυτό. Ο ήλιος προέκυπτεν οπισθεν βουνού, βαθύ κυανού χρώμα έχοντος και προς θουελλίδες σύννεφον ομοιάζοντος. Υπεράνω του ήλιου υπήρχε πλατεία ταινία φωνικόχρους εις την οποίαν ο συνοδοιπόρος ήτένεζε προσέχων τόν νοῦν. « Σας προσειδοποίησα, ανέκραξεν, ὅτι θά ἔχωμεν κακοκαιρίαν σήμεραν· πρέπει νά σπαύσωμεν, μέ τήν ἀδειάν σας, διότι δέν εἶναι παράξενον νά μάς καταφθάσῃ εἰς τήν δίσδον τοῦ Σταυροῦ. Ἐμπρός, ἀμαξίτῃ. »

Ἐσφιγξάμεν τοῦς τροχοῦς τοῦ ἀμαξίου, ἐλάθουμεν τοῦς ἵππους ἀπό τοῦς χαλινοῦς καί ἤρχήσαμεν τήν κινήσασιν· εἶχομεν ἐν δεξιᾷ βράχον, ἀριστερᾷ δὲ κρημνὸν τόσῳ βαθύν, ὡς μικρόν τι χωρίον Ὀσσετών εἰς τὴν μυχὴν κείμενον, ἐφαίνετο εἰς ἡμᾶς ὡς φωλιὰ χελιδόνος. φρίττει τις ἀναλογιζόμενος ὅτι δι' αὐτῆς τῆς ὁδοῦ, ὅπου δύο ἀμαξίτα δέν δύνανται νά διςταυρωθῶσιν, οἱ ταχυδρομοὶ διερχονται καί κατὰ τὰς σκοτεινοτάτας νύκτας καί χωρὶς νά καταβῶσι τῶν ἀμαξίων των. Ὁ ἕτερος τῶν ἀμαξηλάτων ἡμῶν ἦτο Ρῶσος· χωρικός· ἐξ Ἰαρουσάφης, ὁ δὲ ἄλλος Ὀσσετίας· οὗτος ἀποξενός· τοῦς δύο τῶν πλαγίων ἵππους ὠδήγηε τὸν μεταξὺν ἀπὸ τοῦ χαλινοῦ μετὰ μυρίων προφυλάξεων· ὁ δὲ Ρῶσος δέν κατέβη κἀν ἀπὸ τῆν θέσιν του, καί ἐπειδὴ τῷ παρετήρησα ὅτι καλὸν ἦτο νά ἐλλάβανέ τινας προφυλάξεις διὰ τὸν μάρσιπόν μου, τὸν ὅποιον δέν εἶχα διόλου ὄρεξιν νά τρέξω νά εἶρω εἰς τὸ βάθος τῆς ἀβύσσου, μέ ἀπεκρίθη· « Αἶ! αὐθέντη, ἀν ἕλη ὁ θεὸς θά φθάσωμεν τόσον καλὰ ὅσον καί ὅπου ἐπέρασαν πρὸ ἡμῶν ἀπὸ ἐδῶ. » Καί εἶχε δίκαιον· διότι ἐάν οἱ ἄνθρωποι ἐσκέπτοντο ὀλίγον λογικώτερον, θά ἐπειθόντο ὅτι ἡ ζωὴ δέν εἶναι ἀξία μεγαλειότερας προσοχῆς.

Ἐβλάσκαμεν μετ' ὀλίγον εἰς τήν κοιλάδα τοῦ Τραϊτοῦ, τὸ παλαιὸν σύνορον τῆς Γεωργίας, καί εὗρομεν ἐκεῖ μεγάλους ὄγκους χιόνος, οἵτινες μάς ἀνενοήμισαν ζωηρῶς τὸ Σαράτωφ, τὸ Σάμπωφ καί ἄλλους τόπους τῆς πατρίδος ἡμῶν.

« Ἰδοὺ ἡ δίσδος τοῦ Σταυροῦ » μέ εἶπεν ὁ λοχαγὸς ἀκτυλοδικτικῶν ὑψώματι ἐστρωμένον διὰ λευκοῦ στρώματος χιόνος· ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ ἐφαίνετο πέτρινος σταυρὸς, καί πλησίον αὐτοῦ μάλι· χαρκαμένη ἀτραπὸς, δι' ἣς δέν διερχόνται, εἰμὴ ὅταν ἡ συνήθης ἐδὴς ἦναι ἀδιάβητος ἐνεκα τῆς χιόνος. Οἱ δὲ ἀμαξηλάται, εἰπόντες ὅτι δέν ὑπῆρχον νημάδες, ἔφεραν ἡμᾶς γύρω τοῦ ὑψώματος διὰ νά γυμνάσωσιν ὀλίγον τὰ ἄλογα. Καθ' ὁδὸν ἀπηντήσαμεν πέντε Ὀσσεταίς, οἵτινες προέτειναν νά μάς συνδράμωσι, καί ἤρχισαν νά κρεμώνται εἰς τοῦς τροχοῦς τοῦ ἀμαξίου φωνάζοντες ἰσχυρῶς. Καί ἐνθεν μέν εἶχομεν τεραστίους ὄγκους χιόνος ἐτοιμοδρόπου καί πρὸς ἀσθνεστάτην πνοὴν ἀνέμου, ἐνθεν

δὲ χειμαρρὸν καταρρέοντα μετὰ πατάγου εἰς βαθύ βεῦμα, ὅτε μέν κρυπτόμενον ὑπὸ λεπίδα πάγου, ὅτε δὲ κατασυντριβόμενον εἰς ἀφρόν ἐπὶ τῶν ἀμυρῶν βράχων τῆς κοίτης του.—Ἢ θύελλα ἐπλησίαζεν ἤδη ἐπιπτε φιλή βροχή πρὸς χάλαζαν καί χιόνα ἀναμεμιγμένη· ἡ ὀμίχλη συμπαυκνωθεῖσα προσέτρεχεν ἐξ ἀνατολῶν. Ἐμεναν δ' ἔτι πέντε οὐέρττια διὰ νά φθάσωμεν εἰς τὸν σταυρὸν τοῦ Κοβίου καί ἡ ὁδὸς ἐγένετο ὅσον ἐπροχωροῦμεν πλέον ἀπρόσβητος· οἱ καταπονηθέντες ἵπποι ἀλλίσθαινον· ὁ ἀνεμυστροβίλος ἐσύριξε πρὸς βορρᾶν, ἀλλὰ μάλλον στενάζων καί, οὕτως εἶπεν, κοκῶν ὑπὸ ἀπελπισίας. « Καί σὺ, ἔλεγον κατ' ἐμυκτόν, δυστυχῆ ἐξόριστε, ποθεῖς; τώρα τὰς εὐρείας καί ἐρήμους στέππας σου. Ἐκεῖ ἔχεις τόπον διὰ νά ἀπλώσῃς τὰ παγωμένα πτερά σου ἐν ᾧ τώρα εὐρίσκεσαι στενωχωρημένος ὡς ἀετός, ὁ ὅποιος ἐπιπτεῖ κρόζων κατὰ τῶν κηκλίδων τοῦ κλιθεοῦ του. »

« Κακὰ τὴν ἔχομεν μέ εἶπεν ὁ λοχαγός. Μετ' ὀλίγον δέν θά βλέπομεν εἰμὴ ὀμίχλην καί χιόνα, καί ὁ Βαϊδαρ θά ἠύξησε τόσον, ὥστε ἀδύνατον θά ᾖναι νά τὸν περάσωμεν. Αἶ! αὐτὴ ἡ ἴσια! κατὰ τοῦς ἀνθρώπους καί οἱ ποταμοὶ τῆς Ὀλα ἀπατηλά. » Οἱ ἀμαξηλάται κατεκάλυπτον τὰ ἄλογα διὰ μαστιγώσων, κραυγῶν καί ὕδρευον, ἀλλὰ μέ ὤλην τὴν ἐγγλωττίαν τῶν μαστίγων οὕτε κἀν βῆμα ἠδυνήθησαν νά προχωρήσωσιν. « Ἐκλαμπρότατε, εἶπε τέλος ὁ ἕτερος τῶν ἀμαξηλάτων, δέν θά φθάσωμεν σήμεραν εἰς τὸ Κόβι· θέλετε νά καταφύγωμεν εἰς τὰς καλύβας ἐκεῖνας ἐν ὅσῳ εἶναι δυνατόν. . . ἐκεῖ πρὸς τὰ ἀριστερά· Οἱ Ὀσσεταί λέγουν ὅτι οἱ ὀδοιπόροι σταματοῦν πάντοτε ὅταν ᾖναι κακὸς καιρὸς, καί ὅτι σὰς ὀδηγοῦν ἐκεῖ, ἀν θέλετε νά τὰς δώσετε νά πῶν. »

— Καλὰ, καλὰ, εἶπεν ὁ λοχαγός. Τὰ ζῶα αὐτὰ θέλουν νά μάς πάρουν καί ἄλλα χρέματα.

— Ὀμολογήσατε ὅμως, ὑπέλαβον, ὅτι χωρὶς αὐτοῦς δέν θά τὴν εἶχαμεν διόλου καλὰ.

— Μάλιστα, μάλιστα, ἐψιθύρισε. Αἶ! αὐτοὶ οἱ ὀδηγοί! ὡς ἂν νά μὴν εἰμπορῆ καναί; νά εὖρη τὸν δρόμον του χωρὶς τὴν βοήθειάν των. »

Ἐστράφημεν πρὸς ἀριστερὰν καί μετὰ μυρίους κόπους ἐφθάσαμεν τέλος εἰς δύο πενήκτας καλύβας, τῶν ὁποίων οἱ ῥακενδύται οἰκονομησάνται ὑπεδέχθησαν ἡμᾶς ὅσον τὸ δυνατόν καλλίτερα. Ἐμαθα δὲ ἔπειτα ὅτι ἡ κυβερνήσις τοῦς πληροῖναι καί τοῦς τρέφει διὰ νά φιλοξενῶσι τοῦς ὑπὸ καταγίδων καταλαμβάνομένους ὀδοιπόρους· « Ὅλα διὰ καλόν, εἶπον καθίσας παρὰ τὴν ἐστίαν. Τώρα τὴν ἱστορίαν τῆς Λευκῆς, διότι εἶμαι βέβαιος ὅτι δέν ἐτελείωσε. »

— Καί πῶς εἶσθε βέβαιος; εἶπεν ὁ λοχαγός μειδιάσας.

— Διότι δέν εἶναι φυσικόν ὅτι ἀρχίζει τόσον παράδοξα νά τελειῶνῃ τόσον ἀπλά.

— Ἔχετε δίκαιον.

— Ὅλ' αὐτὰ σὰς διασκεδάζου· ἀλλ' εἰς ἐμὲ προξενοῦν λύπην, ὑπέλαβον. Ἦτο ἀγαθωτάτη κόρη αὐτῆ ἡ Λευκὴ· τόσον τὴν συνείδησα, ὥστε τὴν ἠγάπων ὡς θυγατέρα καί ἐκεῖνη ἐμὲ ὡς πατέρα. Πρέπει νά σὰς εἰπῶ ὅτι δέν ἔχω οἰκογένειαν, ἢ τοῦλάχιστον ὅτι πρὸ δώδεκα ἐτῶν δέν ἔχω κάμειαν εἰδήσιν· δέν μέ ἤλλθέ ποτε ὄρεξις νά ἐπάρω γυναῖκα καί τώρα τῆ ἀληθείᾳ δέν μέ ἀρμόζει πλέον ἡμῶν εὐχαριστημένος ὅτι εἶχα κάποιον διὰ νά χαθῶμαι. Ἐπειτα ἐτραγώδει ἀπὸ τὸ πρῶτ' ἔως εἰς τὸ ἐσπέρας, μέσ ἐχόρευε τὸν χορὸν τῶν Λεσβιῶν καί πῶς ἐχόρευε! . . . Εἶδα νέας μεγάλων οἰκογενειῶν καί εἶσαι ἔτη ἐπέρασα μεταξὺ τῶν ἐγγενῶν τῆς Μόσχας, ἀλλ' ὅποια διαφορὰ ἀπὸ τὴν Λευκῆν! Ὁ δὲ Πέσοριν διῆγε τὸν βίον του στολιζὼν καί διασκεδάζων αὐτὴν ὥστε ἀπέκτησε κάλλος θαυμάσιον· τὸ πρόσωπον καί οἱ βραχίονές τῆς δέν ἦσαν πλέον ἠλιοκαυμένα, καί ζωηρὰ χρώματα ἐξωσκόνοῦν τὰς παρειάς τῆς. Καί τί εὐθυμία . . . ἡ διαβόλιση μέ ἐπερίπαίξε πάντοτε . . . Ὁ θεὸς νά τὴν συγχωρήσῃ!

— Καί τί εἶπε ὅταν τὴν ἀνηγγείλετε τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς τῆς;

— Τῆς τὸν ἐκρύψαμεν ἐπὶ πολὺ τέλος ὅταν τὴν εἶδαμεν καί συνείδησεν ἐντελῶς εἰς τὴν θέσιν τῆς, τῆ ἀνηγγεῖλαμεν τὸ λυπηρὸν τοῦτο νέον· ἔκλαυσε δύο ἡμέρας ὀλοκλήρους καί ἔπειτα τὸ ἐλησμόνησεν ἐντελῶς.

« Ἐπὶ τέσσαρας μῆνας ὅλα ἔβαινον κατ' εὐχὴν. Σὰς εἶπα, μέ φαίνεται, ὅτι Πέσοριν ἠγάπα ἐμπαθῶς τὸ κινήγιον· ἦτο ἄξιος νά καταδιώξῃ δορκάδα ἢ ἀγριόχοιρον μέχρι καί αὐτοῦ τοῦ τείχους τοῦ φρουρίου. Μίαν ἡμέραν τὸν εἶδα σκεπτικῶν, περιπατοῦντα πολλὴν ὥραν κατὰ μῆκος καί πλάτος, τὰς χεῖρας ἔχοντα εἰς τὴν βράχιν· ἔπειτα ἔλαβε τὸ ὄπλον του καί ἀνεχώρησε· δέν ἐπέστρεψε τὸ ἀπόγευμα καί αἱ ἀπουσίαι του ἐπανελήθησαν τόσον συχνὰ, ὥστε εἶπα τέλος· « Κάμειά μαύρη γάτα θά ἐπήδηξῃ μεταξὺ των. »

« Ἐν πρῶτ' ἐμβαίνο εἰς αὐτοῦ, μέ φαίνεται ὡς ἂν χθὲς, ἢ Λευκὴ ἦτο εἰς τὸ κρεβάτι ἐνδεδυμένη, εἶδος σκεπάσματος μαύρου μεταξωτοῦ· ἦτο τόσον ὠχρὰ καί τόσον σκυθρωπὴ ὥστε ἐφοβήθη. »

« Ποῦ εἶναι ὁ Πέσοριν; ἠρώτησα.

«— Εἰς τὸ κινήγιον.

«— Πῶς! εὐγῆκε σήμεραν;

«— Ἀλλ' οἴμωμον! δέν ἐπέστρεψε ἀπὸ χθὲς, εἶπε βαθείας ἀναστενάζουσα καί μετὰ μακρὰν σιωπὴν.

«— Μὴ τὴν συνέβη τίποτε;

«— Αὐτὸ ἐσκεπτόμην χθὲς ὤλην τὴν ἡμέραν, ἀπεκρίθη ἀκαρμυρόσως, ἐφανταζόμην ὅτι ἀγριόχοιρος τὸν ἐπλήγησε ἢ ὅτι Κισκάσις τις τὸν παρέσυρεν εἰς τὸ ὄρος. . . . Τώρα μέ φαίνεται ὅτι δέν μέ ἀγαπᾷ

πλέον. » Καί ἤρχισε νά κλαίῃ, ἔπειτα ὑπέλαβε ἀνυψώσασα τὴν κεφαλὴν μέ ὑπερηφάνειαν· « Ἦν δέν μέ ἀγαπᾷ ποῖος τὸν ἐμποδίζει νά μέ διώξῃ; Ἐάν αὐτὴ ἐξακολουθῇ θά φύγω ἐγὼ μόνη μου. Δέν εἶμαι δούλη του. . . εἶμαι κόρη ἠγαμέμνονος. »

«— Ἄκουσε, Λευκὴ, εἶπα, δέν εἰμπορεῖ πάντοτε νά ᾖν' ἐφραμμένος εἰς τὸ φέρεμά σου· εἶναι νέος καί ἀγαπᾷ τὸ κινήγι, ὑπῆγε, θά ἐπιστρέψῃ, ἀλλ' ἀν ἦσαι πάντοτε σκυθρωπὴ θά τὸν βροῦνης εἰς τὸ τέλος. »

«— Ἀλήθειαν, λέγεις ἀλήθειαν· πρέπει νά εἶμαι εὐθυμος. » Ἐλαβε τὴν κλιθάραν τῆς καί ἤρχισε νά τραγωδῇ καί νά χορεύῃ περὶ ἐμὲ· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἔπεσεν εἰς τὴν κλίθην κρύπτουσα τὸ πρόσωπον εἰς τὰς χεῖρας τῆς.

« Δέν εἴξευρα τί νά κάμω! Σὰς εἶπα, νομίζω, ὅτι ποτὲ δέν εἶχα πολλὰς σχέσεις μέ τὰς γυναῖκας καί ἔσπασα τὸ κεφάλι μου διὰ νά εὖρω παρηγορητικόν τινα λόγον. Βῖσιωπῶμεν καί οἱ δύο . . . τὸ ὅποιον εἶναι πολὺ δυσάρεστον. »

« Τέλος εἶπα πρὸς αὐτὴν· « Λευκὴ ὁ καιρὸς εἶναι λαμπρός· ἀ; ὑπάγωμεν νά περιπατήσωμεν εἰς τὸ ἐχθρῶμα. » Ἦτο Σεπτέμβριος καί ἡ ἡμέρα ἦτο ὀρειοτάτη, αἰθρία καί μετρίως θερμὴ· τὰ βουνὰ ἐφαίνοντο τόσον πλησίον, ὥστε ἐνόμιζες ὅτι τὰ εἶχε; πρὸ τῶν ποδῶν σου. Ἐπεριπατοῦμεν σιωπηλοὶ ἐδῶ κ' ἐκεῖ. Τέλος ἐκάθησεν εἰς τὰ χόρτα καί ἐκάθησα καί ἐγὼ πλησίον τῆς. Ἀδύνατον νά ἐνθυμηθῶ ὅλα αὐτὰ χωρὶς νά μειδιάσω ὁμοίως τῷ ὄντι παρκαμένα τῆς. »

« Τὸ φρούριον ἡμῶν ἔκειτο ἐπὶ ὑψώματος καί ἡ ἐκ τοῦ ἐχθρῶματος ὄσα ἦτο Ὀχυμασία. Ἐνθεν μέν πλατείαν πεδιάς, διασχιζομένη ὑπὸ τινων ρευμάτων, περιωρίζετο ὑπὸ δάσους ἐξαπλουμένου μέχρι τοῦ βουνοῦ. Ἐδῶ καί ἐκεῖ ὑψοῦτο ὁ κενὸς κἀνεὸς χωρίον, ἢ ἔβασκε κἀνεν ποιμνιον. Ἐκεῖθεν ἔβρε μετὰ ποταμὸς περιφραγμένος ὑπὸ τῶν αὐτῶν πυκνῶν θάμνων ὑπὸ τῶν ὁποίων καλύπτονται οἱ πετρώδεις λόφοι, οἱ ὅποιοι συνανθῶνται πρὸς τὴν μεγάλην σιρᾶν τοῦ Καυκάσου. »

Ἦμεθα εἰς τὴν γωνίαν τοῦ ὀχυρώματος, ὥστε ἐβλέπαμεν ἐλευθέρως καί ἀπὸ τὰ δύο μέρη. Λίγνης ἐξέρχεται τοῦ δάσους ἄνθρωπος ἀναβαίνων στακτόχρονον ἄλογον καί πλησιάσας πρὸς ἡμᾶς ἑκατὸν ταγῆνικα περίπου, ἔως τὸν ποταμὸν, ἤρχισε νά γυρίζῃ τὸ ἄλογόν του ὡσάν τρελλός. « Τί τρέλλα! εἶπα εἰς τὴν Λευκὴν, παρατήρησε σὺ ἢ ὅποια ἔχεις νέα ὀμμάτια, παρατήρησε τί κάμνει αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος. Μήπως ἔρχεται ἀρά γε διὰ διασκεδάσῃ κἀνένα; »

Παρατήρησε καί ἀνέκραξεν εὐθὺς « εἶναι ὁ Κασβίς! »

«— Αἶ! τὸν ληστὴν! ἔρχεται νά μάς περιπαίξῃ. » Παρατήρησα καλὰ καί ἦτο τῷ ὄντι ὁ Κασβίς· τὸν ἀνεγνώρισκα ἀπὸ τὰ μελαγχροῦν πρόσωπόν του καί

τὰ κατεσχισμένα ἐνδύματά του. « Εἶναι τὸ ἄλογον τοῦ πατρός μου! » εἶπεν ἡ Λευκὴ ἀρπάζουσά μου βιαίως τὸν βραχιόνα' ἐφρόντιτε καὶ οἱ φθαλμοὶ τῆς ἀπίστραπτον. « Ἄ! Ἄ! ἐσκέφθην, τὸ ληστρικὸν αἷμα ἀναφάνεται καὶ εἰς σέ, καλὴ μου κόρη. »

« — Πλησίασε, εἶπα εἰς τὸν σκοπὸν, ἐξέτασε καλὰ τὸ πυροβόλον σου καὶ πρόσθεξε μὴ ἀποτύχεις αὐτὸν τὸν διάβολον, θὰ σὲ δώσω ἐν βουβλί ἀργυροῦν. — Ποῦ καλὰ, ἐκλαμπρότατε! ἀλλὰ δὲν αἰμωπεῖ νὰ μείνῃ ἡσυχος μίαν στιγμὴν; . . . Πρόσταξέ τον νὰ σταθῇ, εἶπα γελῶν.

« — Ἄ! φίλε μου, ἐφώνησεν ὁ σκοπὸς κάμων στήμα μετ' τὴν χεῖρα, στάσου μίαν στιγμὴν τί γυρίζεις ὡσάν σβῆρος; » — Ὁ Κάσβις ἐστάθη τῷ ὄντι' ἐνόμιζε βέβαια ὅτι ἠθέλωμεν νὰ ἐλθῶμεν εἰς διαπραγματεύσεις μετ' αὐτόν. Ὁ στρατιώτης τὸν σκοπεύει, πυροβολεῖ, καὶ ἀποτυγχάνει' ὁ Κάσβις ἐσάκωσε τὸ ἄλογόν του εἰς τὰ ἐπίσθια ποδάρια καὶ ἐξέβη εἰς τὸ πλάγιον. Ἐσηκώθη εἰς τοὺς ἀναβολῆς, ἐκράγασε λέξεις, τινὰς εἰς τὴν γλώσσαν του καὶ ἀπειλήσας ἡμᾶς μετ' τὴν μᾶστιγα ἔγινεν ἄφαντος.

« — Πῶς δὲν ἐντρέπεσαι; εἶπα πρὸς τὸν σκοπὸν.

« — Ἐκλαμπρότατε, ἀπεκρίθη ὁ σκοπὸς, ὑπῆγε ἂ' ἀποθάνῃ ἀλλοῦ. . . Εἶναι κατηραμένη γενεά. . . ποτὲ δὲν σκοτώνεται μετ' ἀπὸ τὴν » Ἦν τέταρτον τῆς ὥρας μετὰ ταῦτα ὁ Πέσοριν ἐπανῆλθε ἀπὸ τὸ κινήγιον. Ἡ Λευκὴ ἐξέβη εἰς τὸν λαμὸν του χωρὶς νὰ ἐκφράσῃ κἀνὸν παράπονον καὶ χωρὶς νὰ τὸν μεμφθῇ διὰ τὴν μακρὰν ἀπουσίαν του. . . Ἐγὼ ὅμως ἤμην ἀγανακτημένος. « Πρὸ ὀλίγου, εἶπα, πρὸ ὀλίγου ὁ Κάσβις ἦτο ἐκεῖ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ ποταμοῦ καὶ τὸν ἐπυροβολήσαμεν. Πιστεύεις ὅτι θὰ παρέλθῃ πολὺς καιρὸς καὶ δὲν θὰ τὸν ἀπαντήσῃς. Αὐτοὶ οἱ ὀρεινοὶ εἶναι ἐκδικητικοί, καὶ δὲν σὲ φαίνεται ὅτι ἐμάντευσε ὅτι ἐβουήθησεν τὸν Ἀζάμαν; Πιστεύω ὅτι σήμερον ἀνεγνώρισεν τὴν Λευκὴν καὶ εἰζέουεις ὅτι τὴν ἠγάπα. » Ὁ Πέσοριν ἐσκέφθη πρὸς στιγμὴν καὶ ἀπήντησε. « Ναι, πρέπει νὰ φανώμεν πλέον προσεκτικοί' ἡ Λευκὴ δὲν θὰ ὑπάγῃ πλέον ἀπὸ σήμερον εἰς τὸ ὄχρωμα ».

Τὸ ἑσπέρας τὸν ἠμίλησα. Ἐβλεπα μετ' ἀπὸ τὴν μεγάλην του ἀλλαγὴν ὡς πρὸς τὴν ταλαίπωρον νέαν κόρην. Ἐπέρα ὀλοκλήρους ἡμέρας εἰς τὴν κινήγιον καὶ εἰς τὴν ἐπιστροφὴν μὲ τὴν ἔλεγε δύο θρωπευτικὰς λέξεις. Ἡ Λευκὴ ἡ ὁποία ἕως τότε ἦτο τόσον ἀνθηρὰ, ἐγένετο ἰσχνή, τὸ πρόσωπόν τῆς ἐμπαίνετο, τὰ μεγάλα τῆς ὀμμάτια ἔχονον τὴν ζωηρότητα των. Ὅταν τῇ ἔλεγα διατὶ ἀναστενάξει Λευκὴ; εἶσαι πολὺ μελαγχολικὴ. — Ὅχι. — Θέλεις τίποτε; — Ὅχι. — Ποθεῖς τοὺς γονεῖς σου; — Δὲν ἔχω πλέον. Ὀλοκλήρους ἡμέρας μόνον αὐτὰς τὰς λέξεις γὰρ ἢ ὄχι ἐπρόφερε.

Ὁ δὲ Πέσοριν ἀπεκρίθη εἰς τὰς παρατηρήσεις μου. « Ἄκουσε, Μάξιμε Μάξιμι, ἔχω ἐλεεινὸν χαρὰ κτήρα' δὲν εἰζέουρα ἂν τὸ σφάλμα ἦναι τοῦ Θεοῦ ἢ τῆς ἀκτροφῆς μου' ἀλλ' εἰζέουρα ὅτι εἶμαι πλέον δυστυχὴς ἐκείνων τῶν ὁποίων προξενῶ τὴν δυστυχίαν. Κακὴ παρηγορία! ἀλλὰ τί νὰ κάμω; Κατὰ τὴν πρώτην μου νεότητα, ὅταν ἀπηλλάχθην τῆς ἐπιτηρήσεως τοῦ πατρός μου, παρεδόθην εἰς ὅλας τὰς διὰ χρήμάτων ἡδονάς. Μετ' ὀλίγον τὰς ἐσχάθην. Ὑπῆγα εἰς τὸν κόσμον' ὁ κόσμος μετ' ἐξάρυσε καὶ αὐτός. Ἐτρέξα κατόπιν τῶν ὠραίων νεανίδων καὶ μετ' ἠγάπησαν' ἀλλ' ὁ ἔρωσ των μόνον τὴν φαντασίαν καὶ τὴν ματαιότητά μου ἐξῆψε' ἡ καρδία μου ἐμεινε ψυχρὰ καὶ κενή. Ἀνέγνωσα, ἐμελέτησα, ἀλλ' εἶδα ὅτι οὔτε ἡ δόξα οὔτε ἡ εὐτυχία ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην, διότι οἱ εὐτυχέστεροι ἄνθρωποι εἶναι ἀπίδευτοι. Ἡ δὲ δόξα δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο εἰμὴ ἐπιτυχία' μόνον ἐπιτηδείους χρειάζεται διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τις αὐτήν. Παρ' ὀλίγον ἀπέθνηκα ἀπὸ ἀηθίαν μετ' ἔστειλαν εἰς τὸν Καύκασον' ἀλλὰ γρήγορα συνείθισα εἰς τὸ στήριγμα τῶν κиракисκων σφαγῶν καὶ εἰς τὴν γειτονίαν τοῦ θανάτου, καὶ ἤμην ὀλίγον δυστυχέστερος ἢ πρότερον, διότι εἶχα σχεδὸν χάσει καὶ τὴν τελευταίαν μου ἐλπίδα. Ὅταν εἶδα τὴν Λευκὴν διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν οἰκίαν μου, ἔταν διὰ πρώτην φοράν κατεκάλυψα διὰ φιλημάτων τοὺς μαύρους βοστρύχους τῆς κεφαλῆς τῆς, κρατῶν αὐτὴν ἐπὶ τῶν γονάτων μου, ἐνόμισα ὁ μαρὸς! ὅτι ἦτο ἄγγελος ὑπὸ συμπαθητικῆς μίτρας σταλαῖς. . . ἀλλ' ἠπατήθην. Ὁ ἔρωσ ἀγρίας ἐλίγην μόνον καλλίτερος εἶναι τοῦ τῶν μεγάλων κυριῶν. Ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ εἰλικρινεὶα ἐκείνης μετ' ἐβάρυνον τὴν ἀγαπῶν. . . ἂν θέλῃς. . . τὴν εὐγνωμονῶ πολὺ διὰ μερικὰς ἀρκετὰ γλυκεῖας στιγμὰς, τὰς ἐποίεις ἐπέρασα μετ' αὐτήν' δίδω τὴν ζωὴν μου ὑπὲρ αὐτῆς, ἀλλὰ τὴν βαρύνουμαι. . . εἶμαι ἢ βλάξ ἢ θῆλιος ἄνθρωπος, καὶ ἐγὼ δὲν εἰζέουρα παῖον ἐκ τῶν δύο' ἀλλὰ τοῦτο μόνον γνωρίζω, ὅτι εἶμαι ἄξιος οἴκτου, ἡ ψυχὴ μου διεφθάρη ὑπὸ τοῦ κόσμου, ἡ φαντασία μου εἶναι ἀνήσυχος ἡ καρδία μου ἀκόρεστος' ὅλα τὰ συνειθίζω, καὶ ἡ ζωὴ μου καταντᾷ μάλλον ἐπὶ μάλλον κενὴ εἰς μόνον τρόπον μετ' ἐμὴν' τὸ ταξίδιον καὶ εὐθὺς ὡς τοῦτο γίνῃ θανάτῳ θ' ἀναχωρήσω, ὄχι εἰς τὴν Εὐρώπην, ὁ Θεὸς φυλάξῃ! . . . Ὁ ἄπαγο εἰς τὴν Ἀμερικὴν, εἰς τὴν Ἀραβίαν, εἰς τὰς Ἰνδίας, καὶ βεβαίως θὰ ἀποθάνω κἀπου. » Μετ' ὀμίλησε πολλὴν ὥραν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, καὶ οἱ λόγοι του ἐνεχαράχθησαν εἰς τὴν μνήμην μου, διότι ἦτο ἡ πρώτη φορά, καὶ ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ καὶ ἡ τελευταία, κατὰ τὴν ὁποίαν ἦκουα ἄνδρα εἰκουσιέντε ἐτῶν ἐμιλοῦντα οὕτω πως.

« Εἰπέτε με, σὲ; παρακλήθ, σὲ; ὁ ὁποῖος ἦθε

ἐσχάτως εἰς τὸν κόσμον, ὅλοι οἱ νέοι εἶναι τοιοῦτοι; » Τῷ ἀπεκρίθη ὅτι ὑπάρχουσι πολλοὶ ἄνθρωποι ὁμιλοῦντες οὕτω καὶ ὅτι μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχουσι τινες; πιστεύοντες ὅτι λέγουσι' ὅτι δὲ ὁ κόσμος ἀρῶ ἤρχησε καθὼς ὅλοι οἱ συρμὸι εἰς τὰς ὑψηλὰς τάξεις τῆς κοινωνίας, κατέβη πλέον εἰς τὰς τὰς κατωτάτας' ὅτι καὶ εἰς αὐτὰς τὰς κατωτάτας ὁ συρμὸς δὲν εἶναι πλέον κελὸς, καὶ ἔτι τὴν σήμερον ὅσοι κατατρώγονται ὑπὸ τῆς ἀηθίας ἀγωνίζονται νὰ κρύψωσι τὴν δυστυχίαν αὐτὴν ὡς ἐλάττωμα.

Ὁ λοχαγὸς δὲν ἐνόησε πολὺ, πολὺ τὰς λεπτολογίας μου, κινήσας δὲ τὴν κεφαλὴν καὶ μειδιᾶσας εἶπεν.

« Οἱ Γάλλοι βέβαια ἔφεραν αὐτὸν τὸν συρμὸν τοῦ βαρύνεσθαι; »

« Ὅχι' οἱ ἄγγλοι. »

« Ἄ! Ἄ! ἀπεκρίθη διὰ τοῦτο εἶναι τόσω μέθυσοι. » Ἐνθυμήθην ἀκουσίως κυρίαν τιὰ τῆς Μόσχας βεβαίως ὅτι ὁ Βῆρον δὲν ἦτο ἄλλο παρὰ μέθυσοις. Ἄλλως τε ἡ παρατήρησις τοῦ λοχαγοῦ ἐξηγεῖτο εὐκόλως διότι ὅπως ἐμπόδιση τὸν ἑαυτὸν του νὰ πίνῃ, ἐπροσπάθει νὰ τὸν πείσῃ ὅτι ὅλα τὰ δυστυχήματα προέρχονται ἀπὸ τὴν μέθην.

« Ὁ Κάσβις δὲν ἀνεφάνη πλέον' ἤμην ὅμως πεπεισμένος ὅτι δὲν ἤλθε χωρὶς σκοπὸν, καὶ ὅτι πονηρὰ πράγματα διαλογίζετο. Μίαν ἡμέραν ὁ Πέσοριν μετ' ἐπαρέκαλει νὰ ὑπάγω μετ' αὐτοῦ νὰ κυναγήσωμεν ἀγριοχοίρους' ἠνθῆθην τὸ κατ' ἀρχὰς, ἀλλ' ἐπέμεινε καὶ ἐπέισθην. Ἀνεχωρήσαμεν ἀκολουθούμενοι ὑπὸ πέντε στρατιωτῶν' μέχρι δὲ τῆς δεκάτης ὥρας εἰς μάτην ἐσκαλισάμεν τοὺς θάμνους καὶ τὰ καλάμι. Πῦλα νὰ ἐπιστρέψω, ἀλλὰ τὸν Γρηγόριον Ἀλεξάνδροβις κατέλαβε πείσμα, καὶ δὲν ἤθελε νὰ ἐπανέλθῃ χωρὶς κινήγιον. Τέλος ἀνεκαλύψαμεν καὶ ἀπετύχαμεν τὸν κατηραμένον ἀγριοχοῖρον, κρυφθέντα εἰς τὸν καλαμῶνα. Ἀνακτιθέντες δὲ ὀλίγον, ἐστρέψαμεν πρὸς τὸ φρούριον.

« Ἐβραδίσαμεν ὁ εἰς παρὰ τὸν ἄλλον, χωρὶς νὰ λέγωμεν λέξιν' καὶ ἀφήσαντες τὰ ἄλογά μας νὰ περιπατοῦν μετ' τὴν ἡσυχίαν των' ὀλίγοι μόνον θάμνοι ἀπεχώριζον ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ φρουρίου, ὅτε ἠκούσαμεν ἐκπυροσφύτησιν' ἐκυττάσαμεν ὁ εἰς τὸν ἄλλον. . . μίξ δὲ καὶ ἡ αὐτὴ ὑπόψια μᾶς κατέλαβε' τρέχομεν πρὸς τὸ μέρος ὅθεν ἐπυροβόλησαν, καὶ βλέπομεν τοὺς στρατιώτας' ἡμῶν συνθηροισμένους ἐπὶ τοῦ ὄχρωματος, ἕνα δὲ ἵππεα τρέχοντα ἀπὸ βυτῆρος εἰς τὴν πεδιάδα καὶ φέροντα ἐμπροσθέν του πρᾶγμα τι λευκόν. Ὁ Γρηγόριος Ἀλεξάνδροβις ὀξυδερκής ὡς οἱ Κιρκάσιοι, ἔδραξε τὸ ὄπλον του καὶ ὤρμησεν εἰς κατὰδιώξιν του. Ἐγὼ δὲ τὸν ἠκολούθησα.

« Ἐπειδὴ τὸ κινήγιον δὲν ὑπῆρξεν ἐπιτυχές, τὰ ἄλογα δὲν ἦσαν κουρασμένα' συνέτευνον μετὰ θαν-

μασίας ταχύτητος τὸ διάστημα καὶ ἀδιακόπως ἐπλησιάζαμεν. Τέλος ἀνεγνώρισα τὸν Κάσβις, ἀλλὰ δὲν διέκρινα ἀκόμη τί ἐκράτει ἐμπροσθέν του' κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν στιγμὴν φθάσας τὸν Πέσοριν ἐφώνησα « εἶναι ὁ Κάσβις; »! Μετ' ἐκίταξες, ἐκυσε τὴν κεφαλὴν καὶ ἐμᾶστισε τὸν ἵππον του.

« Ὅσας δὲ προσπαθείας καὶ ἂν κατέβαλεν ὁ Κάσβις, τὸν ἐπλησιάζαμεν ὅμως ἐπαισιθιτῶς. Πῆγε κενὸν ἄλογον ἢ κουρασμένον. Πρέπει κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν νὰ ἐνθυμήθῃ τὸν Καρακίζην. . . Ἀπείχομεν μὲν βολὴν πυροβόλου, ὁ δὲ Πέσοριν, καὶ τοὶ καλπαζῶν, τὸν ἐσκόπευσαν. « Μὴ πυροβολῆς, ἐφώνησα, οἱ κονόμησε τὴν πυρίτιδα, θὰ τὸν φθάσωμεν χωρὶς αὐτό. » Ἄλλ' ὁ νεανίας ἐξήπτετο ἀκαίριος. — Πυροβολεῖ καὶ θραύει ἕνα τῶν ἐπισθίων ποδῶν τοῦ ἵππου, ὅστις μετὰ τινὰ βήματα θυμοῦται καὶ γονατίζει. Ὁ Κάσβις πηδᾷ κάτω, καὶ τότε εἶδομεν τὸ φορτίον τὸ ὁποῖον εἶχεν εἰς τὰς χεῖρας, ἦτο γυνή. . . ἦτο ἡ Λευκὴ.

« Ἐφώνησε πρὸς ἡμᾶς λέξεις τινὰς εἰς τὴν γλώσσαν του, καὶ ὕψωσε τὸ ἐγχειρίδιόν του ὑπεράνω αὐτῆς. . . δὲν ἦτο πλέον ὥρα διαταγμοῦ' ἐπυροβόλησα καὶ ἐγὼ καὶ τὸν ἐπέτυχα, νομίζω, εἰς τὸν ὄμον' διότι ἐχρηθίωσα ἐξάφνης τὴν χεῖρά του. Ἄφου διελύθη ὁ κενός, τὸ μὲν πληγωμένον ἄλογον ἐκείτο κατὰ γῆς, παρ' αὐτὸ δὲ ἦτο ἐξηπλωμένη ἡ Λευκὴ ὁ δὲ Κάσβις ῥίψας τὸ ὄπλον του ἀνέβη ὡς γαλῆ εἰς τοὺς βράχους καὶ μεταξὺ τῶν θάμνων. Κἄτι εἶδα ἐάν εἶχα γεμισμένον ὄπλον διὰ νὰ τὸν κατὰβάσω ἀπ' ἐκεῖ. Ὁ κενόκοπος! ἐάν τοῦλάχιστον τὴν ἐκτύπα εἰς τὴν καρδίαν' ἀλλ' ὄχι, τὴν ἐκτύπησεν εἰς τὴν βᾶχιν, τὸ δολιότερον τῶν κτυπημάτων! . . . ἡ ταλαίπωρος Λευκὴ ἐκείτο ἀνίσθητος. Ἐξεσχίσσαμεν τὸ ἐνδυμᾶ τῆς καὶ ἐδέσαμεν τὴν πληγὴν' ὁ δὲ Πέσοριν κατεκάλυπτε δι' ἀνωρελῶν φιλημάτων τὰ παγωμένα χεῖλη τῆς. Ἴππευσα καὶ τὴν παρέδωκα εἰς αὐτὸν ἐπιμελῶς' τὴν περιέπτυξε διὰ τοῦ ἐνὸς βραχιόνων του καὶ ἀνεχωρήσαμεν. Μετὰ τινὰς στιγμὰς σιωπηλῆς πορείας, ὁ Πέσοριν μετ' εἶπε. « Ἄκουσε, Μάξιμε Μάξιμι, ἂν πηγαίνωμεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, δὲν θὰ τὴν φέρωμεν ζωντανὴν εἰς τὸ φρούριον ». Ἐλεγον ἀλήθειαν, ὅθεν ἠρῆσαμεν νὰ καλπαζώμεν. Λαθὲ καὶ στρατιώται ὅλοι μᾶς ἀνέμενον παρὰ τὰς πύλας' μετεφέραμεν τὴν πληγωμένην εἰς τοῦ Πέσοριν καὶ ἐκαλέσαμεν τὸν ἰατρὸν, ὅστις, καὶ τοὶ μεθυσμένοι, ἤλθον ὅμως καὶ ἐξετάσας τὴν πληγὴν ἀπεφάνθη ὅτι ἡ ἀσθενὴς δὲν θὰ ἐπέρα τὴν ἡμέραν. Ἀλλὰ κατὰ τοῦτο ἠπατάτο.

« Ἰατρὸς ἡ λυπὸν; εἶπον πρὸς τὸν λοχαγὸν μετ' κίνημα χαρᾶς.

« Ὅχι ἀπεκρίθη' καὶ ὅμως ὁ ἰατρὸς ἠπατήθη, διότι ἐξῆσεν ἀκόμη δύο ἡμέρας.

— Αλλά πώς τὴν ἔρπασεν ὁ Κάσβις;

— Ἴδού' παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ Πέσοριν, ἐκείνη ἐξῆλθε τοῦ φρουρίου καὶ ὑπέγηε πλησίον τοῦ ποταμοῦ. Ἦτο πολὺ ζέστη, καὶ καθήσασα ἐπὶ πέτρας ἐκοίμασε τοὺς πόδας τῆς εἰς τὰ ὕδατα. Ὁ Κάσβις εἰσδύσας πλησίον τῆς, ὄρμησε, τῆς ἔκλεισε τὸ στόμα μετὰ τὴν χειρὰ του, τὴν ἔσυρεν εἰς τοὺς ὕδατους, τὴν ἀνεβίβασεν εἰς τὸν ἔσπον του καὶ ἔφυγεν. Ἐκείνη ὄμως κατόρθωσε νὰ φωνάξῃ· οἱ στρατιῶται συνέδραμον ἐπὶ τοῦ ὄχυράματος, ἐπυροβόλησαν καὶ ἀπέτυχαν· τότε ἐφθάσαμεν.

— Αλλά διὰ τί ὁ Κάσβις ἤθελε νὰ τὴν ἀρπάξῃ;

— Οἱ Κιρκάσιοι κλέπτουσι πᾶν τὸ κακῶς φυλακτιζόμενον· ἄλλως τε τῷ ἦρσε.

— Καὶ ἀπέθανεν ἐκείνη;

— Ἀπέθανεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ὑπέφερε καὶ ἡμεῖς ἐτυράννησε πολὺ. Περὶ τὰς δέκα τῆς νυκτὸς ἀνέλαβε τὰς αἰσθήσεις τῆς· εἶμεθα πλησίον τῆς κλίνης τῆς ἅμα ὡς δὲ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς, ἐκάλεισε τὸν Πέσοριν. « Εἶμαι ἐδῶ πλησίον σου, ἄγγελέ μου » εἶπεν αὐτὴ λαμβάνων τὴν χειρὰ τῆς· « Ὁ ἀποθάνω » ὑπέλαθεν ἐκείνη. Ἐπροσπαθήσαμεν νὰ τὴν παραγορήσωμεν καὶ εἶπαμεν ὅτι ὁ ἰατρός ὑπέσχετο νὰ τὴν ἰατρύσῃ. Ἐκείνη ὅμως ἀνένευσε καὶ ἐστράφη πρὸς τὸν τοίχον ἀὲν ἤθελε γὰ ἀποθάνῃ.

« Ὀλον τὴν νόκτα παρεφρόνει' ἡ κεφαλὴ τῆς ἔκαιε καὶ τὸ σῶμά τῆς ἐταράσσετο ὑπὸ τοῦ βίγους τοῦ πυρετοῦ· ὀμίλει περὶ τοῦ πατρὸς τῆς, περὶ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς, ἤθελε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰ ὄρη τῆς πατρίδος τῆς. Ὀμίλει δὲ καὶ περὶ τοῦ Πέσοριν, ἀποδίδουσα εἰς αὐτὸν τρυφερώτατα ὀνόματα, καὶ μεμφομένη αὐτὸν ὅτι ἔπυρε νὰ τὴν ἀρπάξῃ.

« Ἐκείνος δὲ στηρίζων εἰς τὴν χεῖρα τὴν κεφαλὴν του ἤκουε τὴν λευκὴν σιωπὴν· Ὀλον τὴν νόκτα δὲν ἔχουσε δάκρυον· δὲν εἰζέυρει ἂν δὲν εἰμύρει νὰ κλαύσῃ ἢ ἂν ἦτο τύπον ἐγκρατῆς τοῦ ἐκαστοῦ του· ἀλλὰ ποτὲ δὲν εἶδεν λυπηρότερον θέαμα.

« Πρὸς τὸ πρῶν, ὁ παραλογισμὸς ἔπυρε· ἐκείνη δὲ κατήντησε εἰς τοσαύτην ἀδυναμίαν ὠχρότητα καὶ ἀκηνησίαν, ὥστε ἀμφεβάλλομεν ἂν ἔξῃ ἀκόμη. Ἀλλ' ἀνέλαβε μερικὴς δυνάμεις καὶ ἤρχησε νὰ ὀμιλῇ. Περὶ τίνας; . . . Ἀὲν ἢ τὴ μαντεύσαστε ποτέ. Τοιοῦται ἰδέαι μόνον εἰς ἀποθησαυκίαν τὸν νοῦν δύνανται νὰ ἔλθουν . . . Ἐλυπεῖτο διότι δὲν ἦτο χριστιανὴ, διότι ἡ ψυχὴ τῆς δὲν θὰ ἀπῆντα ποτὲ τὴν τοῦ Γρηγορίου εἰς τὸν ἄλλον κόσμον καὶ διότι ἐκεῖνος θὰ ἤγάπα ἄλλην γυναῖκα εἰς τὸν παράδεισον. Μὲ ἤλθεν εἰς τὸν νοῦν νὰ τὴν βραβιάσω τῇ τὸ ἐπρότερον καὶ μετ' ἐκείνην ἐπὶ πολὺ τεταραγμένη καὶ μὴ δυναμένη νὰ προφέρῃ λέξιν, ἔπειτα τέλος μετ' εἶπεν ὅτι ὁ ἀποθάνῃ εἰς τὴν πίστιν τῶν προγόνων τῆς. Ἡ ἡμέρα παρήλθε καὶ ὀμιλοῦν ὅτι ποτὲ δὲν εἶδεν ἀνθρώπον νὰ ἀλλάξῃ τύπον

εἰς τὸσον ὀλίγον καιρὸν· αἱ παρειαὶ τῆς συνέτάλησαν, αἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ἔγειναν ἀκόμη μεγαλύτεροι, τὰ χεῖλη τῆς ἔκαιον καὶ τὸσον ἐθιρμαίνετο ἐσωτερικῶς, ὥστε ἐνόμιζεν ὅτι εἶχε πυρομένον σιδῆρον εἰς τὸ στήθος.

« Ἀὲν ἀπεμακρύνθημεν διόλου ἀπὸ τὸ κρεβάτιόν τῆς καὶ νέα νύξ ἤρχησε. Ὑπέφερε πολὺ καὶ παρεπονείτο· ἔπειτα εὐθὺς ὡς οἱ πόνοι καταπραίνοντο, ἐνεθάξονε τὸν Γρηγόριον καὶ ἐπροσπάθει νὰ τὴν πείσῃ, κρατοῦσα καὶ καταφιλοῦσα τὰς χεῖρας του, νὰ ὑπάγῃ ὀλίγον ν' ἀναπαυθῇ. Πρὸς τὸ πρῶν ἤρχησε νὰ αἰσθάνεται τὴν ἀγωνίαν. Ὁ ἐπίδησμος τῆς πληγῆς ἐξετοπίσθη καὶ τὸ αἷμα ἤρχησε πάλιν νὰ τρέχῃ. Ἀπ' οὗ τὸ διώρωσα πάλιν καὶ ἠσούχασεν ὀλίγον, ἐξήτης νὰ ἀσπασθῇ τὸν Πέσοριν. Αὐτὸς δὲ ἐγονάτισε παρὰ τὴν κλίνην τῆς, ἀνεσήκωσε τὴν κεφαλὴν τῆς καὶ κεντάλυψε μετὰ φιλήματα τὰ ψυχρά τῆς χεῖλη· καὶ ἐκείνη δὲ τὸν ἔσφιγγε διὰ τῶν τρεμουσῶν χειρῶν τῆς εἰς τὰ στήθος τῆς, ὡς ἂν ἤθελε νὰ τῷ δάσῃ τὴν ψυχὴν τῆς διὰ τοῦ τελευταίου τούτου φιλήματος.

« Καλὰ ἔκαμε καὶ ἀπέθανε . . . Τί θὰ ἐγένετο ἐὰν ὁ Πέσοριν τὴν ἐγκατέλειπε; . . . Καὶ θὰ τὴν ἄψιν γρήγορα ἢ ἀργά.

« Τὴν ἐπιούσαν τὸ πρῶν ἦτο ἡσυχος καὶ ὑπάκουος, ἂν καὶ ὁ ἰατρός τὴν ἐτυράννει πολὺ μετὰ τὰ δεισιματὰ καὶ τὰ ἰατρικά του. « Σὲ ἱετεύω, τῷ ἔλεγα, μὰς ἐβεβαίωσες σὺ αὐτὸς ὅτι ὁ ἀποθάνῃ, διὰ τί λοιπὸν τὴν τυραννεῖς μετὰ τὰ ἰατρικά σου;— Εἶναι ἀναγκαῖον, Μάξιμε Μάξιμι, διὰ νὰ ἔχω τὴν συνειδήσιν ἡσυχον.» Ὡς τῆς Ουαυμασίας συνειδήσεως! . . .

Μετὰ μεσημέριαν ἤρχησε νὰ ὑποφέρῃ δίψαν. Ἀνοίξαμεν τὸ παράθυρον καὶ εὐθέσμεν πάγον περὶ τὴν κλίνην, ἀλλ' εἰς μάτην· εἰζέυρα ὅτι ἡ ἀνυπόφορος αὐτὴ δίψα ἦτο τὸ σημεῖον προσεχούς τέλους καὶ τὸ εἶπα εἰς τὸν Πέσοριν. « Νερὸν! νερὸν! » ἐκραύγασεν ἐν ταυτῷ αὐτῇ μετὰ φωνὴν βραγγώδη καὶ ἀνασκηοθεῖσα. Ἐκείνος δὲ ἔγινεν ὠχρὸς ὡς τὸ κηρίον, ἤρπαξεν ἐν ποτήριον, τὸ ἐγέμισε καὶ τῇ τὸ εἶδωκεν. Ἰγὼν δὲ κρύψας τοὺς ὀφθαλμούς, εἰς τὴν χεῖρά μου ἤρχησε μίαν προσευχὴν. . . δὲν εἰζέυρει πλέον ποῖαν. Εἶδα πολλοὺς ἀπυθνήσκοντας εἰς τὸ νοσοκομεῖον εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, ἀλλὰ δὲν εἶναι διόλου τὸ αὐτὸ πρᾶγμα. Ἐκείνο δὲ μάλιστα τὸ ἔπειον μετ' ἐλύπησε πολὺ, εἶναι ὅτι δὲν μετ' ἐνθυμήθη διόλου πρὶν ἀποθάνῃ. Ἀλλὰ καὶ τί εἶμαι διὰ νὰ μετ' ἐνθυμήθῃ τις εἰς τὴν ὥραν τοῦ θανάτου;

« Ὀλίγα λεπτὰ ἀφού ἔπει τὸ νερὸν αὐτὸ τὸ ὁποῖον τὴν ὠφέλησε, ἐξεψύχασε. Ἰδιόγησα ἔξω τοῦ δωματίου τὸν Πέσοριν καὶ ὑπήχην εἰς τὸ ὄχημα, ὅπου ἐπεριπατήσαμεν ὁ εἰς παρὰ τὸν ἄλλον· τὸ πρῶτον του εἶχεν ἀσήμαντον ἔκφρασιν, καὶ ἠγανάκτησα διὰ τοῦτο· διότι εἰς τὴν θέσιν του ἡ λύπη

ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΝ ΚΟΠΕΝΑΓΗ

Β. Ἐταιρίαι τῶν Ἀρχαιολόγων τῆς Ἀρκτου.

Ὡς μετ' ἐσκότονε. Μετὰ πολλοὺς γύρους ἐκάθησεν εἰς τὴν σκιάν καὶ ἤρχησε νὰ ζωγραφῇ μετὰ τὴν ῥάβδον του εἰς τὴν ἄμμον. Ἠθέλησα μάλλον διὰ τὴν ἐθιμοταξίαν νὰ προσπαθῶ νὰ τὸν παραγορήσω ἀλλὰ μὴδὲς ἤρχησα καὶ ἐγείρας τὴν κεφαλὴν ἤρχησε νὰ γελά . . . Ἐφριλιάσα καθ' ὅλον μου τὸ σῶμα ἰδὼν αὐτὸν τὸν γέλωτα. . . Ἰπήγα νὰ εἰπῶ νὰ ἐτοιμάσουν τὸν λάκκον περιτύλιξα τὸ νεκροκρέβατον μετὰ κομμάτιον μαύρου μεταξωτοῦ τὸ ὅποιον εἶχα, καὶ τὸ ἐστόλισα μετὰ σιρῆτια ἀργυρᾶ τὰ ὅποια ὁ Πέσοριν εἶχεν ἀγοράσει δι' ἐκείνην.

« Τὴν ἐπιούσαν ἐνωρὶς τὴν ἐθάψαμεν ἔξω τοῦ φρουρίου παρὰ τὸν ποταμὸν, ὀλίγα βήματα μακρὰν τοῦ μέρους ὅπου ἐκάθησε διὰ τελευταίαν φορὰν καὶ θάμνοι σουρβίθς καὶ λευκῆς ἀκακίης ἐφύτρωσαν περὶ τὸν τάφον τῆς.

— Ὁ δὲ Πέσοριν; ἠρώτησα.

— Ὁ Πέσοριν ἔμεινεν ἀδιάθετος πολὺν καιρὸν. . . Ἐγένετο ἰσχνός· ἀλλὰ ποτὲ δὲν ὀμιλοῦμεν περὶ τῆς λευκῆς· ἔβλεπα ὅτι τὸν ἐδυσχερῆσαι διὰ τὴν λοιπὴν νὰ ὀμιλήσω περὶ αὐτοῦ τοῦ ἀντικειμένου; Ἐρεῖς μὴν μετὰ ταῦτα ἐστάλη εἰς φρουρὰν εἰς . . . καὶ κατέλιπε τὴν Γεωργίαν. Ἐκτοτε δὲν ἀπηντήθημεν πλέον. Κἄποιος μετ' εἶπε πρὸ ὀλίγου ὅτι ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρωσίαν· ἀλλὰ δὲν ἔγινε μνεία τούτου εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ σώματος. Ἄλλως τε τὰ νέα μὰς φθάνουσι τὸσον ἀργά . . .

Καὶ ὁ λοχαγὸς ἤρχησε μακρὰν ὀμιλίαν περὶ τοῦ δυσχερῆστου τοῦ νὰ μανθάνῃ τις τὰ νέα ἐν ἔτος ἀπ' οὗ πάσσωσι νὰ ἦναι πλέον νέα. Βαβαίως ἔλεγεν αὐτὰ διὰ νὰ ἐπιβάλῃ σιγὴν εἰς τὰς ἀναμνήσεις του. Ἀὲν τὸν δέχοφα, ἀλλὰ καὶ δὲν τὸν ἤκουσα.

Ἡ κατὰ γὰρ εἶχε πύσει καὶ ὁ οὐρανὸς ἐπανελάβε τὴν πρῶτην αἰθιρότητα. Ὅθεν ἀνεχωρήσαμεν. Καθ' ἔδην ἔμους ἐπανεφέρα ἀνοσιῶς τὴν ὀμιλίαν εἰς τὴν λευκὴν καὶ τὸν Πέσοριν.

« Καὶ δὲν εἰζέυρετε τί ἔγεινεν ὁ Κάσβις; ἠρώτησα.

— Ὁ Κάσβις! Τῇ ἀληθείᾳ δὲν εἰζέυρει . . . Ἠκουσα, ὅτι εἰς τὴν δεξιάν μας πτέρυγα, εἰς τοὺς Χαψίγγους ὑπάρχει κἄποιος Κάσβις, ἀνθρώπος πολυμήκης ὅστις περιπατεῖ ἐρυθρὰ ἐνδεδυμένος καὶ βήματι βραδεῖ, ἐκτιθέμενος εἰς τὰς βολὰς ἡμῶν καὶ χαιρετῶν εὐγενέστατα δασαῖς σφαίρα σφίγγει παρ' αὐτόν. Ἀλλ' ἴσως δὲ εἶναι ὁ ἴδιος.

Εἰς Κόβιον ἀπεχωρήσθη ἀπὸ τοῦ Μάξιμου Μάξιμι· ἐγὼ ὑπέγηκα διὰ τῆς ταχυδρομικῆς ἀμάξης καὶ αὐτὸς ἦτο παρὰ πολὺ φορτωμένος, ὥστε δὲν ἔδυνήθη νὰ μὰς ἀκολουθήσῃ. Ἀὲν ἠλπίζομεν νὰ ἐξαναβίωμεν ἀλλήλους, καὶ ὅμως ἄλλως ἔδοξε τῇ τύχῃ· καὶ τοῦτο θέλω διηγῆσθαι, ἂν τὸ ἐπιτρέψετε, εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον.

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΛΕΥΚΗΣ.

Κατὰ τὴν 23 λήξαντος Μαΐου συνεκροτήθη ἐν τοῖς τοῦ Χριστιανοβούργου ἀνακτόροις ἡ γενικὴ ἐπέτειος συνεδρίασις τῆς ἐντίμου ταύτης Ἐταιρίας, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῆς Α. Μ. τοῦ φιλομούσου καὶ σεβαστοῦ βασιλέως τῆς Δανίας ΦΡΕΔΕΡΙΚΟΥ τοῦ Ζ'. Ἀρξαμένης τῆς συνεδριάσεως ἐξέτεσεν, ὁ πολυμαθὴς Γραμματεὺς ὁ καὶ Σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας Κ. Κάρολος Ράφνος· διὰ καταλλήλου λογιδρίου τὰς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ λήξαντος ἔτους πράξεις τῆς Ἐταιρίας, παρουσιάσας συγχρόνως τὰς παρ' αὐτῆς κατὰ τὴν μνησθεῖσαν ἐποχὴν διεκπεραιωθείσας ἐκδόσεις διαφόρων ἀξιολόγων συγγραμμάτων· ἴδον, τὸν μὲν ἓνα τῶν χρονικῶν τῆς Ἐταιρίας, ἐμπεριέχοντα τὰς κατὰ τὸ 1859 ἔτος ὑποβληθείσας τῇ Ἐταιρίᾳ διατριβὰς· καὶ τὸν ἕτερον ἐκ τῶν διατριβῶν τῶν Ἀρχαιολόγων τῆς Ἀρκτου, ἐν ᾧ ἐμπεριέχονται αἱ ὑπὸ ξένων λόγων συνταχθεῖσαι διατριβὰι κατὰ τὸ ἔτος 1860· ἐπὶ δὲ αἱ ἐκδόσεις περὶ τῶν γενικῶν ἐπετελιῶν τῆς Ἐταιρίας συνεδριάσεων ἀπὸ τοῦ ἔτους 1851 μέχρι τοῦ 1861. Ἐμπεριέχονται πρὸς δὲ καὶ διεξοδικαὶ τινες διατριβὰι περὶ διαφόρων ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων, ὡς π.γ. ἡ περὶ Προδύμων τῶν Γιγάντων ἀξιολόγος διατριβὴ τοῦ Μεγαλειοτάτου καὶ φιλομούσου βασιλέως τῆς Δανίας Φρεδερίκου τοῦ Ζ'. Ἡ δὲ τὴν μετὰφρασιν εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς φωνὴν ἐξέδοτο ἡδὴ ἡ Πεννθώρα.

Ἀκολούθως ὁ σεβαστὸς Πρόεδρος, ὁ καὶ φιλομούσος βασιλεὺς, εὐνηρεστήθη ν' ἀναθέσῃ τῷ ὑποπροέδρῳ Κ. Οὐγενέρῳ, τῷ καὶ σοφῷ τῆς Δανίας Ἀρχαιοφύλακι καὶ ἱστοριογράφῳ, τὴν φροντίδα τῆς ἐκδόσεως περιγραφῆς τῶν τάφων καὶ ἄλλων ἀρχαιοτήτων ἀνακαλυφθεισῶν ἐν Ἑλλάδι τῆς Ἰουλιανδίας κατὰ τὰς ἐνεργηθείσας ἀνασκαφὰς ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ τούτου τοῦ τρισεβαστοῦ Προέδρου καὶ βασιλέως.

Ὁ δὲ Βραδῆνος Κ. Λουκᾶς Π. Βρόττον λαβὼν τὸν λόγον διηγορήσθη ὅτι οἱ αὐτῷ καλούμενοι Προδύμοι γιγάντων ἐρησιέμευσαν κατ' ἀρχὰς τῆς κατασκευῆς αὐτῶν ἀντὶ οἰκημάτων, καὶ μόνον εἰς μεταγενεστέρων τινὰ ἐποχὴν πρὸς ἐνταφιασμὸν τῶν νεκρῶν ἀντὶ τάφων. Ἐπαναλαβὼν δὲ τὸν λόγον ἡ Α. Μ. ὁ φιλόμουσος Πρόεδρος περιέγραψεν ἐν ὀλίγοις τοὺς τάφους καὶ ἄλλας ἀρχαιότητας ἀνακαλυφθείσας ἐσχάτως ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ριγκιουβίγγης τῆς Ἰουλιανδίας· εἶτα ἐπαρουσίασε διάφορα ἀρχαῖα ἀντικείμενα ἐκ τῶν ἀρτι ἐνακταθέντων ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ.

Ἰπεβλήθησαν μετὰ ταῦτα τῇ σοφῇ δημογύρῃ τὰ ὑπὸ διαφόρων λόγων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους

δωρηθέντα τῇ ἑταιρίᾳ πονήματα, ἐν οἷς καὶ ἡ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς φωνὴν μεταφράσις τῆς ἀξιολόγου διατριπῆς περὶ *Προθύμων γιγάντων* τοῦ Μεγαλειοτάτου καὶ φιλομούσου βασιλέως τῆς Δανίας Φρεδερίκου τοῦ Ζ', ὡς καὶ τὸ περὶ γλωσσῶν πόνημα τοῦ φιλομούσου Πρίγκηπος καὶ Γερουσιαστοῦ τῆς Γαλλίας Α. Α. Ποναπάρτου. Ἦν ἡ ἑταιρία ἐπαξίως κατέταξε μεταξὺ τῶν ἰδρυτῶν αὐτῆς.

Οὗτος ἡ συνεδρίασις διελύθη μετὰ ζηροτάτων ζητοκραυγῶν ὑπὲρ τῆς Α. Μ. τοῦ σεβαστοῦ Προέδρου αὐτῆς, τοῦ καὶ βασιλέως τῆς Δανίας Φρεδερίκου τοῦ Ζ'.

I. ΔΕ-ΚΙΓΛΛΛΛΣ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Ἱστορία τοῦ 10' αἰῶνος μετὰ τὰς ἐν Βιέννῃ συνθήκας ὑπὸ Γ. Γ. Γερβίνου τόμ. ε' καὶ ς'.

Ἱστορία τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἀναγειρήσεως τῆς Ἑλ. Λίδος.

—οοο—

Ὅσον ἀπλή καὶ ἀφελῆς ἐκ πρώτης ἐπόψεως φαίνεται ἡ ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, τοσοῦτον σπουδαιότερα καὶ συντόνου μελέτης ἀξία παρίσταται εἰς τὸν ἐγκύπτοντα τῇ σπουδῇ ταύτῃ. Ἡ ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως δὲν παρέχει ἡμῖν τὸ ἀπλοῦν καὶ ἐνικαχὺ ἐπαγωγῶν θέημα τῆς ἰσχυροῦς, ἢ καὶ μικρὸν τι ἐτέρωθεν ἀπολειπομένης πάλης δύο ἐθνικοτήτων, ἀλλὰ τὸ μοναδικὸν παράδειγμα τῆς ἀναγεννήσεως καὶ ἀναστάσεως τοῦ ἐπὶ τέσσαρας ὀλοκλήρους αἰῶνας ἐκ τῆς σκηνῆς τῆς ἱστορίας ἐκλιπνόντος Ἑλληνισμοῦ. Τὸν δὲ ἀγῶνα τοῦτον δὲν ἐπεχείρησε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, ἀφοῦ πρῶτον τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ἀκριβῶς κατεμέτρησε, καὶ εἶδεν αὐτὰς ἰκανὰς ὅπως συντρίψωσι τὸν ἐπ' αὐτοῦ βαρὺν καὶ δυσφύρητον τῆς δουλείας ζυγὸν, ἀλλ' εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἕνα ἐν αὐτῷ ἠσθάνθη τὸν ἐναπομείναντα σπινθῆρα τῆς ἐλευθερίας ἀναπλεγόμενον ἠγέρθη κατὰ τῆς τυρρανίδος πρὸς ἄνισον θαρσύναν ἀποδοῦν πάλιν, καὶ τὰς ἐπ' αὐτοῦ ἐπικρατούμενας βαρείας ἀλύσεις συνέτριψε. Δύο τινὰ θεωροῦμεν ὡς αἴτια τῆς τοιαύτης ἀποτόλμου καὶ βίφοκινδύνου συνάμα τῶν Ἑλλήνων μεταβάσεως ἀπὸ τῆς δουλείας εἰς τὴν ἐλευθερίαν, πρῶτον μὲν τὸ ἀδύνατον τῆς συνπαρξέως τοῦ Μωαμεθανισμοῦ μετὰ τοῦ Χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, ὅπερ ἀμφότερα τὰ ἔθνη τὸ τε δυναστευόμενον, καὶ τὸ δυναστευόμενον. οὐδέποτε ἠδυνήθη νὰ συγχωνύσῃ, καὶ ἀπ' ἐτέρου τὸ ἐπι-

δεικτικὸν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Δύσεως παρ' Ἑλλήνων, παρ' οἷς, ὡς ἐκ τῆς καταγωγῆς αὐτῶν τῶν παραδόσεων, καὶ τοῦ χαρακτήρος, οὗτος πρὸ πάντων τῶν ἄλλων χριστιανικῶν τῆς ἀνατολῆς ἐθνικοτήτων ταχύτερον ἀνεπτύχθη. — Διό, ἐν ᾧ οἱ Ἕλληνες εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς τὸν ὑπὲρ τῶν ὄλων ἀπεδύθησαν ἀγῶνα, τὰ λοιπὰ ἔθνη αὐτοῖς χριστιανικὰ ἔθνη ὡς οἱ Σέρβοι οἱ Δάκες καὶ οἱ Βούλγαροι, ἢ ἐν μέρει μόνον τινὰς τῶν ἐλευθεριῶν αὐτῶν ἐκ τῶν ὀνύχων τῶν τυράννων ἀφῆρπασαν, ἢ περιορίσθησαν μόνον, ὡς οἱ τελευταῖοι εἰς διαμαρτυρήσεις τινὰς ἐμμέσους, οὐχὶ πάντη ἀλλοτρίως ξενικῶν προτραπῶν, καὶ δυναμῆνας ἐνόησε εἰς τὴν ὀξυδερκῆ παρατηρητὴν νὰ ἐμπνεύσωσιν ὑπονοίας περὶ τῆς εὐκρινείας αὐτῶν.

Ἡ ἀφήγησις τῶν κατὰ τὸν ἱερόν τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνα γεγονότων, καὶ ἡ ἱστορικὴ αὐτῶν διασκευὴ, πολλὰς παρέχει τοῖς ἱστοριογράφοις δυσχερείας. Ὁ ἀγὼν οὗτος δὲν ἐπεραιώθη εἰσέτι, ἀλλ' ὡς εἶπεν μέχρι τοῦδε ἡ πρώτη μόνον πράξις τοῦ μεγαλοφυῶς τοῦτου δράματος ἐξετελέσθη, οἱ ἦχοι τῶν σαλπύγων τῆς ἐλευθερίας ἐναυλοῖ εἰς τὰ ὄτα τῶν ἑσπέρων. Πολλοὶ τῶν πρωταγωνιστῶν αὐτοῦ ζῶσιν ἐτι ἀσθμαίνοντες ἐκ τῆς πάλης ἐξ ἧς πρὸ μικροῦ ἐξῆλθον, ἄλλοι ζηλοτύποισι βλέποντες ἐτέρους κύπτοντας ὑπὸ τὸ βάρος τῶν θαφῶν, αἱ ἡ πατρίς προσέφερεν, οἱ δὲ ἄμεσοι τῆς γενεᾶς τοῦ ἀγῶνος διαδοχοὶ ἐδιδάχθησαν τὰ κατ' αὐτὸν γεγονότα ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτουργῶν, ὅπως οὗτοι ἀντελήφθησαν τούτων. Πλὴν ἡ ἀφήγησις τῶν δὲν ἦν πάντῃ ἀμέτοχος προσωπικῶν συμπαθειῶν, αἱ δὲ μὲν εὐγενῆς αἰσθημαφιλοστοργίας καὶ σεβασμοῦ πρὸς τοὺς οἰκείους ἢ φίλους ἐμπνέει, ὅτε δὲ ἡ ἐκ τῆς ἀμίλλης ζηλοτυπία γενεᾶ διότι, ὡς καὶ ὁ Πλούταρχος λέγει, ἡ τῶν πράξεων καὶ τῶν βίων ἠλικιωτικὴ ἱστορία, τὰ μὲν φθόγους καὶ δυσμενεῖαι, τὰ δὲ χαριζομένη καὶ κολακούμενα λυμαίνεται καὶ διαστρέφει τὴν ἀλήθειαν. (Πλουτ. Περικλ. § 13.) — Ἐν ἄλλοις δὲν ἐπέστι ἔτι ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν τὸ παρελθὸν διεζεύχθη ἐντελῶς ἀπὸ τοῦ παρόντος, καθ' ἣν αἱ ἀνεμνήσεις τῶν προσώπων καὶ τῶν πράξεων ἐλευκάνθησαν καὶ ἐξεκαθάρσθησαν ἀπὸ τῶν συγχρόνων παθῶν διὰ τῆς τοῦ χρόνου παρελεύσεως, ὅπως τὸ ἀενάως ῥέον ὕδωρ τοῦ ρίακος λευκαίνει τοὺς ἐν τῇ κοιτίδι αὐτοῦ λίθους, καὶ ἀποπλύνει τὰς ἐπ' αὐτῶν κλιθίδας. Ἰὶνα μὲν ἀληθὲς ὅτι τινὲς τῶν παρ' ἡμῖν προσεπάθησαν ὅπως ὑπὸ ἱστορικὴν ἔποψιν, ἢ ἐν εἰδῆ ἀπομνημονευμάτων, πραγματευθεῖσι τὰ τοῦ ἀγῶνος, πλὴν τὰ ἔργα αὐτῶν, αὐστηρῶς ἐξεταζόμενα, οὐδὲν ἕτερον εἰσιν, ἢ ἡ πρώτη καὶ θεμελιώδης ὕλη, ἐφ' ἧς ὁ ἱστοριογράφος τῶν μεταγενεστέρων ἐποχῶν θέλει ἀνοικοδομήσει τὸ ἱστορικὸν μωσαῖον τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Ἐκάστη ἐποχὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαιολογικῶν μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἔσχε καὶ τὸν

κατ' ἐξοχὴν ἱστορικὸν αὐτῆς. Τοῦ Τρωϊκοῦ ἀγῶνος τὰς περιπετείας ἀπεθανάτισεν ἡ βαρβάρως τοῦ Ὀμήρου Μοῦσα, πιστὴν δὲ κατέλιπε τοῖς μεταγενεστέροις τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου εἰκόνα ἡ ἀμίμητος τοῦ Θουκυδίδου γραφίς ἐν τῇ τοῦ Τακίτου αὐστηρῆ καὶ ἀμειλίχῃ ἱστορίᾳ κατοπτρίζεται τὸ εἰδεχθῆς καὶ ἀπαίσιον τῆς παρακμαζούσης Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας φάσμα· ὁ νέος τῆς Ἀγγλικῆς Θουκυδίδης ὁ Macauley ἐξιστορεῖ ἡμῖν τὰς τύχας αὐτῆς ἀπὸ τοῦ 17 αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως τὰς μεγαλοπρεπεῖς καὶ φρικώδεις σκηνὰς σκηνὰς διετύπωσε πρὸς μελέτην καὶ παραδειγματισμὸν τῶν ἐπερχομένων γενεῶν τοῦ Mignet ὁ γλαφυρὸς κάλαμος, ὁ δὲ Thiers περιάγει ἡμᾶς διὰ τῶν τροπαίων τοῦ κοσμοκράτορος μονάρχου τοῦ αἰῶνος ἡμῶν.

Καὶ ὁ ἑλληνικὸς ἀγὼν δὲν εἶναι ἤττονος ἀξίας τῶν ἐμπνευσάντων τοὺς εἰρημένους ἱστορικοὺς γεγονότων, τὸ σύμβολον αὐτοῦ εἶναι ὁ σταυρὸς, ὁ δὲ σκοπὸς δι' ὃν μυριάδες θυμάτων προσνεχέθησαν οἶονεῖ ἐκατόμβη εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος, εἶναι ἡ κατατρόπως τοῦ ἀπολυτισμοῦ, ἡ ἐπικράτησις τοῦ πνεύματος κατὰ τῆς ὕλης. Ὅθεν ἀδιστακτῶς πιστεύομεν ὅτι καὶ ὁ ἑλληνικὸς ἀγὼν θέλει εὖραι μεταξὺ τῶν ἡμετέρων τὸν κατ' ἐξοχὴν ἱστορικὸν αὐτοῦ, ὅστις θέλει ἐγγράψῃ εἰς τὰς ἀθανάτους τῆς ἱστορίας δέλτους τὰ ἔργα τῶν ἡρώων, τῶν συμμετασχόντων αὐτοῦ.

Μεταξὺ τῶν ἀλλοδαπῶν, αἵτινες μέχρι τοῦδε τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος συνέγραψαν, πρῶτην ἀναμφισβητήτως κατέχει θέσιν ὁ Γερβίνος. Πρὶν ἢ ὅμως περὶ τοῦ ἀρτιγεννητοῦ αὐτοῦ ἔργου ὀμιλήσωμεν, καλὴν νομιζομεν ὑποψία γνωρίσωμεν τὸν συγγραφέα καὶ βίβωμεν ἐν βλέμματι ἐπὶ τῆς ζωῆς καὶ τῶν προγενεστέρων τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἔργων.

Ὁ Γεώργιος Γοττφρείδος Γερβίνος ἐγεννήθη τῇ 20 Μαρτίου τοῦ 1805 ἔτους ἐν Δαρμστατῇ ἐνθα καὶ ἐξεπαιδεύθη παρὰ τῶν γονέων αὐτοῦ διὰ τὸ ἐμπορικὸν προωρισμένος στάδιον. Πλὴν, τοῦ κερδῶν ἱεροῦ αἰ πολυτάλαντος ἐλπίδας δὲν ἠδυνήθησαν νὰ καταπνίξωσιν ἐν αὐτῷ τὸν πρὸς τὴν μάθησιν καὶ τὰ γράμματτα ζῆλον, ὅθεν προσηκόντος δι' ἰδίαν μελέτης περὶ τὰ ἐγκύκλια καταρτισθεὶς μαθήματα, μετέβη εἰς τὴν ἀκαδῆμοσιν τότε τῆς Ἐιδελβέργης Ἀκαδημίαν. Ἐν αὐτῇ διήκουσε τὰ τῆς φιλολογίας μαθήματα καὶ προσῆκτον ἔχων καὶ ἀξιώματα τὸν πολυῖστορα Schlosser, ὅστις ἐνεφύσησεν αὐτῷ τὸν πρὸς τὴν ἱστορίαν ἔρωτα, ἠσυχολήθη ἰδίως περὶ τὴν μελέτην αὐτῆς, καὶ ἐν βραχείᾳ χρόνῳ μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ προεχειρίσθη ὑφηγητὴς ἐν τῇ φιλολογικῇ τοῦ Πανεπιστημίου τούτου σχολῆς. Ἡ δὲ Βασιλικὴ Κυβέρνησις (1835) τὰς πολυειδέεις τοῦ ἀνδρὸς ἐκτι-

μῶσα γνώσει· ὠνόμασεν αὐτὸν ἑκτακτον Καθηγητὴν. Μετὰ ἐτήσιον ὅμως διδασκαλίαν ἐγκατέλιπε τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Ἐιδελβέργης προσκληθεὶς ὡς τακτικὸς Καθηγητὴς τῆς ἱστορίας εἰς Γοττίνγην, ἐνθα διετέλεσε διδάσκων μέχρι τοῦ ἔτους 1837, ὅτε ἔνεκα τῆς συμμετοχῆς αὐτοῦ εἰς τὴν διαμαρτυρήσιν τῶν καθηγητῶν τοῦ πανεπιστημίου τούτου κατὰ τῆς καταργήσεως τοῦ συνταγματικοῦ χάρτου τοῦ 1833, οὐ μόνον παρανόμως ἀπεβλήθη τῆς θέσεώς του, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν συναδέλφων αὐτοῦ Δαλμάνου καὶ Ἰακόβου Γρίμ ἐξωρίσθη ἐκ τῆς χώρας. Βαρῶς φέρων ἐπὶ τῇ αὐθιαιῷ ταύτῃ πράξει ἀπέβη εἰς Ἰταλίαν ὅπουδιέμεινε χρόνον τινὰ, εἰς διαφόρους ἱστορικὰς ἐνδιατριβῶν μελέτας· κατὰ τὴν ἐπάνοδον δ' αὐτοῦ εἰς Ἐιδελβούργην διορίσθη αὐθις, ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἐπίτιμος Καθηγητὴς καὶ ἤρξατο μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ λαμπρῆς ἐπιτυχίας τῶν παραδόσεων του. Ἡ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ὅμως διδασκαλία οὐδόπως ἀπέσπασεν αὐτὸν τῆς περὶ τῶν κοινῶν μερίμνης, ἀλλὰ καὶ ἐν διατριβῇ, κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐκδοθεῖσαι, πολλὰ τῶν συγχρόνων πολιτικῶν ζητημάτων ἐπραγματεύθη, ὡς τὸ περὶ τοῦ προορισμοῦ τῆς καθολικῆς Ὁρθοδόξου ἐν Γερμανίᾳ, τὸ περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος ἐν Πρωσσίᾳ, καὶ ἄλλα δημοσιευθέντα ἐν τῇ ἐν Ἐιδελβέργῃ τῇ συμ-πράξει αὐτοῦ ἐκδομένη τότε Γερμανικῇ ἐφημερίδι. Καὶ ἐν τῇ ἐθνικῇ τῶν Γερμανῶν συνελεύσει τοῦ 1848 ἀπαντῶμεν αὐτὸν μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ὅμως τῆς γερμανικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848 ὁ Γερβίνος ἀπεσύρθη ἐντελῶς εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον, καὶ μετὰ μείζονος ζήλου ἐπελήθη αὐθις τῶν ἱστορικῶν αὐτοῦ μελετῶν.

Ἐκτὸς τοῦ ἀναγγελλομένου συγγράμματος ὁ Γερβίνος ἐξέδοτο προηγουμένως διάφορα ἄλλα, ὧν τὰ ἀξιολογότερα εἰσιν ἡ ἱστορία τῆς τῶν Γερμανῶν ποιήσεως εἰς τὸ μῦθος τρεῖς· καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα ταύτην νεότερα ἱστορία τῆς ποιήσεως εἰς τόμ. 2. Πρὸς τοῦτοις συνέγραψε ἀξιόλογον πραγματεῖαν περὶ ἱστοριογραφίας. (*) Ἀνάλυσιν καὶ κριτικὴν ἐρμηνείαν τῶν Σακεσπιρεῶν δραμάτων. Τὸ δὲ νεώτατον ἔργον εἰς ὃ συντόμως ἀπὸ τινος χρόνου φαίνεται ἀσχολούμενος, εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, ἔργον ὅπως ἀνάξιον τῆς βαθυφίας καὶ τῆς περὶ τὴν κρίσιν ὀρθότητος τοῦ συγγραφέως. Τῆς ἐκδόσεως τῆς ἱστορίας ταύτης προέταξε τὴν πολυβήλητον αὐτῆς εἰσαγωγὴν, ἣτις οὐχὶ ὀλίγον συνεπάρταξε τὰς παλινορομούσας τῶν γερμανικῶν ἐπικρατειῶν κατ' ἐκτετακτῶς κυβερνήσεις, αἵτινες ὑπὸ φιλοστόργου μερίμνης πρὸς τοὺς λαοὺς αὐτῶν ἐμπνεόμενα ἀπα-

(*) Grundzüge des Historik. Leipzig 1837.

γύρουσαν τὴν ἀνάγνωσιν τῆς βίβλου ταύτης. Πλὴν διὰ τοῦτο εὔρεν αὐτὴ πλείονας ἀναγνώστῃς καὶ πλείονας θαυμαστάς.

Ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ 10' αἰῶνος ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε θ' τόμοι, ὧν οἱ μὲν τέσσαρες πρῶτοι περιεστρέφονται εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν μεταπολιτεύσεων, ἐπανακρίσεων καὶ παλινορθώσεων ἐν ταῖς διαφόροις ἐπικρατείαις τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς ἀπὸ τοῦ 1815 καὶ ἐφεξῆς, ἥτοι εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς, ἣν ὁ συγγραφεὺς ἐν τῷ προλόγῳ αὐτοῦ δικαίως χαρακτηρίζει ὡς ἐποχὴν τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀπάτης, τῆς ἰσχυρογνωμοσύνης τῶν ἡγεμόνων καὶ τῆς ἐγκαυνώσεως τῶν υπαλλήλων αὐτῶν, ὡς ἐποχὴν τῶν συνάδων καὶ πρωτοκόλλων, τῶν πολιτικῶν καταδιώξεων, καὶ τῶν συνωμοσιῶν, τῶν ἐλπιδῶν καὶ τῆς διαψεύσεως αὐτῶν. Ἐν δὲ τῷ 5' καὶ 6' τόμῳ ὁ συγγραφεὺς πραγματεύεται ἐν ἐκτάσει τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Ἐν τῇ εἰσαγωγῇ (σελ. 1—120) ἂν προτάττει τοῦ ὅλου ἔργου ἀφοῦ πρῶτον ἀντιπαραθέσῃ τὰς τύχας τοῦ ἰσπανικοῦ κράτους μετὰ τοῦ Μωαμεθανικοῦ μεταβαίνει εἰς τὴν ἔρευναν τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τῆς Τουρκίας καταδεικνύων τὴν ἑλλειψιν παντὸς ζωτικῆς στοιχείου πρὸς συντήρησιν διάπλασιν καὶ πρόοδον τοῦ δορυκτῆτος τούτου λαοῦ, τὴν ὕφαινον τοῦ πρὸς τὴν ἠρησκαίαν ζήλου, τὴν διέκλυσιν τοῦ στρατιωτικοῦ διοργανισμοῦ καὶ τὴν ἐπικειμένην πολιτικὴν ἀποσύνθεσιν, καθόσον ἡ τύχη τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ὁμοιάζει πρὸς τὸν χειμαρρῶνα ποταμῶν τινῶν, οἵτινες διὰ στενῆς διερχόμενοι κοίτης ἀπορρέουσιν εἰς εὐρείας πεδιάδας. Ἐν ὅσῳ ὁ Μωαμεθανισμὸς μετηγγίξατο ἀπὸ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην ἡ δὲ ἰσχύς αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἠρησκαίου φανατισμοῦ καὶ τῆς στρατιωτικῆς διοργανώσεως συνείχετο, ἡ δρμὴ καὶ τὸ κράτος αὐτοῦ ἦν ἀκατάσχετα, καὶ πάντα τὰ προστυγχόντα συμπαρέσυρειν, ὅμοια ὅμοια ἐξηπλώθη ἐπὶ τῆς Εὐρώπης καὶ ἐξέλειπον τὰ συνέχοντα αὐτὸν, ὡς ἐντὸς κοιτίδος στοιχεῖα, εὐδὺς ἐπῆλθεν ὡς εἰς τὰ λιμναζόντα ὕδατα ἡ σπηιδῶν, καὶ τὰς εἰς αὐτῶν ἀναπεμπομένας ἀναθυμιάσεις εἶναι ἀδύνατον νὰ διαλύσῃ ἢ αἰετὰ τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἀπὸ τοῦ δορυκτῆτος λαοῦ ὁ συγγραφεὺς μεταβαίνει εἰς ἐξέτασιν τοῦ δορυκτῆτος ἐρευνῶν τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν αὐτοῦ κατάστασιν τὴν σχεῖσιν πρὸς τοὺς κατακτητάς, καὶ πρὸς τὰ λοιπὰ χριστιανικὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης, καὶ ἰδίως πρὸς τὴν Ρώσσιαν, ἥτις ἀνέκαθεν ὡς ἡ φυσικὴ σύμμοχος καὶ προστάτις τῶν ἑλλήνων ἀνεδείχθη, ἂν καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πᾶν ἰδιαίτερα ἐπεδίωκε συμφέροντα.

Αἱ ἀπέπειραι τῶν διαφόρων ἡγεμόνων τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους πρὸς ἀνιμώρρωσιν τῆς στρατιωτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως πρὸς περιστολὴν τῶν ἀντιθάσ-

σων καὶ βαρβάρων τῶν Γενιτσάρων ὀρδῶν, ἀπέβησαν μάταιαι μὲν καὶ ἀνωφελεῖς διὰ τοὺς Ὀθωμανοὺς, μόνον δὲ ἔσχον ἀποτέλεσμα τὴν ἀπονομὴν προνομίων τινῶν εἰς τοὺς χριστιανοὺς καὶ τὴν προπαρσκαυὴν αὐτῶν πρὸ τῶν ἐπικείμενων ἀγῶνα.

Τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος ἐν τοιαύτῃ εὐρισκόμενον καταστάσει ἐπόμενον ἦν ὅπως καὶ εἰς ἐμφυλίους περιπέσει πολέμους. Οὕτως ὁ Πασῶν Ὀγλοῦ συναθροίσας περὶ ἐαυτὸν ἄτακτα γενιτσάρων στίφη ἐδήθη ἐπὶ πολλῶν χρόνων τὴν Βουλγαρίαν, ὁ τῆς Ἠπείρου Ἄλῃ Πασῶς, ὁ Πύρρος οὗτος τῶν νεωτέρων χρόνων, ὑπῆρξεν ἐπὶ τινα χρόνον τὸ φόβητρον τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ὁ δ' ἀντίπαλος καὶ ἐφάμιλλος τούτου Μεχμέτ Ἄλῃς ὀλίγον ἐδέθησεν ὅπως καταλάβῃ τὸν θρόνον αὐτῶν τῶν Ὀθωμανῶν αὐτοκρατόρων. Καὶ τὰ ὑποτέλη καὶ δουράματα φύλα τῆς Ὀθωμανικῆς ἐπικρατείας ἤρξαντο βασιμῆδὸν ὑψοῦντα τὸν αὐχένα κατὰ τῆς τυραννίας, ὁ συγγραφεὺς περιγράφει εὐστόχως τὰς μεμνημένους ταύτας ἀποπειράς τῶν Μοντενγρίνων, τῶν Σουλιωτῶν, τῶν Σέρβων, καὶ τῶν Ἀρκῶν, ὡς ἐν ἐπιλόγῳ δὲ τῆς ἐκτενοῦς ταύτης καὶ πολυμυθοῦς εἰσαγωγῆς πραγματεύεται περὶ τῶν κυρίων μοχλῶν ἐφ' ὧν ἐστηρίχθη καὶ δι' ὧν κατορθώθη ἡ ἀνέγερσις τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἥτοι περὶ τῶν ἀρματωλῶν, οἵτινες ἐχρησίμωσαν ὡς ὁ πρῶτος πυρὴν πρὸς σχηματισμὸν ἀξιομάχου καὶ ἐμπειροπολέμου δυνάμεως, περὶ τῆς διαδόσεως τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ὕλικῆς ἀναπτύξεως τῶν κατοίκων διὰ τῆς ἐμπορίας, περὶ τῆς παρ' ἑλλησι ἐπικρατούσης παραδόσεως περὶ τῆς καταγωγῆς αὐτῶν, καὶ περὶ τῶν συμπαιδιῶν, αἱ ἕνεκα τούτου ἔχαιρον παρὰ τοῖς χριστιανικοῖς λαοῖς. Ὁ συγγραφεὺς ἀναρεῖ εὐγλώττως (σελ. 107) τὴν γνώμην, ἣν ὁ ὑπὸ πνεύματος νεωτερικοῦ καὶ ἀκόπου πολυμαθεὶς ὀρμώμενος Fallmeyer ὑπεστήριξεν, καὶ ἀποδίδει ἡμῖν ἀγνοῦς καὶ ἀλυμάντους τοὺς τίτλους τῆς καταγωγῆς ἡμῶν παρὰ τὴν περὶ τοῦ ζήτηματος τούτου πραγματείαν διὰ τῶν ἐξῆς λόγων «οἱ Ἕλληνες, ὅπως οὔτε διὰ τῶν ἐπὶ οὐρανῶν Ἀλθανῶν, ἐξ-αλθανώθησαν, οὔτε ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἐξοθωμανώθησαν, οὔτε ὑπὸ τῶν Ἰνδιῶν ἐξενετίσθησαν, οὔτε ὑπὸ τῶν Γάλλων καὶ Καταλάνων ἐξερωμανίσθησαν, οὔτως οὔτε ὑπὸ τῶν Σλάβων ἀπεσλαβώθησαν.» (σελ. 112.) Ἐν τέλει δὲ ἐρευνᾷ τὸν ἠθικὸν χαρακτήρα ἡμῶν ἀπεικονίζων πιστῶς τὰς πολυειδεῖς καὶ ἐνίοτε δυσδιαγνώστους τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀρετὰς καὶ κακίας, αἵτινες καθιερῶσιν αὐτὸν ὑπέρτερον πάντων τῶν λοιπῶν ἀνατολικῶν φύλων.

Ἀφοῦ οὕτως ὁ συγγραφεὺς συνοικειώσῃ τὸν ἀναγνώστην μετὰ τοῦ ἔθνους, οὔτινος προτίθεται νὰ διηγηθῇ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀναγεννήσεως, ἀρχεται ἀπὸ τῶν πρώτων τοῦ ἀγῶνος προοιμίων, ἥτοι τῆς διορ-

γανώσεως καὶ ἐπακτάσεως τῆς φιλικῆς ἑταιρίας (τομ. α' σελ. 120.) Ἡ σύστασις τῆς φιλικῆς ἑταιρίας εἶναι τρώντι μοναδικὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ φαινόμενον, ὁ συγγραφεὺς, ὡς καὶ πολλοὶ τῶν ἀλλοδαπῶν, ἐξίστανται ἀπέναντι τῶν γιγαντιαίων, ἐν τόσῳ βραχεῖ χρόνῳ, προόδων, καὶ ἀποροῦσι πῶς, ἐν ᾧ ἡ διοργάνωσις αὐτῆς ἦν τοσοῦτον πλεγματῆς, καὶ οὐχὶ πάντῃ ἀμέτοχος ἀτόπου μυστικισμοῦ, κατόρθωσε μολοντοῦτο ἐν τῇ ἀύλῳ αὐτῆς πλεκτάνῃ νὰ συμπεριλάβῃ καὶ κατακαλύψῃ ἅπασαν τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν καὶ πολλὰ ἐκτὸς ταύτης μέρη. Ἡ ἀπορία αὕτη καὶ ὁ θαυμασμός, δικαίως προκύπτει εἰς πάντας τοὺς ἐκλαμπάνοντας τὴν φιλικὴν ἑταιρίαν, ὡς ἀπλὴν τινα συνωμοσίαν, ἀποκύημα τῆς πυρεσοσύσης κεφαλῆς ὀλίγων τινῶν, σκοπὸν μόνον ἔχουσαν τὴν τῶν καθεστῶτων ἀνατροπὴν. Νομίζομεν ὅμως ὅτι ἡ φιλικὴ ἑταιρία οὐδόλως τοιοῦτον φέρει χαρακτήρα. Αὕτη τοῦ συγγραφεὺς τοῦλάχιστον ἡ λεπτομερὴς διήγησις τῶν περὶ τὴν φιλικὴν ἑταιρίαν, πείθει τὸν ἀναγνώστην περὶ τοῦ ἐναντίου. Ἡ φιλικὴ ἑταιρία δύναται μᾶλλον νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ συμβολικὴ ἐκδήλωσις τῆς γενικῆς τοῦ ἔθνους πεποιθήσεως πρὸς ἐπιχείρησιν τοῦ ἔργου, ὅπερ πρὸ αἰῶνων ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ ἐμελέτησεν, ὡς τὸ σύνθημα τῆς πραγματοποιήσεως τῶν πόθων καὶ τῶν ἐλπίδων παντὸς Ἑλλήνου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Πρὸς ἐπιτυχίαν δὲ ταύτης δηλοσητέον ὅτι οὐχὶ μικρὸν συνετέλεσεν ἡ ἐκ τῆς ἀλαζονείας προερχομένη ἀμβλυωπία τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως, ὡς καὶ ἡ εἰς τὸ πεπωμένον πεποιθήσις αὐτῆς.—

Ἔνεκα τούτου καὶ τὰ μέλη αὐτῆς περιέτρεχον ἀφύβως τὰ διεστώτα τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας μέρη ἀναρρίπτίζοντα τὴν ὑποκακιομένην φλόγα τῆς ἐπαναστάσεως, ἐν ᾧ δὲ ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις πολλάκις περὶ τῶν πρακτομένων ἔλαβε γνώσιν, καὶ πολλάκις ἡ ἐνέργεια τῶν μελῶν αὐτῆς, οὐ μόνον πρὸς τὸ αὐτὸ δὲν ἔτεινε τέρμα, ἀλλὰ μάλιστα πρὸς ἀντιθέτους παρεξέτρεπετο ἐνεργείας, ὀλίγιστοι δὲ ἦσαν οἱ σοβαροὶ πιστεύοντες εἰς τὴν ἀόρατον ἀνωτάτην ἀρχὴν, μολοντοῦτο κατ' ἐκάστην βλέπομεν, ὅτι ἐκατοστῆς προσηλύτων προσήρχοντο, κραταῖα δὲ καὶ ἀδικάσιτος μέχρι τέλους ἔβαινε πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦμένου.

Οἱ τὴν ἱστορίαν τῶν περὶ τὴν φιλικὴν ἑταιρίαν διεξιόντες ἀδύνατον ὅπως μὴ πολλάκις ἐντύχωσι τῷ δυνάμει τῆς φιλοπατρίδος τῶν Ἰψηλάντων οικογενείας, ἧς ὁ πρεσβύτερος γόνος Ἀλέξανδρος ὁ Ἰψηλάντης ἐπὶ πολλὸν χρόνον ὡς ἡ ὑπερτάτη κεφαλὴ τῆς ἑταιρίας ταύτης ἐθεωρεῖτο, ὡς τὸ ὄργανον δι' οὗ ὁ μεγαλεπήβολος τῶν Ρώσων αὐτοκράτωρ ἐπέπρωτο ν' ἀνατρέψῃ τὰ ἐτοιμώρροπα θεμέλια τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ συγγραφεὺς μετ' εὐλακτικῆς καὶ ἱστορικῆς ἀπαθείας περιγράφει τὰς πρὸς τὴν πατρίδα ἐκδο-

λεύσεις αὐτῶν, τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ ἀτοπήματα εἰς ἀὐπέπεσον, πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων πάντοτε τὸ ἀξίωμα ὅτι οἱ ἔπαινοι οἱ μέχρι κολακείας παρεκτρέπομενοι ἴσως μὲν τῷ ἐπαιτούμενῳ, ἢ τοῖς οἰκείοις αὐτοῦ εἰσιτερπνοὶ, τοῖς βουλομένοις ὅμως ἀληθῆ διδάσκεισθαι ἱστορίαν ἐπαχθεῖς καὶ ἀναιροί. Δι' ὃ, ἐκ τῶν περὶ τῆς οἰκογενείας ἱστορουμένων δύναται εὐκόλως ὁ ἀναγνώστης τὸν ἀληθῆ τῶν πρωταγωνιστῶν αὐτῆς χαρακτήρα ν' ἀναπλάσῃ, χαρακτήρα, καθ' ὃν πολλάκις τὸ αἶσθημα τῆς φιλοπατρίας ὑπερτέρει τῆς πολιτικῆς συνέσεως, ἡ δὲ γενναίότης προσεπέλασι ἐνίοτε νὰ ἐπανορθώσῃ τὰς ἐλλείψεις τῆς στρατηγικῆς ἐμπειρίας.

Τῆς φιλικῆς ἑταιρίας ἄμεσον προῖον ὑπῆρξεν ἡ τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν ἐπανάστασις. Πλὴν ἡ ἐπανάστασις αὕτη ἐρειδομένη ἐπὶ τῆς ὑπερχειλίζουσης καὶ ἐργώσης φιλοπατρίας μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τῆς βεβαιότητος τῆς ἐπιτυχίας καὶ τοῦ προσφόρου τῶν παριστάσεων καὶ τῆς χώρας εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀπέτυχε καὶ πολλὰ εὐγενῆ τῆς πατρίδος τέκνα εἰς πρόωρον συμπαρέσυρεν ἔλεθρον.

Ἡ δὲ ἕως ἡμῶν, δι' ἧς ὁ ἦρος τῆς ἐν Μολδοβλαχίᾳ ἐπαναστάσεως Γεωργάνης ὁ Ὀλύμπιος ἐν τῷ κωδωνοστασίῳ τῆς μονῆς τοῦ Σέκου ἀνήψε τὴν πυρᾶν, ἐφ' ἣς ἐπέβη προσφέρον ἐκαυτὸν ὀλοκαύτωμα ὑπὲρ τῆς πατρίδος, διέδωκε τὸ πῦρ τῆς ἐπαναστάσεως ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι, καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀρχεται, τὸ μεγαλοῦργον τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως δράμα.

Ἐνταῦθα ἀφικνούμενος καὶ ὁ συγγραφεὺς μετατρέπεται εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τῶν κατ' ἕκαστον ἔτος συμβεβηκότων τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἐξ ἴσου ἀφορῶν πρὸς ἀμφοτέρω τὰ διαμαχόμενα ἔθνη, καὶ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ τὰς δυνάμεις αὐτῶν ἀναμετρῶν, τὰ μέσα καὶ τὴν θέσιν ἐκάστου πιστῶς ἀπεικονίζων καὶ συμπαρκαλουθῶν ταῦτα μέχρι τῆς στιγμῆς κατ' ἣν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης πρὸς ἄλληλα, συμπεπλεγμένα, τὴν ὑπαρξιν αὐτῶν εἰς τὴν τύχην τῶν ὅπλων ἀφίερουν.

Ἄν καὶ τὸ ὕφος τοῦ συγγραφεὺς ἦναι ἀφελές, καὶ ἀνεπιτήδευτον, ἡμιστὰ βαῖνον ἐπὶ ποιητικοῦ κοθόρνου, μολοντοῦτο ἡ φαντασία τοῦ ἀναγνώστου διὰ τῆς σαφοῦς τῶν γεγονότων ἀφηγήσεως αἰωρεῖται καὶ οἶονεῖ μαγικῶς μεταφέρεται, ποτὲ μὲν εἰς τὰ λιτὰ καὶ ἀπείριτα τῶν Ἑλλήνων στρατόπεδα, βλέπει αὐτοὺς ὄπισθεν βράχων, ἢ πλησίον φαραγγῶν τὴν διάβαιναι τοῦ ἐχθροῦ ἀναμένοντας, ὅπως ἐπ' αὐτῶν ἐξ ἀπροόπτου ἐπιπεσόντες ἐξαγοράσωσι τὴν ἀδοξίαν προτέρας ἀποτυχίας, ἄλλοτε δὲ πάλιν εἰς τὰ πολυάριθμα τῶν Τούρκων στρατόπεδα τὰ πρὸς ἀγέλας, μᾶλλον ζῶων εοικότα, ἅτινα ὑπὸ τῶν θηρωτῶν καὶ ἀλαζόνων Σατραπῶν ἀγόμενα, ὑπὸ λοιμοῦ ἢ λιμοῦ ἐπινεμόμενα καὶ ὑπὸ τῆς κικουχίας ὀσμῆς ἀ-

ραϊούμενα, βραδείως και θλιμπεπώς προέβαινον ε-
ρημούντα και καταδρουντα την χώραν. Ότι δε ή
έλλησις τής ανδρείας, του χαρακτήρος και τής ιδέας,
δι' ην εμάχοντο, ηδυνάται να κατορθώση, τουτο επε-
τύγγανον δια τής πληθούς αυτών. Ου μόνον ήθελεν
είηθαι μακρόν να διεξέλθωμεν ενταύθα κατ' επιτο-
μήν άπύσας τās περιπετειάς του έλληνικού άγώνος,
α: ο συγγραφεύς μετά τασάυτης επιτυχίας ζωγραφεί,
αλλά και λίαν δυσχερής συγγρόνως καθίσταται ή
άπεικόνισις των πρωτοτύπων καλλονών του έργου
τούτου, εν διασπάσει τις τον έσωτερικόν σύνδεσμον
και την άλληλουχίαν του ύλου, άτινα άκουσίως πως
συμπαράσφουσι τον άναγνώστην εις την άνάγνωσιν
αυτού. Διό περιωρίσθημεν ενταύθα, υποδεικνύοντες
μόνον τās κυριώτερας τών άρετών αυτου, ευχόμενοι
ινα ταχέως και εν τή ημετέρη γλώσση μεταφρασθή
ύπως τοις πάσι καταστή προσίτον.

Ότι ιδίως ύμωσ κοσμεί την ιστορίαν ταύτην είναι
ότι ο συγγραφεύς, ου μόνον τās κατά τον άγώνα των
έλλήνων προς τους Τούρκους πράξεις μεθ' ιστορικής
ακριβείας και λεπτότητος διηγείται, αλλά και την
σχέσιν των διαμαχομένων έθνών προς τās επικρατε-
στέρας των Ευρωπαϊκών δυνάμεων ακριβώς περι-
γράφει (ιδ. τόμ. Α'. σελ. 277— 488. Τομ. Β'. σελ.
120 έπομ. σελ. 279.) Η εποχή τής εκρήξεως τής έλ-
ληνικής επανάστασεως ήτον ή άπροσφορωτέρα πασών
διότι ήμην Εύρώπη εκυμάλνετο έπι από την σάλον τής
Γαλλικής μεταπολιτεύσεως, από τās επαναστάσεις
άνθρακίων εν Ιταλία, από τās εν Ισπανία ταραχές.
Οί δε τότε ήγεμονεύοντες περιεστοιχισμένοι ύπό
τής άπειρας των δήθεν νομιμοφρόνων, ήλιπισαν ότι
δια τής ισχύς συμμάχου, ως δι' άγκύρας άναπο-
στάτου, ήσφάλισαν τους κλυδωνιζομένους θρόνους
αυτών εκ των τρικυμιών τής επαναστάσεως, και
ότι επ' αυτών άπαράχως καθήμενοι ήδύναντο να έ-
πιβλέπωσι με πατριικήν ύλις στοργήν τās συναγε-
λαζόμενα αυτών ποιμίνα, τους λαούς. Τή σύν-
θημα του αιώνος ήν ή στασιμότης, ή πρόοδος έ-
θεωρείτο ως άμάρτημα άντικρυς αντικείμενον προς
τās αρχάς τής επικρατούσης τότε πολιτικής, ής προσ-
στατο ο δολομήχανος τής Αυστρίας ύπουργός Με-
τερνίχος. (*)

Διά ταύτα επόμενον ήν ύπως και ή έλληνική επανά-
στασις εύθως εκ προσομίλων κινήση την περιέργειαν των
Ευρωπαϊκών επικρατειών, ίων τδ ένδιαιφρόν ηύζινεν
έπι μάλλον ως εκ τής θέσεως, ήν κατέχει ή Τουρκία,
ήτις έθεωρείτο και τότε ως ο μόνος φραγμός κατά
του κολοσσού τής Άρκτου. Έθεν και ήμα καθιστα-
μένου του πολέμου βλέπομεν ταύτας άμέσως ή έμ-

(*) Τού χαρακτήρος αυτου ή εικών άπαντάται εν τφ τομ.
Α'. σελ. 423, τής ιστορίας ταύτης.

μέσως συμμετεχούσας αυτου. Την σπουδαιότητα
τής σχέσεως ταύτης των πρωτίτων επικρατειών
τής Ευρώπης προς τον Έλληνικόν άγώνα υπ' όφιν
έχων και ο συγγραφεύς, δεν εγκαταλείπει τον ά-
ναγνώστην άπλουθν θεατήν των επί τής σκηνης
του θεάτρου του πολέμου τελουμένων, άλλ' άφου
άναπετασθή ή αύλαία, ή διακρίνουσα τās διαφό-
ρους πράξεις του έλληνικού άγώνος, περιάγει τον
άναγνώστην εν τοις παρασκηνίσις, και δεικνύει αυτφ
τά άπόκρυφα έλατήρια και τά μηχανήματα, άτινα
εξήθμιζον την εξωτερικήν πολιτικήν εκάστας των
δυνάμεων. Είναι μιν άληθές ότι άπασαι ύμοφώνως
άπεδοκίμασαν εν αρχή τον έλληνικόν άγώνα, και έ-
θεώρησαν αυτον ως ληστρικήν μάλλον εξανέγερσιν,
προς άπλην άνατροπήν των καθεστώτων, άλλ' ένω-
ρίς ύπό τής φωνής, ήν ήγειρον οί συμπαρούοντες ύπερ
του άγώνος λαοί τής Δύσεως, εξύπνησαν εκ του ληθ-
ήργου, και την επανόρθωσιν των άποτημάτων, εις
ά τυχόν εκ παραδρομής ενέπεσον, επροσπάθησαν να
θεραπεύσωσιν. Ουδέποτε ή αναγεννηθείσα Έλλάς θέ-
λει ληθμονήσει τās γενναίας συνεισφοράς των εν Γαλ-
λία και Άγγλία, Ελβετία και Γερμανία φιλελλή-
νων, ουδέποτε από τής μνήμης του Έλληνος θέλουσιν
εξελειφθή τά ένόμιμα των Ηυρώνων, των Φαβιέρων,
των Σατωβριάνδιων, των Αστίγγων των Κοχρινών,
των όποιων τās άρετάς και τους ύπερ τής ήμετέρας
πατρίδος ήρωϊκούς άγώνους ο άμίμητος του συγγρα-
φέως κάλαμος περιγράφει. Ηλην μια εκ των Ευρω-
παϊκών δυνάμεων, ήτις θέλουσα και αυτη να άμιμ-
λάται προς τās μεγάλας τής Ευρώπης δυνάμεις, την
δ' έλλειψιν πάσης βαρύτητος επί τής πλάστιγγος
τής διπλωματίας, προσεπάθει ν' αναπληρώση δια του
δόλου, τής συκοφαντίας και τής απάτης, άνεφάνη
εύθως άρχομένης τής επαναστάσεως και μέχρι τέλους
διετέλεσεν ο άσπανδος αυτης εχθρός, και ο πιστός
σύμμαχος τής Τουρκίας. Εν ύσφ εις τās καρδίαις των
νέων έλλήνων ζή ή μνήμη του Ι'ήγα Φερραίου, και
του Ίψηλάντου, εν ύσφ υπολείπεται έπι εν αυτοις
μικροσκοπικόν τι έννος πατριωτισμού, δεν θέλουσι
παύσει να τρέφωσι άσπονδον μίσος κατ' αυτης, ής,
ύπως ή πολιτική των τελευταίων χρόνων, ούτω και
ή επικράτεια αυτης γεωγραφικώς εξεταζομένη ό-
μοιάζει προς τδ πολύχροον ένδημα των γελωτοποϊών,
τδ όποιον συνέβραψεν εκ των βακων των υπ' αυτης
συλλαχθέντων κατά τās διαφόρους καταστροφάς
των έθνικότητων. Πιστως κατοπτρίζεται εν τή προ-
κειμένη συγγραφή ή έιδεχθής τής πολιτικής ταύτης
εικών, πολιτικής σύμβολον έχούσης τδ ψευδος και
την απάτην, άτινα ενεσαρκώθησαν εις τον τότε τδ
τής διπλωματίας αυτης. Ίθόνοντα Μετερνίχον. Διό
ποτέ μιν βλέπομεν αυτην έρπουσαν χαμερπώς και
την συμμάχίαν τής Ρωσσίας επικαλουμένην, ποτέ

δεν καταπροδίδουσαν ταύτην, και δια τής συκοφαν-
τίας ζητούσαν να εξχοράση την εύνοιαν τής Αγ-
γλίας. Άλλοτε προσλιπαρούσαν τή συνδρομή τής
Γαλλίας. Έθεν και εν τή καρδίη του άναγνώστου
μετά του αισθήματος του μίσους και τής άποστρο-
φής, παρεισδύει άκουσίως πως και αισθημα τι οίκτου
βλέποντος αυτην άείποτε άποτυγχάνουσαν και διη-
νεκώς ναυαγούσαν ένόπιον των γενναίων και άνδρι-
κών αίσθημάτων, ή τινα ενέπνεον τους διπλωμάτας
των τριών προστατίδων δυνάμεων.

Αν και ο συγγραφεύς ουδόλωσ του Έλληνικού
μετέσχεν άγώνος, την δε ιστορίαν αυτου συνέγρα-
ψεν εκ των ύπαρχουσών μέχρι τουδε πηγών άρρύ-
μενος (*), αξιοθαύμαστός έστιν ή έντέλεια μεθ' ής

(*) Σημ. 'Ος οδήγόν ο συγγραφεύς λαμβάνει πολλάκις
την άριστην των παρ' ήμιν ιστορίαν του ασθαστοθ γέρον-
τος Σπυρίδωνος Τρικούπη. Ηλην και άπασαι άνεξαιρέτως
οί λοιποί πηγαι, αι εν τή ημετέρη γλώσση ύπαρχουσαι εισι
γνωστα αυτφ και έχρησιμευσαν πολλαχώς προς διευκρίνη-
σιν διαφόρων ζητημάτων.

ΝΗΜ. ΠΑΝΑ. 'Ο Γερβίτος τδ κυρίως ιστορικά σχεδόν
έπαντα κατά την ιστορίαν του Κυρίου Τρικούπη έγραφε. π.
γ. 8σα περι των αιδίμων Άνδρσα Ζαήμη, Ι. Καποδιστρίου,
περι τής αλώσεως του Μεσολογγίου κτλ. γράφει είναι σχε-
δόν μεταφρασείς τής εν τή Ιστορία εκείνη.

Εκ τούτων θαυμάσιον παράδειγμα άμεροληφίας πρόκειται
εν τή ιστορία του Κυρίου Τρικούπη και ή εικών του Καποδι-
στρίου, ύφ' ου πολλά έπαθς. 'Ο σύγγραφος ούτος ιστορι-
κός, άφ' ου κατέδειξεν άναντιρήτως εις ή Κυβερνήτης
ουδόλωσ ύπερ τής Ρωσσίας ειργάζετο,

« Πολύταί ήρεται, λέγει, εκόσμου τον άνδρα
σεμνή ήσαν τδ ήθη του, άκέραιος ο χαρακτήρ του
και άγαθή ή διάθεσις του' έπέθετο την πάτριόν του
θηρακείαν και ήγάπα να προσφέρη πάσαν κρυα-
κήν και πάσαν βορτήν πίνδημον αυτισιν εις τον
Θεόν' λιτός, άπείριτος και άπειταδικτος ήτον ο
βίος του' χυρίσις και εδραπέτης ή ιδιωτική συμπε-
ριγραφή του και παρφορολόγητος ή άφωλοκέρδειά
του' διεπρέψε μεταξδ των διπλωματων του καιροθ
του ως οξύνου, φιλόπονος και συνδιαλλάκτης' ή
γλώσσά του είχε πειθώ και ο κάλαμός του χάριν'
εν φ' έθελεν ως φιλομοναρχικός τον Νικόλιον,
εργήτευσεν ως φιλοδημοκρατικός τον Ασφαζέτην
όλιγοδάπαρος δε ήτον ή ύπό την ήγρυπτον κυβέρνη-
σην του διοίκησης του τόκου. Α.Α.Ρ' ήμαθρονα
την λαμπράν ταύτην εικών τινος κηλίθης' ήγάπα
να περιαντολογή, να έπαίρηται και να άλιγορή
τους άνδρας του άγώνος' και τδ άπρεπέστατον πάν-
των, τους έχλεύουζεν εις έπήκοον αυτων, αν και
τράβων προς τους άλλολογείς τους έπήγει άμετα-
χος του άγώνος άλλά καρπούμενος τās πρώτας
τιμάς, ήθελε να καταδιώξη την δόξαν αυτου, να
μη γαληται εν τή φιλοτιμία του όφελων χάριν

ου μόνον τον έλληνικόν εν γενει χαρακτήρα περι-
γράφει, αλλά και ιδίως των πρωταγωνιστών αυτου,
ον άριστα ζωγραφεί εκ των έργων και λόγων αυτων
βοηθούμενος (*). Τās σελίδας ταύτης διερχόμενος τις

τοος προσεεργκοδιν αυτφ την Αρχήν, διδ και
δεν έπαυε λέγων, ότι αυτος δια τής ευρωπαϊκής
υπολήψεως του άνύψωσε την Αρχήν κάτω κειμέ-
νην. 'Οτι δε δικαιοθ ήτο ν' άποδώση κύριος εις
τās ευτηχείς πολιτικας περιστάσεις, καθ' ός εκλήθη
εις την κυβέρνησην του τόκου, τδ άπέδειξεν άτα-
ρέως εις μόνην την ικανότητα και ύπέληψιν
του' έπίστευεν ότι ήθελετο, αν ή συμμαχία και ή
Εύρώπη δεν τδ, εθείρουθ 'Ε.Λ.λάδα, ή δε 'Ε.Λ.λάς
Αυκρατήρ της. 'Η τοιαύτη έκτασις τον παρέρρει
εις άτοπα άνόμια του όρθου τοος του και τής ά-
γαθής καρδίαις του' δεν ένδυναλευετο να διομήξη
αυτος εαυτον παρήσαιο σωτήρα τής 'Ε.Λ.λάδος και
γθορείς τοος κυβερνήσαντας προ αυτου κατά πρόσ-
απον αυτων' και τοος μεν κοσμομπασιδας εκάλει
Τούρκους φέροντας όνομα Χριστιανων, τοος δε
όπλαρχηγους Αησείας, άγγλία δε του σατωά τοος
Φαναριώτας και μωροος τοος λογιους' μόρους τοος
χωρικούς και τοος βιομηχάνους έθεώρει άξιους
τής αγάπης και προστάσιας του, και λέγων ά-
ναφανθόν, ότι προς τδ συμγέρον μόνων αυτων ά-
πέλειπεν ή κυβέρνησις του' δεν ένουτέλλετο δε
κομπορόμημονων, ότι ήθερ την 'Ε.Λ.λάδα μεμοιωμέ-
νην και την εσχέτισε προς την Εύρώπην, ότι αν
ανεχώρει, ή 'Ε.Λ.λάς άπόκλιπτο, και ότι δεν θα εύ-
τύχει ο τόκος, αν δεν ήρχοιτο εκθωρη άνθρωποι
να τον κυβερνήσωσιν, αν δεν τφ έδίδοτο πάσα ε-
ξουσία του θεσμείν και Αβουρ και αν δεν παρή-
χετο ή γενειά των άγωνιστων' φιλογοητής δε και φι-
λελευθέρους αρχάς πρεσβεθων, ήθελε να κυβερνή
δεσποτικώς τοος όμογενεις του, επί λόγφ ότι τοι-
ούτον κυβερνητικόν είδος έπρεπε εις έθνος μετα-
βαίνον από δουλείας εις ελευθερίαν' ουδ' επί-
στευεν ότι ο δεσποτισμός φθείρει συνήθως τδ χρη-
στα ήθη και αυτων των προς τδ καιθρ του κοινου
δεσποθόντων' δεν άνείχετο δε ουδ' ήν αυτος παρή-
αγε μικράν εξουσίαν του πατελληνίου. »

(*) Μετ' άπορίας ύδομεν εν τφ τομ. Α'. σελ. 333. πλη-
ροφορίαν τινά περι Κολοκοτρώνη ύλις άνωπόστου εν των
παρ' ήμιν παραδόσεων έξελεγχόμενα. 'Ο συγγραφεύς αν
και θεωρη τον Κολοκοτρώνη ως τον στρατηγικώτατον και
έπιφανέστερον των όπλαρχηγων τής 'Ελλάδος, ψέγει ύμωσ
αυτον δια τδ φιλοχρήματον του χαρακτήρος, άναφέρων ότι
τās μικράς τής πατρίδος προσόδους καταχράμενος, εις τρα-
πέζας τής άλλοδαπής ύπερ εαυτου έπέθετο. 'Η μιαν ήμωσ
περιουσία, ήν ο άνήρ ούτος άποθνήσκων κατέλιπε, και ή ά-
φιλοκέρδεια μεθ' ής έπολιτεύθη καθ' έθλον τον μετά την έ-
πανάστασιν βίον αυτου, εισιν ικανά τεκμήρια ύπως και την
έλαχιστην ύπόνοιαν περι τής άκερριότητος του χαρακτήρος

νομίζει ότι εύρίσκει εντός μεγαλοπρεπούς στοάς, ένθα έστανται οι άνδριάντες των ήρώων της έλληνικής επανάστασεως, ου; ή λεπτή του συγγραφέως γραφή εκ του πρωτοτύπου αυτού απειμμήθη.

Ο συγγραφέας πολλαχού ψέγει το επικρατούν πνεύμα της άτομιμότητος, όπερ πολλών πολλακίς δυστυχιών έγένετο παραίτιον, άπορεί δέ πως έν ή ή έλληνική επανάστασις τοςούτους έγέννησεν άνδρας, ήτινες, ή έν τοις πεδίοις των μαχών πολλακίς άμαράντους έδρέψαντο της δόξης δάφνας, ή έν τη των κοινών πραγμάτων διοικήσει ως οι άριστοι πάντων διεκρίθησαν, ουδέεις όμως έξ αύτών, ούτε κέν επί μικρόν, ήδυνήθη να συγκρατήση έν τη παλάμη αυτού το πηδάλιον της κλυδωνίζομένης τότε πολιτείας των Ελλήνων, και ως άγαθός κυβερνήτης το σκάφος αυτής δια μέσου των σκοπέλων να καθοδηγήση (*). Ίσως του μόν πρώτου άφορμή υπήρξεν έν μέροςί ό έσχατος κίνδυνος, εις τον πολλακίς τά κοινά της πατρίδος πράγματα περιήρχαντο και ως εκ τούτου ή άπελπισία των αγωνιζομένων ενέπνεεν αυτοίς άκουσίως το αίσθημα της ίδιουσυντηρησίας; του δέ δευτέρου νομίζομεν ότι την λύσιν ήδύνατο ό συγγραφέας ν' αναζητήση έν τη ιστορία της καταγωγής ήμών, εξετάζων τά παραδείγματα των προγόνων μας, ήδωμένων αείποτε τώ ταπεινού τοις υπερέχοντας, και συνεχώς προς άλλήλους υπέρ της ήγεμονίας στασιαζόντων.

Ο βας τόμος της πολυτίμου ταύτης ιστορίας άπολήγει εις την άφιξιν του Καποδιστρίου έν Ελλάδαδι και την εγκαθίδρυσιν αυτού ως κυβερνήτου αυτής. Ο συγγραφέας και περί του άνδρός τούτου τον λόγον ποιούμενος, μετά παρρησίας και αληθείας εξετάζει την βίον αυτού, και εκ των ζυγων κρίνων τον άνδρα, εις μόν τας άρετάς τον δίκαιον άπονέμει έπαινον, τά δέ ποικίλα πολιτικά αυτού άμαρτήματα ψέγει. Την περαιτέρω διήγησιν των μετά την έλληνικήν επανάστασιν επιφυλάττεται να εξακολουθήση έν τοις δημοσιευθησομένοις προσεχώς τόμοις προς συμπλήρωσιν του όλου έργου, και ελπίζομεν ότι ή έκδοσις αύτων δέν θέλει επί πολυ βρασανίσει έτι τοις έν άνωπομονηρία αναμένοντασ αναγνώστασ. Πλήν και εκ μόνης της αναγνώσεως των ήδη έκδοθέντων τόμων δικαιούται τις να είπη ότι ό συγγραφέας περικαλλές και άνεξίτηλον άνήγειρε τη έλληνική επανάστασει μνη-

του πρωταγωνιστού τούτου της Έλληνικής επανάστασεως από την διάνοιαν παντός Έλληνοσ άπωθήσεται, και την μνήμην αυτού καθαράν πάσης τοιαύτης κηλίδος τηρήσεται παρά τοις μεταγενεστέροις.

(*) Μεταξύ των πολιτικων άνδρων της επανάστασεως ως τον άριστον πάντων και μόνον Ικανόν ήπως συγκεντρώσει εις έαυτον την διοίκησιν της όλης Ελλάδος άναγνωρίζει και ό συγγραφέας; (τομ. Α'. σελ. 273) τον Άλέξανδρον Μαυροκορδάτον.

μειον, προς δ οι Έλληνες αναβλέποντες θέλουσιν άείποτε μετ' έπαίνου και ευγνωμοσύνης άναπολεί το επ' αυτού επιγυγραμμένον όνομα του ίδρυτου.

K. N. ΚΩΣΤΗΣ.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΛΕΜΜΑΤΑ.

Τά δημοτικά ταύτα ήσματα συνελέχθησαν υπό τινος φιλομούσου. γένου εκ Πύργου της Ηλείας μετά ποίλης επιστασίας, οδτωος θέλωμεν δημοσιεύσει άλλοτε το όνομα.

1.

Έγώ περνάω κ' αντιπερνάω ε' της Μαρουθής τ' άλλων; Άποκει άλλωνίζων δώδεκα και συμπαίζων δέκα. Κ' ή Μάρω με την μάνα της τριγύρω λαγανίζει; Κ' ή μάνα της της έλεγε κ' ή μάνα της της λέγει. Φεύγα (1) ή Μάρω όχ τον κουρνιαχτό φεύγα κ' από τον ήλιον.

— Μάνα τον ήλιον άγαπώ τον κουρνιαχτό τον ήλιω. Τόν γυιόν του πρωτολιχμιστή άνδρα θέλω να πάρω. — Ο γυιός του πρωτολιχμιστή πολλά προικιά γυρεύει. — Σάν τά γυρεύει όσ τε τα, καλός είν κ' άς τά πάρη. — Γυρεύει βαιδα του ζυγού φοράδα της καθάλας, γυρεύει κ' άνεμόπαχιο, να τριύη ή φοράδα μέσα, γυρεύει άμπέλι άπύρηγο μ' έλους τοις τρυγητάδες. — Σάν τά γυρεύη όσ τε τα καλός είν κ' άς τά πάρη.

2.

Άνάθεμά τον π' όρριχνε τά μάγια στο πηγάδι Κ' έμάγεψε τον άνδρα μου και θε να με χωρήση; Κ' άν με χωρήση ό κ. . . καλήτερον θα πάρω. Σ' ταίς δυό; ταίς τρεις; θα λούζομαι, ε' ταίς τέσσαρες; θ' άλλάζω. Και ε' ταίς έπτά και ε' ταίς όκτώ; θα βγαίνω ε' τό σερβιόν. Να με κηλεύση ό κ. . . και στείλη να με πάρη.

3.

Μωρ', μηλιά μου, με τά μηλα, που είν' τά μηλα σου; Που είν τά μηλα, που είν τά φύλλα, που κ' οι κλώνοι σου; — Φύσηξε βορειός και νότος και μες τά ριζε. — Σε παρακαλώ, βορεία μου, τράβα χαμηλά. Για να άράξουν τά καράβια τά Ζαγυριανά. Ουλ' άράξαν κ' ουλα ήρθαν, κ' ουλα φάνηκαν. Του Μειμέτη το καράβι δέν έφάνηκε. Κ' ή Άνθουλα κτεινίζοταν μες την σκάλα της. Κ' ό Μειμέταγας περνάει και την χαιρετίζ. Ρίχνει μηλο και την κρούει, δέν τ' άμίλησε. Ρίχνει μάλαμα κ' άσάμι, χαμογέλασε, Πέντε παλληκάρια στέλλει εις το μαρμαπεριό κ' άλλα πέντε παλληκάρια ε' τό συμπεριό,

(1) Ονομασε. άντι κλητικης.

— « Μάρω, κυρά μου, συμπεθέρα, συμπεθέρα μου, « Να μάς δώσης την άνθουλα ε' τον Μειμέταγα ». Και κανεις δέν άπεκρίθη μα ουδ' ή μάνα της. Παρά ή Άνθουλα λέγει κ' άποκρίνεται. « Τόν Μειμέταγα τον θέλω και τον άγαπώ « Για να γείνω βοιθοντίνα μες τά Γιάννενα Να μοιράζω τοις λουφεδες των παλληκαριών ».

4.

Που πάς άγγελικό κορμί, που πάς καμαρωμένο; — Σ' την βρύσιν πάω για νερό ε' τον ποταμόν να πλύνω. — Σ' την βρύσιν Γούρκοι καθόνται, ε' την στρατα παλληκάρια, φυλάω σοφ πίνουν το νερό, φιλουν τά μαυρα μάτια. Φυλάξου θυγατέρα μου μαυρος μη σε φιλήση. — Μα ουδέ μαυρος μαυριδερός μα ουδέ ήλιοκαύμένο.

5.

Σ' την βρύσιν ατέκω και δυψά, νερό κρατά δέν πίνω. Τηράγοντα ταί; εύμορφαις μου πήραν το κανάτι. Κανάτι φυλοκάνω να είχα το ριζικό σου, Που σε κρατούν ή εύμορφαις και πίνουν το νερό σου. Τρεις αδελφούλαι ήρασε κ' οι τρεις; άρχοντοπούλαι; Την μια την λένε βαμβακιά την άλλη κρύα βρύσι, Την τρίτη την καλήτερη την λένε κυπαρίσι. Να φιλήγα την βαμβακιά. Να πιώ νερό όχ' την βρύσι. Να περτα να κοιμώμωνα κοντά ε' τό κυπαρίσι.

6.

Πουός είν αξιος ε' τη θάλασσα άμπέλι να φυτεύση Και καθαλάρης ε' τά έλλογο να μβή να το κλαδέυση; — Έγώ είμαι αξιος ε' τη θάλασσα άμπέλι να φυτεύσω Και καθαλάρης ε' τά έλλογο να μπω να το κλαδέσω. — Άνάμεσα ε' τον οδρανό κρέμε; ένα στατέρι. Κ' έκτε να πάς να ζυγιαστής για να σε κάμω τέρι.

7.

Πέρδικά είχα ε' τον όντά μου Και έκοιμότανε κοντά μου Έξυπνω και δέν την βρισκω Α' έρχεται να ξεφυγήσω. Με τά ρούχα μου μαλώνω Βγαίνω έξω και τ' άπλώνω. — Ρούχα μου καλά μου ρούχα Που ν' τά μαυρα μάτια που 'χα, — Γιάντα π' έρχονται από πέρα Με τριαντάφυλλα ε' τά χέρι.

8.

Πουός είδε πράσινο δενδρί μαυροματούσα και ξανθή. Να 'χη γαλάζια φύλλα; μαυρα μάτια μαυρα φρόδια. Να 'χη και ε' τη ριζούλα του λαυρα που 'χει ή καρδούλα του βρούσι κατάκρυα θρούσι; ποιός την κάνει τέτοια κρίσι. Έκει έσκυφα να πιώ νερό, φιλώ τά μάτια σου τά δυό να πιώ και να περάσω; και την κόρη ν' άγκαλιάσω. Α' έπεσε το μαυρόβλι μου; για δέν με κλέτε, φιλοι μου, τ' άργυρογαζομένο, μα χαρά ήταν το καμένο όποσ μου το κεντούσανε και μου το τραγουδούσανε δυό πάρινα κοράσια, σαν του Μάι τά κεράσια, Τό 'να ήταν άπ' τον Γαλατθ σφικτον τον νοον σου δυνατά. Και τ' άλλο άπ' το Νιοχורי του παπατ' Γεωργάκη ή κόρη.

9.

Όσο είν το μηλο κίκινο και το κυδών τ' άσπρο Και το τριαντάφυλλο ξανθό, το παραγιναμένο, Έτσι είνε κ' ή άγάπη μου, ή άγαπητική μου. Μην την πενύσης, Κωνσταντή, την εύμορφη γυναίκα Γιατί κρυφά δανείζεται και φανερά μοιράζει. Άσπρά 'χει κ' άς δανείζεται, φλωριά κ' άς τά μοιράζει Κώνστα δέν δίνει τ' άσπρα σου μα ουδέ και τά φλωριά σου. Παρά δανείζει το φιλι, ντροπιάζει έσε κ' έμένα. Σε ινάτι μου το κάνετε να πά να την σκοτώσω. Άν δέν πιστέσης, Κωνσταντή, όρε να καταλάβής. Τούρικα φόρια φόρεσε και τούρικα καθάλα, Και όρε και ξεπέξεψε ε' του γέροντα το σπήτι; Και δερε τον πρωτόγερον και μάλο τοις γέροντουσ; Γοργά ψωμι, γοργά κρασι, γοργά κ' ένα κοράσι. Όλα γοργά τά ήφέρανε, την κόρη δέν την βρισκων Κ' απόσ του τοις άδήγησε κ' απόσ του τοις διατάζει Για όυρε ε' την Κωνσταντινά, ε' του Κώστα την γυναίκα, Κείνη πολλούς εδάνεισε κ' έμας μην το κρατήση. Έκίνησαν κ' εδάκανε οι δυό πρωτογερόντοι Κ' από μακρυά την χαιρετάν κ' από κοντά της λένε. Για σου χαρά σου Κωνσταντου.— Καλώς τοις τοις γερόντουσ

Κόρη σου πέφτομε βιντσά σου πέφτομε μινέτι. Μας ήλλε ένας τρανός άγάς κ' ένας τρανός άφέντης, Γόρους γοριάζει τά φλωριά και τά μαργαριτάρια. Μα μπήκε μέσα κ' άλλασε σαν την περδικοπούλα, (1) Κ' είνησαν κ' εδάκανε στου γέροντα το σπήτι. Για σου χαρά σου άφέντη μου— Καλώς τηνε την κόρη, Μα έστρωσαν κ' έπλαγιάσανε σαν να ήσαν αδελφούλαι, Βαραιά κοιμώσ' άφέντη μου, βαρον ύπνον όπ' έχει, Έξύπνα κ' άγκαλιάσε κορμί κυπαρισσέτιο, Και το σπαθί του έβγαλε της κόβει το κεφαλι.

10.

Που είσουν περιστερούλα μου τόσον καιρόν που λείπεισ; Πήγα να μάσω λάχανα ε' τά κλέφτικα λιμέρια. Οι κλέφτες μάς άγνάντευσαν από 'ψηλή βραχούλα Κοράσια μαυρομάτικα για κοντοκαρτερετε, κάτι να σε ρωτήσωμε, κάτι να σε είπωμε. Μην ήναι κλέφτες ε' το χωριό μην ήναι κ' άρβανίτες, Που ξεύρω καπετάνιε μου κέν ήναι κέν δέν ήναι; Θα ήρθει ειναι δυό τρεις τέσσαρες και κάνουν το τασίσι; Πουός έχει έδω γλυκό κρασι, έχει όμορφο κοράσι; Παπάς έχει γλυκό κρασι, έχει όμορφο κοράσι. Έδάξαν και κονέψανε μες του παπα το σπήτι. Παπα ψωμι, παπα κρασι να πιουν τά παλληκάρια Παπα την θυγατέρα σου την θέλει ό καπετάνιος. Έσετε καλά τό ήξέυρετε, κ' οι Γούρκοι κ' οι Ρωμαίτι, Π' έμένα ή θυγατέρα μου λείπει ε' το μοναστήρι, Δείπει να γείνη καλογρηά ν' άγιάση την ψυχή της. Παπα σοφ κόβω τά μαλλή, σοφ κόβω και τά γένια. Έδάει και την ήφερε περδικα (2) πλουμισμένη.

11.

Γιενάρης με τά κρόσταλλα, Φλεβάρης με τά χώνια Κ' ό Θεριστής τραγουδιστής; κ' Αύγουστος με τά βόδια,

(1) Έπ' κακού το περδικοπούλα. (2) Το περδικα πάντοτε επί κακού

Μιά παπαδιά σπυρτζαίει ν' πάη ε' τὸ πανηγύρι,
 Βάνει τὸν ἥλιον πρόσωπον καὶ τὸ φεγγάρι ἀστῆθη,
 Καὶ τὴν ὄχιά τὴν πλουμιστή γιορτανί τοῦ λαίμου της.
 Τσοπάνης τὴν ἀγόντευε ἀπὸ 'ψηλὴ βραχοῦλα
 Μὲ τὸ καλὸν τῆς 'μιλάει μὲ τὴν φλογέρα λέει.
 Μωρ' εἶα 'πάνω παπαδιά νά κ. . .

Σὺ εἶνα χίλια πρόβατα καὶ πεντακίσια 'γίδια
 Λύκος νά φάη τὰ πρόβατα κ' ἄλλος λύκος τὰ 'γίδια.
 Παρὰ ν' ἀφῆσω τὸν παπᾶ νά 'ρθῶ μὲ τὸν τσοπάνη
 Καὶ ὁ παπᾶς ποῦ ε' ἔκουσε πολὺ τοῦ καλοφάνη
 Ἄηνα ἀπάνω παπαδιά νά κ. . .

Νά πάρωμε τὰ πρόβατα, νά πάρωμε τὰ 'γίδια.
 Παπᾶ μὴν ἐξουλασθήκα, μὴν ἀσηκίωθῃ ὁ νοῦς σου;
 Παπᾶ χάνεις τὴν λειτουργιά σου θὲ νά λειτουργήσης.

42.

Μωρὴ μικροῦλα λειμονιά μὲ τὰ πολλὰ λειμόνια
 χαμηλῶς τὰ κλωνάρια σου ποῦ κλαίουσιν τὰ ἀπῶνια.
 Ἀπῶνά μου μπιρμῆλια μου, νά ζῆτε μὴ καλῆτε,
 Γιατί ἡ ἀγάπη ἐμίσησε καὶ πάει ἀπὸ τὸ βράδυ.
 Τί φταίει τὰ γλυκὰ κρασὰ, τί φταῖν' τὰ καλλιχάρια;
 Τί φταίει οἱ Μπελεσιώτισσες ποῦ βάνουν τὸ φτιασίδι;
 Τί γὰρ ἡ καὶ; τὸ βάνουνε, τί γὰρ ἡ πανόρουμένοι;
 Τὸ βάνουν καὶ ἡ παπαδιάς κ' ἀρίστων τὸς παπαδες.

Μιὰ παπαδιά μὲ; τὸ Μιστρά πάει μὲ τοὺς δραγόνους
 Πάει καὶ ὁ παπᾶς ξεσκουφίματος κοντὰ περικαλιώντα.
 Κοντοκαρτέρι παπαδιά κἀνὶ νά σὲ βρωσήσω.
 Νά μὴ μοῦ πῆρες τὰ ἱερά γιατί! θὰ λειτουργήσω.
 Σὺρε παπᾶ ε' τὸ σπῆτι μπε, σὺρε καὶ ε' τὴ δουλειά σου.
 Ἐγὼ θὰ πᾶ νά πανόρευτῶ νά πάρω παλληκάρη.

43.

Ἐγὼ δὲν ἐκαζάντησα παρᾶδες ε' τὸ κερμέρι
 Ἐλενὸ τοῦ Χασομέρη;
 Καὶ τί τὰ θέλω τὰ φλουριά, τί θέλω γὼ τὰ γρόσια.
 Ἦν' ἀπὸ καὶ τὰ διακόσια,
 Ἐν δὲ φίλῳ τὰ μάτιχ σου τὸν ἔσπρον τὸν λαμόν σου
 ε' ὄμορρον τὸ προσωπὸν σου

44.

Ἰάσας μου καὶ βασιλικὴ καὶ σὰς; λελουδικὰ μου
 μοῦ ἐκαθεὶ τὴν καρδιά μου.
 Σὰς μὲ ἀποκοιμισάτε καὶ μ' ἔφυγ' ἡ καλή μου,
 κ' ἡ ἀγαπητικὴ μου.
 Πῆρα τὰ ὄρη σκούζοντας καὶ τὰ βουνὰ 'ρωτιώντας
 τὸν θεὸ παρακαλώντας.
 Πονά μου ἀερωτᾶτα ἴδατε τὴν καλή μου
 τὴν ἀγαπητικὴ μου;
 Κ' ἀγόντευσα ε' τὴν θάλασσα εἶδα γερᾶνο κῆμα
 ἄς τὸ 'χω γὼ τὸ κρίμα.
 Κ' εἶδα παπᾶ καὶ λειτουργεῖ καλόγερμα κ' ἐπροσκάνα,
 ἄς τὸ 'χω γὼ τὸ κρίμα.
 Ἐβγα παπᾶ ὄχ τὴν λειτουργιά, φέυγα κ' ὄχ ε' ἅγιο βῆμα.
 ἄς τὸ 'χω γὼ τὸ κρίμα.

45.

Σὰν μῆλο ποῦ εἶναι ε' τὴν μελιά τὸ παραγινωμένο
 Ἦσπ εἶναι κ' ε' ἀνὸπανδρὸ ἄν ἔρχετ' ὁ καιρὸς του.
 Αἰγία λέγει τῆς μάνας του, λόγια τῆς ἀδελφῆς του.
 Μάνα ε' τὴν μέση δὲν χωρῶ, ε' τὴν ἀκρὴ δὲν κοιμοῦμαι.
 Στρώσατε μου ἔξω ε' τὴν αὐλή ἢ ἔξω ε' τὸ περιβόλι

Νά πέφτουν ε' ἀνὴρ ἐπάνω μου; τὰ μελιά ε' τὴν ποδιά μου
 Νά πέφτῃ τῆς ἀμυγδαλιάς τὸ πικραμύγδαλον της.

46.

Μὲς τὴν ἐπάνω γειτονιά μιὰ νεραντσά, μιὰ λεμονιά,
 Νεράντσι καὶ λεῖμόνι ε' τὴν παρακάτω βῆγα.
 Ἐνας κοντὸς κοντοῦκιος ἔχει εὐμορφὴ γυναίκα.
 Καὶ τὴν ζηλεύει ἡ γειτονιά, τὴν ἀγαπάει κ' ἡ βῆγα.
 Βαρὺ χρέος τοῦ ῥήξανε καὶ θὲ νά τὴν πωλήσῃ
 Παρασκευὴ τὴν ἐλοῦσε, σαββάτω τὴν κενύκει
 Τὴν κυριακὴ ἀπόγευμα τὴν βγάνει ε' τὸ καζάρι.
 Πόσο κοντὴ τὴν λιγερή, πόσο κοντὴ τὴν κόρη;
 Χιλιά 'χει τὸ 'να μάγουλο κ' ἄλλα χιλιά 'χει ε' ἄλλο,
 Τὸ λιγερὸ τῆς τὸ κορμὶ διαματρημὸς; δὲν ἔχει.
 Στρώσα, κοντὰ τὸ βῆσο σου νά σοῦ μετρήσω ε' ἄσπρα.
 Ἄπο βραδὺς ε' ἀρχίνησε κ' ὡς τὴν ἀγῆ μετράει.

47.

Παρασκευὴ τὸ βράδυ σάββατο τὴν ἀγῆ
 Καρᾶβι κουνούσει γὰ νά πινηγῆ
 Κ' ὁ νέος ποῦ ἦτον μέσα ὁ περίμορφος
 Δὲν κλαίει τὴν ζωὴ του ποῦ θὰ πινηγῆ
 Μόν' κλαίει τὴν καλὴ του ποιός; θὰ τὴν χαρῆ
 Ποιὺς θὰ τὴν ἀγκαλιάσῃ τὰ μεσάνυχτα
 Θὰ τὴν γλυκοφιλήσῃ ε' τὰ χιράγγιατα.

ἄλλω;

Κάτω ε' τὸ Σακρινάρι; ε' τὸ Παρθαλαμιὸ
 Δὲν κλαίει μαῦρος τὴ νησὶ τὴ τὴν λεθεντιά
 Μόν' ἔκλατε τὴν κόρη τὴν πεντάμορφη
 Πέντε φορὰς τὸ βράδι καὶ δέκα τὴν ἀγῆ.
 Παρ' ἕνα παπαδόπλο τὸ μικρότερο

48.

Μιὰ κόρη ἀπὸ τὴν Ἐβριτον, μιὰ κόρη ἀπὸ τὴν Πάτρα.
 Νά ταξιδεύσῃ δὲν μπορεῖ ν' ἀράξῃ δὲν ἔξορει.
 Μόν' τὸ γαλὸ σηγᾶνας ε' ἔργμο περιγιάλι
 Νά βρῆ καρᾶβι πιστικὸ πέρα γὰ νά περάσῃ,
 Νά πάη κόρη ἀπεύραχη, κόρη μὲ τὴν τιμὴν της,
 Ἐδιάησε καὶ τὸ ἔβρασι καλὸ καὶ μπιστευμένο.
 Χίλια δίνει τοῦ καρᾶβι, κ' ἄλλα χίλια τοῦ καύτη.
 Μεσιστρατῆς μεσοδρομῆς ε' τὴ μέση τοῦ πελάγῳ
 Ἐξεδιαντράπη ὁ Ναύκληρος τὴν κόρη νά φιλήσῃ.
 Κ' ἡ κόρη ἀπὸ τὸν φόβου της, κ' ἀπὸ τὴν ἐντροπὴ της
 Ἐπεσ' ἡ μαύρη ἀπέθανε, ἔπεσε κ' ἐλιγώθη.
 Κ' ὁ ναύκληρος; ἐσκιάχτηκε ε' τὸ πέλαγο τὴν ῥίχνει.

49.

Σ' τὴν κεντημένην τραχηλιὰν καὶ ε' ἄσπρον σου ε' ἀστῆθη
 Κάθονται δύο γραμματικοὶ καὶ γράφουν κ' ἀναγινύσκουν;
 Τὸ κέντημά εἶναι γλέντομα, κ' ἡ βόκιά εἶναι σεργιάνη.
 Κ' ὁ ποιητικὸς ἀργαλειὸς εἶναι σκλαβιά μεγάλη.
 Ἀνάθεμα τὴν μάνα σου ποῦ σ' ἐμαθε ἐσυφάντρα
 Δὲν σ' ἐμαθε τὴν λεθεντιά νά περπατᾶν ἀνάμα.

(Ἐστειλται συνέχισμα.)

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ.

—ooo—

Παρατηρῶν τὰ βιβλία τῆς πρώτης ἐν Προῦση Ἐλ-
 ληνικῆς σχολῆς; ἀνεύρον ἐν αὐτοῖς χειρόγραφον πε-
 ριέχον ἐπιστολὰς, τὰς ὁποίας συνήθροισε καὶ ἔγρα-
 ψεν μοῦ ἱερεὺς τις Νικόλαος ἐκ Μυροκόβου τῷ
 ἀρχεῖ. Ἀπριλίου κη'. διαίρεσας αὐτὰς εἰς δύο βιβλία
 ἔξ ὧν τὸ μὲν πρῶτον περιλαμβάνει μόνως τὰς ἐπι-
 στολὰς τοῦ σοφοῦ διδασκάλου καὶ ἱερομονάχου Εὐ-
 γενίου τοῦ ἐξ Αἰτωλίας, ἀκμάσαντος τὸν ΙΖ'. αἰῶ-
 να, τὸ δὲ δευτέρον πολλῶν ἄλλων λογίων ἀνδρῶν
 ἀκμασάντων καὶ αὐτῶν κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν,
 καὶ μίαν τὴν ΘΒ Παναγιώτου ἐπιστελλομένην τῷ
 εἰρημένῳ Εὐγενίῳ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἀξίαν δι-
 μοσιεύσεως ἔκρινε οὐχὶ μόνον διὰ τὸ λακωνικὴν αὐ-
 τῆς ὕψος, τὴν γλαφυρότητα, καὶ τὸ περιεχόμενον,
 ἀλλὰ πρὸ πάντων καὶ διὰ τὴν ἐπισημότητα τοῦ ἐ-
 πιστεῖλαντος ἔχει δὲ οὕτω

« Τῷ Πανοσιωτάτῳ καὶ Δογμωτάτῳ Εὐγενίῳ
 τῷ διδασκάλῳ

Παναγιώτης εὐ πρῶταίειν

« Διατείνει μέχρι τοῦδε ὁ ἐν Κρήτῃ πόλε-
 » μος κατατρύχων ἡμᾶς ὅτι μάλιστα πολί-
 » ορκούμεθα γὰρ οἱ πολιορκοῦντες καὶ ὕστε-
 » ροῦμεν τῶν ἀναγκάων ὧν οὐ πρὸς χρεῖαν
 » μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τρυφήν οἱ ἐν Χανδάκκῃ
 » εὐποροῦσι κοίλαις καὶ φορτίθῃσι νηυσὶν ὑπὸ
 » τῆς Αὐσονίτιδος ἐπικουρίας συγχᾶς λαμ-
 » βάνοντες ὁ δ' ἡμῶν κρατῶν ἐς Ἴεμπη τὰ
 » Θεσσαλικά, καὶ παρὰ Πηνειοῦ ῥοῦς τὸ ὑπή-
 » κοον κατατρύχων καὶ σπαράττων οἴεται σκιά
 » μόνη Ἐνετούς καταπλήξειν δεόμεθα τῶν
 » σῶν εὐχῶν πάτερ τίμιε καὶ ἐν οἷς γέγραφας
 » ἐπιμελῶς διακειμένους, ἐν οἷς δὲ γράφεις ὁ-
 » λη ψυχῇ ἐπιμελησομένους διηγῆσεται ἔρρω-
 » μένως καὶ εὐδαιμονῶν διαβίωης θαυμάσιε

ἀπὸ τοῦ ἐν Χανδάκκῃ στρατοπέδου

σεπτεμβρίου εη!

αχοδ.

Ὁ ἀναγνώστης εἰδὼς τὰ ἄλλοτε ἐν τῇ Ν. Παν-
 δῶρα περὶ τοῦ Παναγιώτου Νικουῆ ἱστορηθέντα
 συμπαιρνεῖ εὐκόλως, ὅτι ἐκ τοῦ καλάμου τοῦ ἐν-
 δόξου τούτου ἀνδρὸς ἐξῆλθεν ἡ παρούσα τὴν γνώ-
 μην δὲ ταύτην ὑποστηρίζει αὐτὸς ὁ συναυροῖσας

τὰς ἐπιστολὰς λέγων οὕτως ἐν τῇ τοῦ δευτέρου βι-
 βλίου πίνακι τῷ περιέχοντι τὰς ὑποθέσεις ἐκάστης
 αὐτῶν « τὴν παρούσαν (ἐξῆκοστήν ἔκτα) ἐπιστελ-
 » λει Παναγιώτης ὁ πρῶτην ἐρμηνεύς καὶ δραγουμά-
 » νος τοῦ Σουλτάν Νισεμέτη πρὸς διδάσκαλον τὸν
 » κῆρ Εὐγένιον, τὴν ὁποῖαν ἔπεμψεν ἀπὸ τὸν Χάν-
 » δακα τῆς Κρήτης, ὅταν ἦτο μὲ τὸ στράτευμα
 » τῶν Τούρκων, εἶναι δὲ θαυμάσια ἡ ἐπιστολὴ καὶ
 » ἀποδείκται καὶ φανερώσει πρὸς τὸν Εὐγένιον τὰ
 » τοῦ στρατοῦ πάντα καὶ τελεῖσι » ἀλλὰ τί εἰπω-
 » μεν περὶ τῆς χρονολογίας αὐτῆς; κατὰ τὸ ἐπιτύμ-
 » βιον ὁ Παναγιώτης Νικουῆς τὸ ἀρχοῖ. Σεπτεμ-
 » βρίου κβ'. ἦτο ἐν τοῖς νεκροῖς, κατὰ δὲ τὴν ἐπιστο-
 » λην ταύτην καὶ μετὰ ἐν ἔτος ἐξῆ' τὸ περιεργον δύο
 » ἐπιστολαὶ τοῦ Εὐγενίου πρὸς τὸν Παναγιώτην ὀνο-
 » μάζοντος αὐτὸν ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ἐρμηνεῖα τοῦ ἐκλαμ-
 » προτάτου καὶ ἀληθινοῦ βασιλέως, ἐν δὲ τῇ δευτέ-
 » ρῃ διερμηνευτὴν τῶν λόγων τοῦ ἐκλαμπροτάτου βεζῆ-
 » ρι, καὶ παρακαλοῦντος ἵνα ὡς παραδυναστεύων ἡ-
 » γερῶσιν ἀξιωματικῶς καὶ τυράννοις ἀνδράσι μεσι-
 » τεύσῃ ὑπὲρ τινῶν Αἰτωλῶν, φέρουσιν ἀμφότεραι τὸν
 » αὐτὸν χρόνον ἀχοε'. ποῦ τότε ἦτο ὁ Παναγιώτης;
 » αἱ ἐπιστολαὶ σωθῆσιν ἠδυνάμεθα ἴσως εἰπεῖν, ὅτι
 » ὁ χρόνος ὑπάρχει λάθος τοῦ ἀντιγραφῆως, τεκμαι-
 » ρόμενοι τοῦτο ἐξ ἄλλης ἐπιστολῆς τοῦ Εὐγενίου
 » πρὸς τὸν Λαρίσσης Διονύσιον γραφείσης τὸ ἀρχε'. ἐν
 » ἢ λέγων ὅτι καὶ ἄλλοτε ἔγραψεν αὐτῷ προστίθησιν
 » ἐν δὲ τῷ γράμματι ἐκαίῳ ἐτύγχανεν ὄν καὶ ἄλλο
 » γράμμα ἀντιγραμμένον ἐκ τῶν τοῦ σοφοτάτου
 » κυρίου Παναγιώτου τοῦ ἐρμηνεῖως, ἐκ Κρήτης οὐ
 » πρὸ πολλῶν ἡμερῶν ἡμῖν πεμφθῆν » ἐν λοιπὸν
 » ὁ Εὐγένιος διὰ τῶν λέξεων τούτων ἐνοσῆ τὴν ἐπι-
 » στολὴν ταύτην, ἡ ἡμετέρα γνώμη, ἔτι λάθος ἀντι-
 » γραφῆς συνέβη, εὐδοῦται.

Ἐν Χάλκῃ τῇ 30 Ἀυγούστου 1862.

Κ. Ι. ΠΑΝΙΩΤΗΣ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΕΛΕΤΙΟΥ ΠΗΓΑ

Παιριάρχου Ἀλεξανδρείας. (*)

Τῷ ΜΕΛΕΚῃ ΣΑΚΑΤ Ι

Π Η.

Τῷ λαμπροτάτῳ καὶ Γαληνοτάτῳ Βασιλεῖ
 πάσης Αἰθιοπίας Μέλεκι Σακάτ νικητῇ τρο-
 παιούχῳ, υἱῷ ἐν Κυρίῳ περιποθήτῳ ἔλεος καὶ

(*) Περὶ αὐτῆς ἔγραψεν ἡ Πανδώρα, ἐν τῇ φυλλάδιῳ τῆς
 α'. 7βρίου 1858 ἐξαχθεῖσα ἐκ χειρογράφου περιέχοντος
 320 ἐπιστολὰς τοῦ ἴδιου καὶ εὐρισκομένου ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ
 τῆς κατὰ Χάλκην θεολογικῆς σχολῆς.

ειρήνην, ἡ Παναγία Τριάς διασκέπει το σὸν κράτος, καὶ διαφυλάττειν ἀήττητον εὐξέσην τῆς ὀρθοδόξου πίστεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, δι' οὗ βασιλεῖς βασιλεύουσι, καὶ δυνάσται κρατοῦσι τῆς γῆς. Ἀμήν. Ἡμεῖς οἱ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως κήρυκες Θεοῦ χάριτι, καὶ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ποιμένες, οἱ τοῦ Χριστοῦ τὴν ποίμνην φυλάττοντες ἐν τῇ δυνάμει τοῦ Χριστοῦ, οἱ Ῥωμαῖοι λεγόμενοι καὶ Ἀνατολικοὶ, ἀναφέρομεν τῷ σῷ κράτει ὅτι κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Ἀποστολικοῦ Θρόνου τῆς μεγάλης πόλεως Ἀλεξανδρείας εὐρισκόμενοι τινες Χριστιανοὶ Κόπται λεγόμενοι κεχωρισμένοι τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας (οἱ καὶ διακόψαντες τὴν ἐνότητα καὶ τὴν κοινωνίαν, ἣν εἶχε καὶ ἡ σὴ βασιλεία πρὸς ἡμᾶς, καθὼς καὶ ὅλος ὁ λοιπὸς κόσμος καὶ τὰ τέσσαρα Πατριαρχεῖα τῆς οἰκουμένης) οὗτοι νῦν ἐσχίσθησαν οἱ Κόπται καὶ πρὸς ἀλλήλους (τοῦτο γὰρ ἔθος ἐστὶ τῷ ψεύδει καὶ τῇ κακίᾳ ὅτι μάχεται καὶ ἑαυτῇ καὶ τῇ ἀληθείᾳ), οὗτοι τοίνυν οἱ Κόπται, ἐσχίσθησαν, καὶ ἐξέπεσον εἰς ἀθεμίτους παρεκτροπὰς, καθὼς διηγῆσονται καὶ οἱ ἐρχόμενοι πρὸς τὸ σὸν κράτος Αἰθίοπες, φεύγοντες τὰς Κοπιτικὰς συγγύσεις· πολλοὶ οὖν καὶ ἀπ' αὐτῶν ἐστράφησαν πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ καθ' ἡμᾶς πολιτεύονται, καὶ μεθ' ἡμῶν κηρύττουσι νῦν ἐνα Χριστὸν τουτέστι μίαν ὑπόστασιν ἐν δύο φύσεσιν ἀσυγχύτοις· τὸν αὐτὸν Θεὸν τέλειον καὶ ἀνθρωπὸν τέλειον ἀφέντες καὶ τὴν περιτομὴν, ἣν περετέμνοντο ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, καὶ τὰς ἀθεσμογαμίας, καὶ τὰς κατὰ τῶν Ἁγίων εἰκόνων μάχας, καὶ τὴν περὶ τὰς Ἁγίας Τεσσαρακοσὰς ἀνωμαλίαν καὶ τὴν περὶ τὸ Ἱερὸν Πάσχα νεωτέραν πλάνην ἅπαντα καὶ οἱ κατ' Αἴγυπτον Αἰθίοπες φεύγοντες ἐπιποθοῦσιν ἐνωθῆναι καὶ αὐτοὶ μεθ' ἡμῶν, τῶν στερεῶς καὶ ἀμετακινήτως κρατούντων τῶν Ὀρθοδόξων Πατέρων τὰ δόγματα τε καὶ παραδόσεις, πλὴν ζητοῦσι πρόσταγμα τῆς σῆς βασιλείας, δι' ἣν αἰτίαν γράφομεν καὶ ἡμεῖς παρακαλοῦντες τὴν σὴν βασιλείαν ἀσπασίως δέξασθαι τὸ παρά Θεοῦ τοῦτο κίνημα, καὶ εὐδοκῆσαι ἵνα πάλιν ἐνωθῶμεν Ῥωμαῖοί τε καὶ Αἰθίοπες καθὼς καὶ πρότερον, πρὶν χωρισθῆναι διὰ τῶν Κοπιτῶν ἀπόδος Μεγαλοπρεπέστατε Βασιλεῦ τοῖς Ὀρθοδόξοις βασιλεύσει σεαυτὸν, ἵνα καὶ μετ' αὐτῶν συμβασιλεύσης ἐν οὐρανῷ, ὡς Μέγας ἄλλος Κων-

σταντῖνος, διαλύων τὰ σκάνδαλα τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ· οὗ ἡ χάρις καὶ τὸ ἀπειρον ἔλεος εἴη μετὰ σοῦ.

Ἐν Αἰγύπτῳ, ζργ'.

—οοο—

ΒΕΡΤΡΑΝΔΟΣ ΔΥ ΓΕΚΑΙΝΟΣ. Ἐγεννήθη ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Molle-Broon, πλησίον τῆς πόλεως Ἰέννης τῷ 1314 ἐξ εὐγενῶν γονέων. Πτο νέος δούτροπος, αἱ τιμωρίαι δὲ καὶ αἱ ἀπειλαὶ τὸν κατέστησαν ἔτι δυστροπότερον. Πτο ἀσχημος, εἶχε σῶμα εὐτραφές, ὤμους πλατεῖς, κεφαλὴν μεγίστην, ὀφθαλμοὺς μικροὺς ἀλλ' ἐκφράζοντας πολλὴν εὐφυΐαν. « Εἶμαι ἀσχημάτατος ἔλεγε συχνάκις, θά γίνω τὸ φόβητρον γυναικῶν, ἀλλ' ἐν ταύτῃ καὶ τὸ τῶν ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως. » Δεκαεξαετῆς ὄν ἐδραπέτευσεν ἐκ τῆς πατρικῆς τοῦ οἰκίας καὶ κατέφυγεν εἰς Ἰέννην, μετ' ὀλίγου δὲ μῆνας συνεφιλιώθη μετὰ τοῦ πατρὸς του κατὰ τινα ἀγῶνα (tournoi) ὅπου διεκρίθη διὰ τὴν ἀνδρείαν του. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ νέος Βερτρανδος ἀδικήτως ἐγυνάζετο εἰς τὰ ὄπλα καὶ οὕτως ἔγεινε περίφημος. Κατ' ἀρχὰς ὑπηρέτησεν ὑπὸ Κάρολον δὲ Βλουᾶ εἰς τὴν κατὰ τοῦ Ἰωάννου Μομφόρτου πόλεμον, τοῦτο δὲ τῷ ἀφῆρσε τὴν φιλίαν τῶν συμπατριωτῶν του, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ ὑπηρετήσῃ Κάρολον τὸν πέμπτον· ἐνίκησε δὲ τὸν βασιλέα τῆς Ναβάρρης εἰς Cocheval, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα νικήθεις καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῶν Ἀγγλων ἐξωγρήθη ὑπὸ τοῦ περιφήμου ἀρχηγοῦ αὐτῶν Χανδῶ (Chandos) εἰς Ἀρκί. Ἀρκί ἐλευθερωθεὶς ὑπῆγε μετ' ὀλίγων στρατιωτῶν εἰς Ἰσπανίαν ὅπου νικήσας Πέτρον τὸν Σαλκρόν ἀνείβασεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Καστιλίας Ἐρβίκου τῆς Τρανσταμαρῆς. Λαβὼν τῷ 1349 τὴν τίτλον στρατάρχου τῆς Γαλλίας ἀπεδίωξεν ἐκ τῆς Νορμανδίας καὶ δύο ἄλλων ἐπαρχιῶν τοὺς καταστρέφοντας αὐτὰς Ἀγγλους, ἀπέθανε δὲ πολιορκιῶν τὸν πύργον τοῦ Randou. Ὅτε ἐπλησίασεν ἡ ὥρα τοῦ θανάτου του λαβὼν τὴν σπάθην τοῦ στρατάρχου καὶ θεωρήσας αὐτὴν ἐπὶ μικρῶν, τὴν ἠσπάσθη καὶ εἶπε δακρύων: « Δι' αὐτῆς κατάρθωσα νὰ νικήσω τὰς ἐχθροὺς τοῦ βασιλέως μου, ἀλλὰ καὶ ἀπέκτησα ἕνεκα αὐτῆς πολλοὺς παρ' αὐτῷ. Λάβε τὴν, ἐπρόσθεσε στραφεὶς πρὸς τινα τῶν περὶ αὐτὸν στρατηγῶν, πάντοτε ἐπροσπάθησα νὰ φανῶ ἄξιος τῆς τιμῆς τῆς ὁποίας ὁ βασιλεὺς με ἐκρίνε ἄξιον, ἐμπιστευθεὶς μοι αὐτὴν. Μετὰ ταῦτα ἀποχαιρέτησας τοὺς περιστοιχίζοντας αὐτὸν παρεκάλεισεν αὐτοὺς νὰ μὴ λησμονήσωσιν ὅτι, πάντοτε, ὅπου καὶ ἂν ἐπολέμησεν, ἐσεβάσθη τοὺς ὑπηρέτας τῆς ἐκκλησίας, τὰς γυναῖκας, τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς πτωχοὺς. Οὕτως ἀπέθανεν ὁ ἥρωϊς τῷ 13 Ιουλίου 1380, ἄγων τὸ ἐξηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του προσευχόμενος ὑπὲρ τῆς ψυχῆς του, τοῦ βασιλέως καὶ τῆς πατρίδος. Ἡ λόπη τοῦ στρατοῦ ἦτο ἀπερίγραπτος. Κάρολος δ' ὁ Β' διέταξε νὰ τὸν ἐνταφιάσῃ πλησίον τῶν μνημείων τῶν βασιλέων εἰς Ἄγιον Διονύσιον.

ΒΙΩΝ.